ANDRÉ BAILLON

În saboți



ANDRÉ BAILLON

ÎN SABOȚI

Traducere din franceză: Irinel Antoniu

Univers - 2013

MEA CULPA

Cartea aceasta se chema *Eu undeva...*[1]

Preluasem aici ultimele cuvinte ale ultimului capitol, unde trimit la locul lui, *undeva*, *Eul* meu foarte stânjenitor de altfel.

Nişte spirite deosebite au mirosit aici o impertinenţă. Unde era ea?... Nu contează. De vreme ce, în această ediţie, corectez ceea ce mi se par a fi greşeli, atunci să corectez şi ceea ce nu mi se pare. Dar ce titlu să aleg?

În buruieniş? Lumea s-ar putea gândi la un oarecare domn care scria şi se numea, cred, La Bruyère[2].

Sub brazi? În cartea aceasta cresc, într-adevăr, brazi. Dar cresc şi altele. Şi apoi *brad* va duce cu gândul la *birjă*[3].

Atunci, *Westmalle*? Oamenilor le plac destul de mult cuvintele care, la prima vedere, nu spun nimic. Ele sunt la modă. Dar iată: eu detest moda.

Şi dacă aş risca: *În saboţi*? *În saboţi* nu comportă nici o impertinenţă. Cel puţin aşa sper. E frust, e rustic, evocă, destul de bine, ceva în care te simţi în largul tău când te-au durut prea mult picioarele în pantofii strâmţi de la oraş.

Hotărât lucru, fug să mă consult cu editorul meu...

1 *Moi quelque part...* este titlul sub care a apărut iniţial cartea, în 1920, la Bruxelles; reintitulată *În saboţi*, adăugită cu un capitol şi modificată, ea este publicată în 1922 la editura pariziană Rieder.

2 În franceză, *bruyère* = buruieniş.

3 Birja de lemn (*fiacre*) era denumită popular *sapin* (brad).

SATUL DIN BURUIENIȘ

Lui Marcel Martinet[4].

Ce eram.

Un domn de la oraș: guler fals, manșete, părul peste urechi ca să se știe că-s artist.

Ca să trăiesc, lucram undeva, la ceva. La fel de bine aș fi putut să lucrez altundeva, la altceva.

Aveam o gură medie, o mustață medie, o înălțime medie, mintea evident peste medie, ca toată lumea.

Știam că *Venus din Millo* este o operă frumoasă și *Gioconda* de asemenea.

Din cauza părului, lumea mă credea pictor. Răspundeam: „Nu, scriitor”. Îmi cizelam frazele: din lipsă de suflet, le îndesam cu cuvinte: n-aveau nici o valoare.

Nu știam nimic despre mine, ca toți cei care se caută în oglindă. Natura o cunoșteam prin orizonturile captive în doi metri de pânză. Și prin „Oh!”-urile poeților și „Ah!”-urile romancierilor.

Nu privisem niciodată un copac.

Nu știam de ce, la întoarcere, satul mă întrista atât de mult.

Idei aveam. Dar unde să mă închid ca să le despoi și să le strâng în brațe? Mai bine s-o iau pe prima care trece pe trotuarul tuturor.

Mă credeam foarte puternic pentru că nu mai salutam nici preoții, nici procesiunile.

La cafenea, mă chercheleam. Când vinul de Burgundia era vechi, plescăiam din limbă: „Ce vin de Burgundia bun!”.

Mă țineam după femei, aveam femei, mai ales ca să le povestesc amicilor.

Când aveam bani, călătoream, luam tramvaiul, cumpăram cărți; când rămâneam fără, împrumutam.

— Tânăr?

— Tineri suntem întotdeauna.

— La fizic?

— Genunchii prea mari. Picioare de timid care se sprijină pe margine și se întorc puțin spre interior.

— Însurat?

— Da, cu o femeie robustă, materială și maternă. Marie; prea bună: o inimă mare într-un piept mic.

— Moralul?

— Un stomac de țopârlan. Și nervi de țopârlan.

— Altceva?

— Ca toată lumea, vanitos; ipocrit, ca toată lumea; egoist ca toată lumea.

— Și altceva?

— Ei, vrei să-ți azvârl în cap propriile-ți gunoaie?

Unde sunt.

Satul se cheamă WESTMALLE. Pentru arheologi, numele acesta trebuie să însemne ceva.

Plec de la biserică. Hoinăresc ore în șir, când pe sub brazi, când prin buruieniș, când de-a lungul mlaștinilor. Obosesc pentru că e nisip. Întâlnesc pe cineva:

— Vreți, vă rog, să-mi spuneți unde mă aflu?

— În Westmalle, domnule.

O iau într-altă parte, la dreapta sau la stânga. Văd alte mlaștini, alte buruienișuri, alți brazi, tot ore în șir, prin același nisip. Apoi altcineva:

— Vreți, vă rog, să-mi spuneți unde mă aflu?

— În Westmalle, domnule.

— Și acolo, în capăt, moara aceea?

— Westmalle, domnule.

— Și jos de tot, copăcelul acela?

— Nu-i un copac, domnule, e o biserică; acolo se termină Westmalle. Dar îți trebuie picioare bune.

Dacă Westmalle ar avea construcții, ar fi un mare oraș. Din fericire, nu sunt case: numai ferme. Și încă răspândite ca niște insecte care au luat culoarea buruienișului. Sau se ascund sub pământ, nu le vezi.

Există totuși satul, cu casa doctorului și cea a unui rentier.

Există biserica și clopotnița; mănăstirea trapiștilor; hambarul unde discută consilierii comunali.

Există drumul vechi: două făgașe de roți printre drobițe; apoi cel nou, pavat, pe sub niște stejari înalți care merg în șir, doi câte doi, ținându-se de crengi.

Există un mic tren care trece dintr-o parte în alta, de șase ori pe zi, fără îndoială pentru a marca ora.

Există însă și câțiva oameni; sunt eu, poștașul pe bicicleta lui, un călugăr în via lui, un țăran pe ogorul lui. Apoi sunt femeile: femei care strâng lemne, femei care țin casa, femei care țipă „Oooh!” în grajd când mulg vacile.

— Mai este, îmi zice învățătorul, și mult ozon în atmosferă.

Nu i-am răspuns „c... ozon” acestui chimist.

Landa.

Orizontul plin de albastru își desenează cercul de jur împrejur. Poți vedea, până la ultima rază, soarele care apune. E la fel de întins ca marea, dar mai liniștit, pentru că nimic nu se mișcă și nu te enervezi ca în fața agasantei agitații a valurilor.

Nu știu de ce, mă duce cu gândul la o femeie fără sex – și cu mâinile împreunate.

Toamna, își poartă rochia întunecată de pănură; primăvara, strecoară puțin verde. Pentru vară se gătește și, sub milioanele de flori, într-o

dimineață te trezești cu ea roz. Ai vrea să fie așa tot timpul; dar, prea gravă, când florile sunt încă aici, ea se gândește deja la pănură.

Aerul e atât de plăcut încât ai crede că nu are miros. Și totuși, mirosiți; e proaspăt, acrișor ca o tulpină de buruiană, cu o idee de rășină venită dinspre pădure și puțin din albastrul care plutește peste coșurile sobelor în care se ard crengi.

Buruienișurile, mlaștinile, brazii aparțin cuiva; dar cui? Țăranii care dețin acolo o parcelă nu știu întotdeauna s-o găsească.

Din câteva cărămizi și scândurile rulotei, un țigan statornicit și-a ridicat acolo o cocioabă. Defrișează pământul; are deja două capre; cu fiecare an, își întinde tot mai mult stăpânirea cu ajutorul unui gard de nuiele. Nimeni nu-i spune nimic: e la el acasă.

Limba.

Eu vorbesc flamanda ținutului, un dialect onctuos fără durerile de gât ale celui din Bruges sau de nas ale celui din Anvers. E dulceag; chiar și când se supără, crezi că o să cânte ceva.

Există o mulțime de idei specifice acestui loc, care nu servesc decât aici, care ar muri dacă le-am sădi în altă limbă. Cum să numești vântul acela aspru care ridică la cer câmpurile, sub formă de praf? Italia are tramontana, deșertul simunul, Nordul crivățul. Al nostru suflă numai aici. De unde vine? E rugos, răzuiește. Țăranii au găsit cuvântul: *schrââl*, lung și mușcător ca o rindea pe o scândură.

Când trece pe sub brazi, vântul vorbește și el altă limbă. Nu mai găsește frunze cu care să stea la taclale, buruienișul l-a zdrelit și el fuge îndată, suflând înspre miile de ace care-l înțeapă.

Există, dincolo de mlaștini și de lande, un loc numit „Dreiboomkesberg”, muntele cu trei copăcei, pentru că se văd trei copaci uscați pe o movilă. „Copăceii” sunt mari, iar muntele, mic. În ținutul acesta, făcut numai din păduri și câmpii, e mai ușor să fii munte decât copac înalt.

Biserica.

Cu naosul în cruce și turla ei înaltă și subțire, ea stă singură, departe de casele care formează burgul, de-a lungul șoselei. A fost pusă la distanță; sau poate casele n-au vrut să stea lângă ea, curioase să vadă ce se întâmplă pe drum.

Nu protestează; dar, puțin tristă, ridică ochii, ceea ce-i dă niște frumoase ferestre în ogivă. Știe că, unul după altul, pe aleea mare pe care i-au făcut-o, enoriașii ei vor veni să se înghesuie în jurul ei, în cimitir.

Nu-i ține companie decât castelul răposatului baron: e un tovarăș nesuferit, sever și acoperit de iederă, iar în el locuiește un suflet negru și cocârjat, în văluri de doliu.

Biserica și castelul își întorc spatele. Sunt certați. Nu se spune cu glas tare, dar cred că niciodată nu s-au înțeles: care avea turnul mai mare?

Mormintele.

Câteva sunt de piatră, cu litere aurii. Acestea, pretențioase, au fost puse deoparte. Celelalte se grupează identice: o ridicătură de pământ, o cruce de lemn, un nume. Morții sunt egali. Imparțială, biserica stă în mijloc. Umbra ei se rotește de la unul la altul. Totuși, datorită soarelui, cele de la sud au mai multă iarbă decât cele de la nord. Dedesubt trebuie să fie la fel.

Nu există spital. Dacă te îmbolnăvești grav, trebui să fii dus cu trenul până în oraș. Ce bătaie de cap! Mai bine să nu te îmbolnăvești. Sau să mori repede.

Mănăstirea trapiștilor.

Până-n adâncul pădurii, clopotul ei vine să te tragă de urechi. Odinioară mănăstirea era veche. Vântul pătrundea în capelă și sufla în lumânări sub nasul bunului Dumnezeu; în refectoriu, broaște vii înotau în ulcelele părinților... dar simțeai că ești la trapiști.

Un arhitect a pus ordine în toate acestea. A făcut un plan, a demolat ce era frumos și a ridicat în loc o cazarmă gotică. Din fericire, de bunii călugări nu s-a atins.

Ansamblul e mai degrabă urât – atât de auster totuși, pe fundalul pios al brazilor, încât nu ți-ai putea închipui altceva în acest peisaj.

Primăria.

O sală mare unde secretarul, care le face pe toate, se miră când are ceva de făcut. Fundul încăperii e ocupat de o bibliotecă. Este un cadou din partea răposatului domn baron, care în timpul vieții administra satul. Mobila aceasta este foarte mare. Într-o zi, am văzut pe cineva scoțând din ea o carte: registrul stării civile. Numai el era, dar era foarte gros.

Școala.

Odinioară trapiștii țineau o școală. Copiii se duceau fără tragere de inimă, pentru că fratele, din lipsă de experiență, îi trăgea de urechi. Acum îi trage de urechi învățătorul cu diplomă.

Poșta.

Un perete desparte biroul de grajd. La primul ghișeu, Adrien, poștaș și perceptor, își pune ochelarii ca să-mi timbreze scrisorile; la al doilea, o vacă toarnă ceară verde ca să le sigileze. Și încă o grămadă!...

Gara.

Constă într-un stegulet roșu înfipt în fața hanului pentru a-l avertiza pe mecanic că are de luat marfă. Trenul s-ar opri oricum, pentru că personalului îi e sete. Câteodată este și un călător.

Șoseaua.

Să nu credeți că nu folosește la nimic. Trecându-și unghia pe hartă, Napoleon a trasat proiectul: „De aici până aici”. Inginerii n-au avut decât să se execute, iar ea merge dreaptă, tăind pășunea lui Jan, prin buruienișul lui Pol, fără să țină cont de intrigile care fac drumurile moderne să se întortocheze. E la fel de lată ca orice bulevard și mărginită de stejari care au avut timp să crească. Cuceritorul a creat-o pentru un trafic intens. Precum vedeți: doctorul trece pe ea; poștașul trece pe ea; eu însumi trec pe ea; iar de-a lungul ei merge un mic tren... Dar asta cred că am spus deja.

Dreiboomkesberg-ul.

E departe, după marile mlaştini, în mijlocul pădurii, o Golgotă cu trei brazi aşezaţi în cruce. Împrejur, poporul tăcut de brazi vii.

Cel mai mare, cel din mijloc, poartă o Fecioară sub o banderolă care te îndeamnă să nu părăseşti muntele fără să rosteşti o *Ave Maria*. Şi, într-adevăr, locul e atât de sălbatic încât eşti bucuros de acest pretext pentru a te îmbărbăta cu o rugăciune.

Statuia este făcătoare de minuni. Le dă copii celor care-şi doresc. Vara, îndrăgostiţii, care vor face copii mai târziu, vin să-i ceară ajutorul; apoi, pe o bancă, încearcă pe loc.

Într-o zi, preotul paroh, căruia nu-i plăceau aceste obiceiuri, a pus ca statuia să fie luată şi dusă la loc sigur, în prezbiteriul său. Dar trapiştii, necunoscându-i motivele, n-au acceptat ca pădurea să rămână fără Fecioară şi au pus alta în loc. Mai nouă ca prima, este la fel de frumoasă; şi, venerată întocmai, săvârşeşte aceleaşi miracole[5].

4 Marcel Martinet (1887-1944), scriitor şi militant socialist francez; redactor la Editura Rieder, care a publicat mai multe cărţi ale lui André Baillon.

5 În prima ediţie a cărţii, apărută sub titlul *Moi quelque part*, între acest capitol şi următorul apare atenţionarea: „Cititor curios care frunzăreşti o carte pentru poveste, dacă vrei să afli când îmi ating ţinta culcându-mă cu fata doctorului, nu te mai osteni: mă întâlnesc foarte rar cu doctorul; de altfel, nici nu are o fiică”.

CASA MEA

Lui Noël Garnier[6].

Este mult prea simplă ca să trăiască pe marginea șoselei. Un capăt de drum îi ajunge; de altfel, mai sunt și câmpurile. Stă acolo, modestă, cu obloanele ei care sunt pleoape și țiglele care-i întruchipează o frumoasă bonetă cu panglică de mușchi. Nu poartă acoperiș de paie, aici paiele sunt o coafură pentru vilele milionarilor.

La drept vorbind, nu-i prea înaltă. De la o sută de metri, cu un elan bun, ți se pare că ai putea sări peste ea. Înăuntru, când îmi trag halatul, trebuie să am grijă la brațe, ca să nu-i lovesc grinzile. Mai confortabil e să mă îmbrac afară.

Și apoi e atât de veche: pe ziduri, de jur împrejur, poartă sub acoperiș o ditamai cocoașa.

Atât de joasă, compensează prin lungime: ai zice că, neputând să-și ducă etajele, le-a așezat împrejuru-i: astfel s-au format hambare, grajduri, tot felul de chichinețe, ca într-o fermă adevărată. Se vede imediat că a fost construită pentru confortul animalelor: oamenii se descurcă.

Patul nostru e lat cât camera – dar exact. Un centimetru mai mult și n-ar fi încăput. Așezat cu capul în față, se încastrează în fund, între cei trei pereți care formează alcovul. Ca să te culci, trebuie să te sui pe un scaun, să întinzi piciorul și apoi să plonjezi. Marie plonjează prima: îmi dau și eu drumul la rându-mi, cu brațele deschise, ca în apă. Pleosc! Oriunde aș cădea, e moale.

Patul nostru ar fi incomod numai dacă unul dintre noi ar muri. Mă-ntreb ce-aș face.

Când am închiriat bojdeuca, hotărâtor a fost faptul că avea șemineu. Fără șemineu, poate c-aș fi un domn mort din cimitir. Dar am șemineu și trăiesc. Te simți îndată departe când ai foc direct pe pietre, cu lemne pe care le rupi pe genunchi: devii simplu. În oraș, flăcările mele ar incendia un palat. Aici ele se înalță libere, inofensive și limpezi. Se pot pune scaune împrejur. Întinzi mâna: focul îți e prieten și te primește. Uneori, în glumă, îți împinge sub nas limba lui caldă și roșie.

Când stai așezat lângă cămin, prin coș se vede cerul foarte sus, iar uneori ochiul unei stele sau umărul unui nor. Dacă ploaia cade drept, își arde picăturile pe flăcările mele.

Ca să ațâț jăraticul, fac vânt cu gura, prin țeava unei puști. Odinioară se foloseau foalele: acum toate-s în oraș, la anticari. Țăranii nu le mai vor. Cu ciocul acela lung ca o seringă, păreau întotdeauna că țintesc un dos.

O dată pe lună, din cauza fumului, Marie schimbă volanul vetrei. Proaspăt scrobit, face pliuri ca fusta unei fete la împărtășanie. Căldura o ridică; dar dedesubt nu se văd picioare.

Deasupra șemineului, un Cristos de cupru întinde brațele, cu palmele spre cele șase farfurii care atârnă acolo, trei la stânga, trei la dreapta. Sunt așa departe. Oare va ajunge vreodată la ele?

O femeie l-a desprins dintr-un grajd, unde binecuvânta animalele, și mi l-a dat degeaba, fiindcă aici Dumnezeu nu se vinde. Coastele lui de cupru sângerează; are spini pe cap; o lovitură de sabot i-a spart nasul și i-a răsturnat maxilarul. Nu e un Bun Dumnezeu de paradă. Suferă atât de mult încât cred în el.

Adesea mă uit la el. Îi spun:

— O, blândule Isus, te doare. Cuiele îți străpung palmele; buricul tău se cască precum o rană, iar șocul nelegiuirilor mele a făcut din chipul tău o mutră. Astfel ai luat pe umeri suferințele lumii. Le-ai luat pe toate; e foarte bine; fă să nu mai rămână pentru ceilalți.

Vasăzică bojdeuca mea e cea mai săracă din ținut. Romanie, cerșetoarea, care trăiește din pomana trapiștilor, stă mai bine ca mine.

— Cum poți să trăiești aici?

Asta mă întreabă rudele. Nu răspund „Încercați”: ar trebui să le cedez locul.

De altfel, oricât de mică ar fi, casa mea e încă foarte mare. Are trei camere: prima pentru dormit, a doua pentru șemineu. Ce să fac cu a treia?

— Aici o să scriu, am zis.

Într-o zi, Marie mă surprinde aici bătând în cuie pe pereți ulcele, ceșcuțe, urcioare. Mi se părea frumos.

— Ia te uită, m-a întrebat ea, deschizi un magazin de porțelanuri?

Am înțeles: eram ridicol. Nu aranjezi o cameră; o locuiești; se aranjează ea singură.

6 . Noël Garnier (1894-1931), poet și jurnalist socialist francez.

VECINII MEI

Lui Paul și Paulette Nougé[7].

Nu-s deranjanți; nu-mi sparg urechile toată ziua cu pianul lor.

Ca să-i descopăr, urc în pod și scot capul prin ferestruică. Fumul de colo, de deasupra brazilor, e François Șchiopul care suflă în vatră. Pata aceea de roșu dintre lanurile de secară, hambarul unde Pélagie își crește păsările. Iar dincolo de pâlcul de stejari, lucrul acela întunecat care se ivește, apoi se cufundă la loc, mi-a luat mult până să-mi dau seama că e moara lui Isidore care-și învârte aripile.

Phrasie, proprietara mea, e vecina cea mai apropiată. Acoperișul ei se vede la stânga, acolo unde buruienișul se bombează. Dacă mă pornesc deodată spre ea, furios din cauza unei încuietori care scârțâie, mânia mea are timp să se potolească pe drum. Mă gândeam să țip, spun: „Bună ziua, Phrasie” și trec mai departe.

Despre ceilalți știu că locuiesc undeva, dincolo de mlaștini, de brazi și de câmpuri. Îi văd duminica înainte de slujbă, uneori și în timpul săptămânii, în mijlocul pământurilor lor.

— Secerați secara, le spun când seceră secara.

Stăm de vorbă. Când plouă pe secetă, constatăm: „Ce ploicică bună!”. La vremea semănatului, dacă soarele întârzie, ne dorim să se grăbească. Dar nu ponegrim timpul fără socoteală.

Proprietara mea

Când a murit soțul ei, n-a spus: „Sunt bucuroasă!”, dar de atunci n-a mai avut de îngrijit un bețiv.

Grajdul ei a prosperat: acum are trei vaci și șase copii, care muncesc cu ea.

Phrasie îi învelește în giulgiu pe cei care mor în sat; tot ea îi înfașă pe cei care vin pe lume. De la naștere până la moarte, se poate spune că, în regiune, toți îi arată, cel puțin o dată, dosul. Din cauza acestei meserii, cei care n-o prea suferă spun c-ar fi vrăjitoare. Eu nu cred.

Ferma pe care mi-a închiriat-o aparținea odinioară părinților ei. Ea aici s-a născut; a răscumpărat-o pentru șase sute de franci: patru sute pe o vacă, două sute pe un porc. Se gândește să se întoarcă aici mai târziu, când copiii se vor fi căsătorit. Până atunci mi-o lasă cu împrumut.

Oricât de durabil ar părea, provizoratul acesta mă stingherește. Dintotdeauna mi-a plăcut să fac lucruri definitive. În ce-o privește, deși o plătesc, tot nu se poate feri de o oarecare ranchiună; îmi poartă pică pentru că dispun, înaintea ei, de un bun care-i aparține. Zice: „Casa mea”. Eu ripostez: „Casa mea”.

Între noi sunt ace care înțeapă.

Și apoi, cum se poate ca un domn să cultive, după bunul plac, pământul ei rodnic?

Îmi măsoară din ochi îngrășământul. Orice-aș mânca, întotdeauna e prea slab.

— Ia te uită, ați semănat morcovi; eu aș fi pus sfeclă roșie.

Țarcul păsărilor o îngrijorează. Acolo nu crește nimic. Cât teren irosit!

— Semănați ceva, mă sfătuiește Phrasie, pământul se odihnește prea mult, o să-l acopere buruienișul.

— Ba nu, Phrasie; găinile mele îl îngrașă; tot așa o să-l găsești.

— Credeți, domnule?

Pleacă liniștită. Peste opt zile se va întoarce cu grijile ei.

Cu coșul pe braț, ca și cum ar duce în sat untul și ouăle din acea săptămână, Phrasie vine să dea târcoale bunului său. Crede că n-o văd. Se preface că merge repede; la fiecare trei pași se oprește.

Verifică dacă cireșul cel înalt mai are toate crengile; dacă nimic nu împiedică butucul fântânii; dacă vântul n-a smuls de tot țigla aceea care se clătina deunăzi. Se uită cu dispreț la verzele mele, mai mari decât ale ei.

O poftesc să intre.

Bucuroasă să vadă, e furioasă de ceea ce vede. Gaura din podea nu s-a mărit de data trecută? Și toate cuiele care-i martirizează peretele!

— Ia te uită, ați mai atârnat o ramă.

— Da, Phrasie, și mai am.

Phrasie își strânge buzele.

O lună întreagă am stat îmbufnați.

Într-o noapte vântul a smuls țigla.

— Trebuie înlocuită, domnule.

— Asta te privește pe dumneata, Phrasie.

Cum nici unul, nici celălalt nu mișcam un deget, ploaia căzută prin gaură făcea să putrezească podeaua.

Într-o dimineață, când eram încă în pat, aud pași deasupra podului. Phrasie vorbea încet cu vocea groasă a fiului ei cel mare, care e zidar.

Când mă scol, găsesc o țiglă nouă.

Phrasie trecea pe acolo:

— Ei bine, domnule, ați pus-o la loc?

— Da, da, Phrasie; și se ține bine, fii sigură.

Phrasie zâmbește. Suntem amândoi mulțumiți.

Centenara.

Săpam în grădină. Silueta ei înaltă îmi ia deodată tot soarele. Înfiptă drept, mă cercetează cu ochi care strălucesc albăstriu, ca pietricelele pe care le strângi din nisip, după ploaie.

A trecut de o sută de ani.

Dac-ar cunoaște cuvântul, ar spune:

— Vârsta este o convenție.

Nici să n-audă de fotoliu, unde ramoliții din oraș își joacă rolul de centenari. Ea stă dreaptă – fără baston, doar are picioare.

N-are nasul coroiat, nici bărbie de vrăjitoare. Nu scuipă; nu tușește; buzele ei dezvelesc trei dinți care încă și-ar face efectul în zâmbetul unei fetișcane.

Pielea i se crapă ca fundul unei mlaștini secate, dar n-are mai multe riduri decât bătrânele... mai tinere, iar Fons, fiul ei, arată tot atâtea.

Nu suferă boneta; de departe, ți se pare că poartă una, atât de alb îi este părul. O șuviță care a rămas roșcată îi ține loc de panglică, la spate.

Vorbește și vocea nu-i e behăită ca a artistelor care joacă bătrâne la teatru.

Îmi zice:

— Micuțul meu.

— Ai șaizeci de ani, își dă ea cu părerea despre Marie, care abia are treizeci.

Pentru ea, până la cincizeci de ani, bărbații sunt niște copii. La optzeci începi să trăiești. De îmbătrânit nu îmbătrânești: mori.

Odată a crezut că moare. Demult. În ziua când bărbatul ei s-a întors mort într-o căruță. N-a reușit. Acum se gândește la un singur lucru: să trăiască.

— Peste cinci ani, băiatul lui Trees a mea își serbează nunta de argint. O să fiu de față.

A văzut multe: vaci murind, altele născându-se și porci de să umpli biserica. Cât fân a mai întors! Câte spice legate în snop! A văzut cum s-a defrișat buruienișul unde se înalță acum castelul răposatului baron. A văzut cum s-a restaurat mănăstirea trapiștilor, cum s-a reconstruit clopotnița din Westmalle, cum lovit trăsnetul ferma ei și coroana stejarului cel înalt, care a avut timp să-și refacă crengile. Și oamenii de care-și amintește și pe care lumea nu-i mai știe!

A dansat cu Fritz, braconierul care, la vremea lui, a luat la țintă doi jandarmi:

— I-au tăiat capul: și-acuma visez.

N-o întreb, ca pe centenarii din oraș, ce părere are despre Napoleon. Bănuiesc că nu-i pasă.

Familia Baerkaelens.

Ca și numele lor, ei nu-s de prin partea locului. Țin un han. Firma spune: *La jumătatea drumului*, pentru că întotdeauna ești la jumătatea unui drum. E în plin câmp, la nivelul șoselei, aproape de drumul care duce la mănăstirea trapiștilor. Trenul se oprește în fața lui.

Prima dată când beam acolo o halbă de bere, au zis: „Stați cu ochii pe el”. N-aveau încredere în domnul acela de la oraș. Acum, când vine vreun străin, iar ei au treabă, mi-l încredințează făcându-mi din ochi. Ne-am împrietenit.

Întâi am crezut că vlăjganul pe nume Fons e tatăl; cea numită Mélanie, nevasta lui; iar Benooi, un slăbănog deșirat, copilul lor. De fapt, sunt frați tustrei, aproape de aceeași vârstă și necăsătoriți.

Mai trăiește și Baerkaelens tatăl, dar e cam bătrân ca să se mai țină seama de el. E respectat la fel de mult ca hârbul de ceas care de mult a uitat să arate ora; nu mai are importanță.

Singura lui misiune pare aceea de a-i împiedica pe copiii lui să trăiască din rente. Sunt bogați; împreună, au vreo cincizeci de mii de franci!

— Când o să moară tata, zice Benooi, o să construim o mică fermă și o să trăim în huzur, cu o singură vacă.

— Și de ce nu acum?

— Of! Așa.

Ar fi, fără îndoială, prea lung de explicat.

Până atunci, trudesc ca niște calici. Au șapte vaci, un cal, mai mulți viței, trei sute de găini, o mulțime de porci. Își cultivă ogoarele, vând grâne, semințe, mirodenii. Îi găzduiesc pe călători, fac cărăușie. Seara, Fons se întoarce de la câmp istovit; pe Mélanie, în spatele tejghelei, au luat-o durerile de cap; Benooi, cel mai puțin solid, nu-și mai simte picioarele și încă mai au de făcut socotelile, de reparat uneltele, de aprins cuptorul și de copt pâinea pentru vecini, care nu se ostenesc să facă asta.

Hanul slujește și ca sală de așteptare pentru călători.

Într-un colț se află o masă, cu cerneală pentru înscrisurile care se fac când se trimit mărfuri. Mélanie se ocupă de asta, uneori Benooi, rar Fons,

căci Fons e distrat și lasă să treacă trenul fără să dea bagajele. Acestea sunt găsite, câteodată, după o săptămână, sub fânul din hambar.

— Eu nu-s șef de gară, răspunde Fons.

În duminicile de vară se scot mesele, pentru orășenii ieșiți la plimbare; aceștia vin pe biciclete; vor să bea bere de la trapiști, vin de la trapiști și lapte din acela care n-ar mai fi atât de bun dacă ei ar ști că-n timpul săptămânii e dat la purcei. Toată lumea e ocupată să servească, Mélanie, Fons, Benooi, tatăl care nu prea se grăbește. Seara, fiecare își golește buzunarele pe tejghea: se adună ceva bănuți.

Ei nu urăsc banii; de vreme ce muncesc, trebuie să câștige. Dar nici nu-s avari. Dacă moare o vacă:

— Asta e, cumpărăm alta.

Iar dacă mutra vreunui călător le displace, n-are decât să caute în altă parte: ei n-au locuri.

Familia Baerkaelens mi-a făcut mai ușoară stabilirea în ținut. Benooi mă învață cum se cresc găinile; Fons, cum să am o grădină frumoasă. La iarnă mă vor învăța să împletesc coșuri.

Sunt liber să-mi cumpăr proviziile de unde vreau. Dar nu este nimic pe care ei să nu-l vândă. Toți banii mei ajung la ei.

Cimentată de interes, prietenia noastră se așază solid.

Barkaelens tatăl.

Locul lui e într-un fotoliu de la han.

Toată lumea îi spune „Vader”, tatăl, în afară de bătrânii care încă îi știu numele: Martin. Oamenii de la oraș spun: „domnul Baerkelaens”. Acest „domnul” îl măgulește și-l scoate din sărite totodată.

Are optzeci de ani. Anul trecut avea șaptezeci și nouă; anul viitor va avea optzeci și unu; dar va fi neschimbat. Patriarhul acesta are o piele roz ca de prunc. Întinsă pe frunte, strălucește ca un geam. La sfârșitul săptămânii e ceva mai bătrân, din cauza ciucurilor albi de pe obraji, pe care nu-i rade decât duminica.

Când merge, se ține drept, dar nu-și mai mișcă repede picioarele. De când o amețeală l-a răsturnat într-un pârâu, îl silesc să folosească un baston.

Îl folosește: îl poartă sub braț; altfel l-ar stingheri.

Vader nu-i niciodată bolnav. Are numai, câteodată, cum spune el, slăbiciuni. La micul-dejun, își taie dintr-o pâine mare patru felii pe care le unge gros cu unt și le înfulecă împreună cu două oră. Ceilalți, care se mulțumesc cu niște untură întinsă pe o coajă de pâine, se uită la el cum mănâncă. Îndată, într-un colț al curții, cu fața la zid, va da înapoi surplusul care-l apasă.

— Vader vomită, va spune Mélanie.

Nu se deranjează ea pentru asta. Dacă a știut să se-ndoape, o să știe să caute singur un pahar cu apă ca să-și revină.

Când vorbesc despre afaceri, copiii îl dau deoparte pe tatăl lor, ca pe un țânc, pentru că, guraliv și lăudăros, repetă tot ce aude, și încă greșit.

În rest, e liber. Fie că-și face plimbarea la câmp sau se cufundă în fotoliul lui, el nu mai contează. E cât se poate de neinteresant.

La han, ca să fie cât de cât de folos, i-au pus la îndemână un clopoțel. Când intră clienții, el sună maiestuos.

După prânz, Vader se întinde în pat și își face siesta. Camera lui are o singură ușă: spre sala hanului. Când se trezește, îl vezi cum intră pe o ușă și iese pe alta ținându-și oala, pe care o golește el însuși.

Mecanism de ceas, el arată totodată că e ora două.

Benooi.

Duminică seara, iarna, Benooi bate la ușa noastră și vine să ne țină companie. Când nu e lună, aduce puțină în felinar. O suflă când intră.

— Bună seara la amândoi, zice Benooi.

Fără alte politețuri, își dă jos paltonul, se descalță de saboți și își bagă picioarele la cald, în cuptorul mașinii de gătit. Când șosetele încep să scoată aburi, i se pare cât se poate de firesc să le scoată. Se întâmplă ca picioarele lui să fie destul de curate. Se caută de bătături:

— Sunt tari, zice.

Trebuie să le pipăim. Puțin lipsește ca să ne invite să i le arătăm pe-ale noastre. Așezați tustrei în jurul focului, Benooi care-și prăjește picioarele, Marie căreia-i place societatea și eu, pe care cea a lui Benooi nu mă

deranjează deloc, stăm la taclale. Dacă nu găsim nimic de zis, fără să ne scotocim prin minte, tăcem.

— Iei cina la noi, nu-i așa, Benooi?

— Depinde, zice Bennoi; ce aveți?

Dacă aș fi spus „tartine”, Benooi tocmai ar fi luat cina.

— Orez cu lapte, Benooi.

— Bun.

Sărind repede în saboți, e primul la masă.

Nici Fons, nici Benooi nu poartă mustață. Proaspăt ras, cu un costum mai acătării, ar avea oarecum aerul unui englez slăbănog.

Poate că s-ar fi însurat; dar o avea deja pe soră-sa: o femeie e de ajuns într-o casă.

— Pune-ți zahăr în cafea, Benooi.

— Da, chiar că vreau.

Își pune trei bucăți, apoi o a patra, pe care o păstrează ca linguriță ca să învârtă în ceașcă.

Ce-l intrigă pe Benooi sunt tablourile și sculpturile mele. N-a mai văzut statui decât în biserici sau pe șemineuri, sub un glob de sticlă: fecioare sau sfinți. Arată spre o *Giocondă*.

— Frumoasă Fecioară, zice Bennoi.

— Frumoasă Fecioară, spune el iar, despre o *Prințesă necunoscută*.

Am multe asemenea Fecioare, el mă crede foarte evlavios. Dar de ce Fecioarelor ăstora nu li s-a pus aureolă?

Un *Gânditor* de Michelangelo i-a dat mult timp bătăi de cap. Din cauza tronului, s-a gândit întâi la Sfântul Petru. Dar Sfântul Petru ține cheile în mână și apoi poartă barbă.

— Mai degrabă e un războinic; vedeți platoșa, poate Sfântul Sebastian?

— Da, Benooi, Sfântul Sebastian.

— Sau mai degrabă Sfântul Donat, care apără de trăsnet.

— Da, Benooi, Sfântul Donat.

Când trece trenul de ora nouă, Benooi pare întotdeauna surprins. Se ridică:

— Și eu care mai am de închis grajdurile!

În timp ce, cu un chibrit, pune iarăși puțină lună în felinarul său, se gândește la plăcerea a se băga în pat:

— Îți faci un culcuș bun. Tragi plapuma până peste cap, lași numai o găurică să respiri, apoi dormi. E frumos...

— Minunat, Benooi.

— Dar câteodată așternuturile-s tare reci...

Îl trece un fior; se uită la Marie care, încălzită pentru pat, își caută nasturii fustei.

— Dumneavoastră aveți noroc; sunteți doi. Puteți să vă atingeți cât vreți, să vă încălziți unul de la altul, ca niște puișori sau niște purceluși.

Iar când spune „purceluși” nu se gândește, vă asigur, la ce credeți dumneavoastră.

Mélanie și Fons.

Fie că stoarce rufele, cârpește ciorapii sau duce laptele de la vaci în găleată, o văd ca pe un împărat roman. Are profilul, buza disprețuitoare, obrajii pe care se umflă grăsimea dezmățurilor. Cu sprâncenele încruntate, e un Tiberiu supărat. Îmbrăcat în femeie, la tejghea, Caligula se amuză vânzându-le țăranilor Dumnezeu știe ce piper. Într-o zi l-am văzut pe Nero zâmbind spre pântecele spintecat al unui creștin: tăiaseră porcul.

Din niște zdrențe, resturi și bucăți de cămașă pe care le coase împreună, Mélanie confecționează ceva. O complimentez pentru preș.

— Nu, spune Mélanie, e o cuvertură pentru sărmana Pélagie, care-i bolnavă.

Pomana ar fi mică dacă n-ar însoți-o un pachet de lenjerie nouă, o sticlă de vin roșu și o bucată mare de jambon după care-mi lasă gura apă.

Marțea, Mélanie pleacă cu coșurile ei să ducă unt și ouă clienților din oraș. Poartă fusta cu pliuri, de duminică, șalul brodat, iar pe tocă un trandafir din pânză roșie. Câteodată o migrenă o împiedică să plece. Benooi ar înlocui-o foarte bine, dar nimeni nu se gândește la el, se duce Fons, distratul. Până se întoarce, cei de la fermă tremură: Fons se încurcă la socoteli; Fons pune untul unde trebuie puse ouăle; Fons duce marfa și uită

să strângă banii. Într-o zi s-a întors fără unt, fără bani, fără coșuri. Le lăsase pe undeva.

Țăranul acesta are distracții de poet. Poemul lui e vânătoarea.

Când pleacă la arat, Fons își ia pușca, pe care o așază la îndemână, într-un tufiș. Cu ochii la cer, unde trec potârnichile, uită de pământul unde se târăște plugul. Din fericire, Lice, iapa, știe să tragă singură o brazdă dreaptă. Seara, Fons își agață pușca într-un soi de dulap care-i slujește de alcov. Deodată se ridică:

— Am auzit hoții, anunță Fons și pornește la braconaj.

Când vine la noi, scoate din tolbă fie un sturz, fie un iepure de casă, câteodată unul de câmp: „Poftim, pentru dumneavoastră”, și se duce direct la șemineu, unde se află tutunul meu.

Cu noroiul uscat pe el sau ud de sudoare, lui Fons nu-i e niciodată nici cald, nici frig la vânătoare. Are o temperatură specială: vânează.

Unul după altul, scoate animale ca să le cântăresc ținându-le de labe.

Am degetele roșii de la ele.

— Pe ăsta, zice Fons, îl pândeam de opt ceasuri.

— Da, Fons, cum așa?

Și uite-l că începe. Povestește, mimează. Scaunele devin tufișuri; sub fusta soției mele e o vizuină; ia de la capăt pânda, în spatele mesei; ochește, câinele lui așteaptă, să plece glonțul.

Poet, aduce în camera mea tot câmpul, cu animalele, vizuinile, brazii și cu Fons, vânătorul, care vânează în mijloc.

— Acum n-ai vrea să mănânci ceva?

— Ba da, zice Fons, dacă aveți hering.

Pentru Fons este totdeauna hering. Îl vrea bine prăjit, cu crustă tare; și într-o singură bucată, de la cap la coadă, ronțăie cărbunele acela.

— Când mănânc hering, zice Fons, mă simt puternic ca un bou.

Cu mult aplomb pe bocanci, Fons se ridică. Apoi pleacă, puternic ca un bou.

Pe câinele lui Fons îl cheamă Black, care înseamnă negru. El știe mai bine ca mine. Știe engleza și o cultivă cu ajutorul unor ziare vechi care i se aduc din oraș.

Îi place să citească. Îi împrumut cărți pe care le studiază, în serile de iarnă, lângă foc.

A citit toate volumele mele de Balzac:

— Ce-mi place mie în Balzac, spune Fons, sunt țăranii.

— Dar ai lui Zola, Fons?

— Vacs! zice Fons.

Când vorbește cu Benooi, Fons îi zice „băiete”. „Băiete”, răspunde Benooi. Pentru Mélanie, „băiete” ar fi fals, iar „fato” poate fi indecent. Ea rămâne „Mélanie”.

Mélanie spune când „băiete”, când „Fons” sau „Benooi”. Dar este o diferență. Nu i-ar spune „băiatului” ceea ce-i destăinuie lui „Fons” sau lui „Benooi”.

Când vorbesc unul despre altul în fața străinilor, spun „Fons al nostru”, „Benooi al nostru”, „Mélanie a noastră”.

E duios, ca niște frați care se îmbrățișează.

Bucătăria.

În bucătăria unde mănâncă ei:

— Uite, zice Marie, câtă cenușă pe podea; e murdar.

— Au făcut un foc mare, Marie.

— Și pe scaune, toți sacii ăștia de făină.

— Benooi o să coacă pâine, Marie.

— E întuneric.

— Din pricina streșinii care fură din lumina ferestrei.

— Pute a vacă.

— Vacile stau alături, Marie.

— Și plafonul ăsta care presară piper în farfurii.

— E vechi, Marie.

Odihna.

Pentru somn, fiecare membru al familiei Baerkaelens are colțișorul lui. Le spun camere și, într-adevăr, fără să pui la socoteală pereții, podeaua și ușa, rămâne un pic de loc pentru scaun și pat. Fiecare își are camera în

partea de fermă pe care o are în grijă: Vader, la parter, aproape de casa de bani; Mélanie, lângă grajd, unde sunt vacile; Benooi, nu departe de șurile cu porci.

Camera lui Fons e din lemn; e un dulap vechi. Salteaua umple partea de jos. Ca să fie cu adevărat o cameră, Fons a atârnat un crucifix din lemn de merișor și în fiecare seară își agață pușca de el. Numai că, pentru a se dezbrăca de pantaloni, trebuie să stea în camera alăturată, care nici ea nu-i decât un culoar foarte încărcat, pentru că acolo ține Benooi făina.

— Noaptea, spune Fons, dorm cu ușile deschise.

Ca și ceilalți, Fons se culcă pe paie de ovăz, care-s mai moi decât cele de grâu. Saltelele, cele adevărate, umplute cu lână, se află în camerele unde sunt cazați străinii.

Lâna aceea în care te tolănești și care e folosită la nesfârșit îl dezgustă pe Fons.

— Eu, zice el, când umplu paiele de sudoare, le schimb.

Nu e bine să te apropii de Fons dimineața, când iese din dulap. Oricât de prieteni ați fi, se va uita pieziș la tine. Lasă-l întâi să-și dezdoaie picioarele, să se ducă până la marginea câmpului ca să facă din nou cunoștință cu soarele, norii și pământul.

Apoi se va întoarce singur și va zâmbi:

— Bună ziua.

Cum noaptea ar putea să li se fure vreun porc, o vacă sau găini, au ascuns în grajduri, în hambar și în han contacte electrice. Sunt peste tot: la ferestre, uși și ușițe, la tot ce, într-o fermă, se poate deschide sau bascula. Numeroase, firele se învălătucesc pe stâlpi, trec pe sub pământ, se încrucișează în aer. Parc-ai fi într-o gară. Toate aceste încâlceli duc la sonerie, în camera lui Benooi, care, mai nervos, are somnul mai ușor. La primul clinchet ar fi în picioare. Instalația este minunată: un specialist a venit din oraș anume ca s-o vadă. Numai că, n-ar trebui să spun, dar de ceva vreme ar fi trebuit schimbate bateriile.

Masa.

– Îmi plac mult Baerkaelenșii, dar le lipsește puțin ordinea, îmi spune Marie, care are ordine din belșug.

Îmi arată în curte, aproape de ușa bucătăriei, o masă pe care, într-adevăr, se află o grămadă de lucruri.

Este acolo soare și este praf, sânge care se usucă, o găină fără cap. Sunt trei halate răsucite la stors, o bonetă a Mélaniei, o țigară a lui Benooi. Este un maxilar de porc, puțină făină pe o farfurie, un felinar ruginit. Sunt pahare, muște care se ospătează, viespi moarte, altele care pradă boabele de strugure căzute de pe zid. Este o pisică alăptându-și puii, două oale de noapte, una din porțelan fără nimic, cealaltă emailată, plină cu nisip pentru frecat obiectele de aramă. Este coșul cu unt care va fi trimis îndată la oraș. Sunt două verze verzi, o sfeclă roșie fiartă, poșeta din mătase pe care o turistă i-o încredințase lui Fons, pentru că era prea frumoasă ca s-o ia în pădure, iar el o aruncase acolo.

Toată lumea o folosește. Mélanie se piaptănă acolo; Vader se rade; Fons își lasă cartușele goale, Benooi șapca, iar eu pipa, când mă spăl pe mâini în găleata de la rezervor.

Marie însăși, obosită de statul în picioare, și-a așezat acolo, într-o zi, dosul ei mare.

— Vezi, i-am zis, îți lipsește ordinea.

S-a ridicat imediat.

Straatmest.

În traducere: gunoi de stradă. Vine de la Anvers în vagoane și pute. În el sunt de toate: miezuri de varză, capete de pește, coji de banană, sticle de lampă, pisici moarte. Cu ochii, de la un morman la altul, poți verifica: „Ăsta e gunoi de bogat, ăsta e gunoi de sărac”. Pentru nas, mirosul e același.

Sus, pe vagon, Fons apucă un lucru cu pene, ai zice ale unei găini moarte.

— Mă-ntreb, zice Fons, cine-o fi putut să-și pună porcăria asta pe cap?

— Sau asta, râde Benooi, vânturând o zdreanță cu sfori și putregaiuri în care poate că femeile erau mândre să-și arate sânii.

Am putea filosofa pe tema asta. Dar pfui!

— O dată îngropat, zice Fons, nu mai e murdar.

Trees.

Ea face parte din familie, de vreme ce e servitoare. Doi ochi scoși încinși din vatră. Orfană, are douăzeci și trei de ani și mai multă avere decât stăpânii ei. În oraș, cu zestrea ei, ar fi o domnișoară cu corset, cu guvernantă și lecții de pictură, mult prea frumoasă pentru un domn cu un venit de opt mii de franci pe an.

Din fericire pentru Trees, ea nu-i de la oraș. Vine „de pe partea cealaltă a pădurii”, ceea ce e și mai departe decât Westmalle.

Mulge vacile. Bate untul. Cară în spinare saci care ar doborî un bărbat. Iar flăcăul ei, ca s-o ia, va avea brațele mai solide decât renta.

Dezrădăcinați.

Într-o duminică de chermeză, în hanul plin de lume, Mélanie mă cheamă și-mi prezintă doi domni cu figuri de țopârlani, îmbrăcați ca la oraș.

Unul este însoțit de o femeie și copii, celălalt este singur.

— Fratele meu Jérôme, fratele meu Ernest.

De unde-au mai apărut ăștia doi? Primul e șef de gară la Bruges; al doilea, *profesor* la Bruxelles: numai învățătorul mai lipsește.

Nu-mi plac; degeaba, în zilele următoare, își dau jos redingota, despică lemne, mănâncă untură, unul își păstrează aerul de pedagog, celălalt aspectul de birocrat.

Nu mai sunt de aici. Nu mai sunt niște Baerkaelens.

Bătrâna.

E foarte slabă: din spate, un satir ar lua-o lesne drept o fetișcană. Din față, ar trebui să fie orb. E bătrână, e murdară. Praful care îmbâcsește scobiturile mobilelor ei îi umple și crăpăturile feței de lemn uscat. Ce s-o fi întâmplat cu genele ei? Cu dinții căzuți, obrajii se duc spre interior. Prea multe lucruri au trecut pe buzele ei, nu se mai vede nimic din acel prag tocit.

Trăiește singură și ferma ei e departe. Nu iese niciodată de acolo și nimeni nu trece pe la ea. Cu siguranță că nu știe că există orașe. Dacă i-ai spune că este un tren până la trapiști, te-ar întreba: „Tren, ce-i aia?”.

— E departe, zice ea despre Westmalle, care e totuși parohia ei.

Locuiește tocmai dincolo de brazi, unde nu se vede decât buruienișul. Oricât de departe ar vâna, Fons nu se aventurează niciodată până acolo. Nu există drum: un capăt de cărare care se adapă din toate mlaștinile. Vara, cu cizme, încă se mai poate merge; dar iarna, după ploi, trebuie să te ferești de gropi, ca să nu mai vorbim de mușchiul care te aspiră până la genunchi, scuipându-te cu apa lui de burete murdar. Preotul, care o dată pe an i-l duce pe Bunul Dumnezeu, ea fiind prea bătrână să-l caute singură, era să se înece într-o zi. Deja se scufunda. Țârcovnicul, scoțându-l de acolo, și-a pierdut un sabot și felinarul.

Ferma e de-o seamă cu bătrâna, ceea ce, pentru o cocioabă de lut, e o vârstă frumoasă. Nu se prăbușește de tot. Și nu-i deloc complicată. Câteva țigle în chip de acoperiș, pereți de lut, o sticlă care servește drept fereastră, între două deschizături care sunt ușile. Înăuntru, un șir de scânduri împarte încăperea în două: dreapta pentru femeie, stânga pentru bărbat. În camera ei unde mugește singură, vaca are mai mult loc decât bătrâna care, într-a ei, trebuie nu numai să mănânce și să doarmă, ca dobitoaca ei, dar și să coacă pâine, să țină nutrețul, să bată untul.

Casa fiind atât de mică, copiii ei n-au putut rezista aici; s-au dus, morți. La fel și soțul ei, cu douăzeci de ani în urmă. Într-o seară, înainte de culcare, și-a atârnat pantalonii de un cui pe perete; nu i-a mai luat; și acum sunt acolo.

Odinioară îl avea pe bărbatul ei s-o ajute; acum are numai o roabă cu mânerele rupte. Face totul singură: niciodată nu ești prea bătrân ca să muncești. Îi ia cinci săptămâni ca să întoarcă pământul pe un ogor de o zi.

Intru la ea sub pretextul că deasupra ușii o firmă anunță „Herberg”, care înseamnă „han”.

— Nu, spune ea, e o bucată de lemn cu care am astupat o gaură.

— Dar un pahar cu lapte o să-mi dați măcar.

Clatină din cap: „Nu... nu...”. Din gură îi iese:

— Da, de bună seamă.

Se duce până la dulap să ia bolul și asta nu durează prea mult. Pentru lapte, trebuie să îngenuncheze în fața mesei, să mute un scaun, să ridice două coșuri, să scotocească printre niște saci unde, Dumnezeu știe de ce, a ascuns ulcica.

Când să mi-l ofere, ia înapoi bolul, pentru că în el înoată o muscă. O salvează cu degetul. Aș fi preferat musca.

— Dacă vă e foame, dulapu-i colo.

Se uită la mine cum beau. Trei găini au intrat și se uită și ele. Salvez, pentru ele, încă o muscă.

Îi place mult să pălăvrăgească; dar ideile ei umblă mai repede decât cuvintele, care i se pierd pe drum.

Arăt spre găini.

— Numai trei aveți?

Ridică un deget, încă unul, apoi încă unul: trei, într-adevăr.

Adaugă:

— Ar trebui un cocoș și bărbatu-meu a murit.

Vrea să spună:

— Dacă bărbatul meu ar mai trăi, mi-ar căuta un cocoș, ceea ce mi-ar permite să cresc alte găini.

— Atunci vreți să vă fac rost de un cocoș?

— Da, zice, unul alb și șchiop.

— Șchiop? De ce?

Nu răspunde.

Când dau să plec, se miră văzând că răsucesc tutun în hârtie, în loc să-l vâr într-o pipă. Se gândește la bărbatul ei și la pipa lui.

— Avea și el una.

Refuză banii, pentru că fără pipă ești sărac.

— În cazul ăsta, o să vă aduc un cocoș.

Face semn din cap că nu.

— Da, zice, unul alb și șchiop.

Fierarul.

Urât, încovoiat, cu un șorț de piele, Léonard a făcut toate căruțele din sat.

E întuneric în fierăria lui, întuneric și o flacără mare, iar fierarul ca o umbră printre scântei. Uneori fața lui apare deasupra jăraticului, roșie și clară, cu ochi care clipesc și barba plină de lumină. Îți vine să iei acest Rembrandt ca să ți-l pui pe perete.

Trăiește cu o femeie care nu-i nevasta lui și căreia i-a făcut vreo zece Vulcani, negricioși și creți ca dânsul.

Pentru altcineva din sat, ar fi un scandal. Dar Léonard e șiret: îți repară atât de binevoitor și pe nimic o cazma îndoită sau o verigă de lanț, încât prea exigenților țărani le-ar fi greu să se gândească la păcatul lui.

Preotul însuși, la care se spovedește, se preface că nu știe nimic. Nu locuiește departe; când trece, intră un minut și merge până în fundul fierăriei pentru a o saluta pe mama care-i întinde ultimului născut un frumos sân gol de Madonă.

Abatele Brulant.

Suntem din același oraș, dar a fost nevoie să facem un ocol, el prin China, eu prin Bruxelles, ca să ne întâlnim și să facem cunoștință.

Purta pantaloni de bărbat tânăr pe când eu nici nu mă născusem. L-a cunoscut pe elevul de gimnaziu care trebuie să fi fost tatăl meu și a făcut nebunii cu una dintre mătușile mele, pe care o credeam o persoană mai austeră.

— Oh! nici chiar așa de austeră, spune abatele.

Ca misionar, le-a propovăduit numele sfânt al lui Dumnezeu mongolilor, sălbatici care cred numai în Buddha.

— Eram singurul din rasa mea. Iarna, îmi tăiam o colibă din zăpadă și dârdâiam sub blănuri. Vara trăiam gol, sub un acoperământ de mătase.

— Și aveați biserică, școală, catehumeni?

Abatele face un gest care nu spune nimic.

Lumea vorbește c-ar fi puțin nebun: nu mai gândește ca aici. Occidentul e mult prea disciplinat pentru un om care i-a moralizat pe

sălbatici. Cu tot cu Buddha, cred că regretă Orientul sau poate că mongolii l-au convertit pe misionar.

Întors în țară, a făcut o greșeală. Ce greșeală? Țăranii nu precizează.

— Abatele, zice Benooi, a venit într-o zi cu valiza. Ne-a spus că venise să se reculeagă la trapiști. De fapt, episcopul îl trimisese în penitență. După ce și-a împlinit reculegerea, a luat o cameră la noi; i-a plăcut ținutul; a rămas aici.

Regiunea Campine îl consolează pentru Orient. Aici trăiește liber, ca și acolo, fără remușcări, ca un boem.

Mai crede în Dumnezeu?

Abatele trece cu piciorul peste un pârâiaș. Strigă de departe către mine:

— Mă întorc: e timpul pentru breviar.

Când ajung la gardul lui, îl găsesc martirizând lemnul cu lovituri de topor:

— Munca înseamnă rugăciune.

Și pfu! dă tare.

Abatele geluiește o scândură.

— Vedeți, sunt ca Sfântul Iosif.

Mâine o să bată fier și nici Sfântul Eloi n-ar lucra mai bine. Raiul este populat cu personaje cărora el le urmează pilda sfântă. Le pomenește zâmbind. Dar ce se află în spatele acelui zâmbet?

Și cum mai grăbește liturghia! O ține în fiecare zi, la mănăstirea trapiștilor, la un mic altar rezervat lui. Ia parte cine vrea. Curtean apropiat, îl împinge pe Bunul Dumnezeu să se întrupeze mai repejor în cuminecătură. Abia a lăsat Evanghelia, că deja ridică potirul pentru ofertoriu. E foarte comod, duminica, pentru vânătorii care nu vor să piardă multă vreme la slujbă. Legând câinii în curte, ei se așază în jurul altarului, încălțați cu cizme, cu tolba în spate și pușca de-a curmezișul scaunului. Cu cât e mai multă lume, cu atât abatele se grăbește mai tare. La sfârșit strigă „*Ite missa est*” de parcă le-ar ura „Noroc!”.

Fața abatelui este acoperită cu o piele bătrână și negricioasă, roasă de crăpături. Rezistă la orice vreme. Dar, dacă-și ridică tricornul, pielea de

dedesubt pare un pergament atât de curat încât îți vine să scrii pe ea o frază frumoasă.

Dacă sutana abatelui ar avea toți nasturii, ar avea treizeci și doi. Într-o zi are patru, uneori doi, dar întotdeauna la fel de multe pete.

Se teme să nu se murdărească. Acasă, când lucrează, își pune pe deasupra o frumoasă robă de mandarin, din mătase albastră, cu franjuri de aur și noroi.

Astfel îl vezi în grădină, dând cu grebla printre legume.

— Se cuvine, zice el, să respectăm tunica lui Cristos.

Din călătoria în China a adus o colecție de bibelouri de care e foarte mândru: idoli cu pântece de fildeș, peisaje pe hârtie de orez, mici obscenități de lemn pe care le ține, cu inocență, între degetele lui sfințite. Le arată bucuros musafirilor care au bani. Ține la suvenirurile acestea, dar nu refuză să vândă din ele: de altfel, știe un loc din oraș de unde-și poate procura altele noi, pe care le va fi adus tot din China.

Abatele e ingenios:

— Uitați-vă la cuptorul meu de pâine, eu l-am conceput.

Mă duce în fundul grădinii, în fața unui tumul de lut cu un coș de locomotivă și o gaură mare în mijloc:

— Țăranii nu știu să coacă pâine. A mea e excelentă. Gustați.

Îmi întinde ceva negru și tare care se sfarâmă între dinți. Pentru un cărbune, e destul de reușit.

Abatele știe toate meseriile: numai să-l lași să-și vadă de treabă. Muncitorii care-i zideau casa n-ar fi izbutit dacă nu le-ar fi amestecat el însuși mortarul. Inginer, sapă șanțuri prin grădină ca să ridice peste ele punți. Cultivă roșii; selectează păsările; întotdeauna are lucrări mari în curs. Un singur lucru îi lipsește: să le ducă la capăt. În timp ce pigulește roșiile, găinile lui se îmbolnăvesc de răpciugă; cât le îngrijește, punțile se prăbușesc.

Pare să construiască mai degrabă ruine.

Casa lui este totuși completă. Ba chiar e dublă: două vestibuluri, două balcoane, de două ori mai multe camere decât ar trebui. Spera să închirieze

o parte vilegiaturiștilor de vară. În primul an, vilegiaturiștii n-au venit; acum nu mai vrea el.

Camerele, pe unde șoarecii își presară biluțele, nu se potrivesc: sunt mult prea mari. Se descurcă și el cum poate, cu ferestre vechi și cărămizi pe care le cumpără pe măsură de la demolatori.

Ușa salonului provine de la un restaurant. Are un geam de sticlă. Pe partea din stânga scrie „Intrarea...”. Pe cea din dreapta, doi amorași goi își sug buzele. Unul este fetiță, celălalt, foarte vizibil, contrariul.

Abatelui nu-i place risipa. Cumpără zahărul în căpățâni, mult mai ieftin decât dacă l-ar cumpăra cuburi. Blocul tronează în mijlocul mesei, lins de muște. Când vrea, lovește în el cu dalta și ciocanul de lemn, ca un sculptor care cioplește o statuie. Așchiile zboară pe jos, unde servitoarea le găsește și le mătură la gunoi.

Dar este, de fapt, o servitoare? Puternică și tânără, are pieptul cam greu pentru a servi un abate.

— E nepoata lui, zice Benooi, a cărui față devine îndată o bucată de lemn.

— Și băiețelul, Benooi?

Căci abatele își rezervă, tot în slujba sa, un băiat cu șolduri durdulii ca ale servitoarei.

Pentru zece franci, abatele și-a luat de la familia Baerkaelens două biciclete pe care un cuplu din Anvers le lăsase garanție. Din pricina sutanei, a păstrat pentru el bicicleta de damă. Pe cealaltă, care e mare, o folosește bona când se duce în sat. El o însoțește câteodată. Cu gleznele descoperite, servitoarea merge cu viteză. Înroșit, cu tricornul pe ceafă și sutana umflată de vânt, abatele merge în zigzag, suferind cumplit, mult în urma ei.

Într-o zi, la un negustor de vechituri din oraș, abatele descoperă un automobil, îl găsește pe gustul său și, cum era cam vechi, se hotărăște să-l aducă el însuși în sat, cu un car. Mare vâlvă s-a stârnit în sat. Încărcătura era grea. Întâi nu l-au recunoscut pe căruțașul deghizat în preot, care lovea dobitoacele aruncându-le „Dumnezei...”.

Era o droagă antică, cu roți înalte, iar motorul părea să adăpostească spiritul îndărătnic al lui Rocinante. Cu pile și ciocane, a făcut din ea ceva

care se mișcă.

Aud deodată pe șosea o rafală, apoi o zarvă de fiare care se clatină. Se apropie mașina abatelui. O voi saluta curând, în trecere, dar nu mă grăbește nimic. Pot să mă plimb, să termin scrisoarea asta, să-mi umplu pipa, când ajung la ușă, el e tot acolo.

Abatelui îi plăcea canotajul. Într-o zi, descoperă o barcă și, ca să nu mai aibă de vâslit, adaptează o elice cu motorul automobilului. Mergea foarte bine.

Într-o seară, când plutea cu bona lui pe un canal, aproape de Olanda, vameșii au intrat la idei.

— Faceți contrabandă.

— Pardon, sunt abate, doar vedeți sutana.

— Traficant.

— Preot.

— Las' că vedem noi.

L-au închis într-o celulă: l-au ținut trei zile. Și pe servitoare la fel.

— În aceeași celulă, domnule abate?

— Da. Și numai niște paie pentru amândoi.

Cel mai grav e că, tot cercetându-l dacă e într-adevăr preot, vameșii au uitat să caute în barcă.

— Și, firește, nu ascundeați nimic?

— Nimic, spune abatele care-mi oferă, zâmbind, un trabuc dintr-acelea bune cum se găsesc numai în Olanda.

Nu contează. Această întâmplare nefericită l-a vindecat de canotaj. A demontat barca. Cu chila în sus, în fundul grădinii, slujește acum drept acoperiș pentru cotețul păsărilor. De altfel, nu mai are găini.

Selecție.

Gilles a venit pe lume cu picioarele inegale: dreptul mai lung decât stângul.

Când merge și se sprijină pe dreptul, pare foarte înalt; apoi, deodată, se afundă și devine foarte scund. Pe urmă se ridică iar: piciorul mai lung e mai bun.

Dar când se oprește, când vrea să se înfigă în pământ cu amândouă picioarele odată, trebuie să-și îndoaie acest picior bun sau să se deșele ca să-l curbeze. Îl jenează atât de mult încât devine piciorul rău.

Bate în el.

— Dacă nu era porcăria asta, eram trapist.

Avea vocație. Dar părintele abate nu l-a vrut și-l primește numai ca lucrător la fermă. Atunci și-a luat nevastă, o pocitanie, verișoara lui, care se uită cruciș și despre care se spune că-i cam toantă. Se iubesc, cum se iubește lumea aici, pentru progenituri. În fiecare an, o dată cu via, toanta își aduce rodul.

Sunt la al șaptelea. Un șchiop și o toantă, ți-ai închipui niște monștri. Și într-adevăr: mucoși, drepți pe picioare, cu ochii potriviți, monștrii aceștia sunt atât de frumoși încât mamele din oraș mor după ei.

Micuța Jeanne e penultima. Are trei ani și e deja durdulie. Câteodată se aventurează până la domnul și se amuză alergând pe pietrele roșii ale pavelei. Încă nu are un echilibru prea bun. Rotunjoară și umflată ca o minge, m-aștept în orice clipă s-o văd sărind... Și uite-o că se împrăștie pe jos, ca un bol cu lapte.

Nomazii.

Ei nu-s de aici, nici din alt loc sau de oriunde altundeva. Sosesc într-o seară cu casa lor, o opresc pe marginea drumului și devin, pentru o zi, vecini. Prea înghesuiți în rulotă, se împrăștie sub cerul liber. Ceaunul fierbe sub copaci; femeile se spală afară, de parcă s-ar afla în spatele unui zid, sub un acoperiș. Iarna ies mai puțin: cu ușa închisă, coșul lor scoate fum.

N-au nevoie de cărbuni. Combustibilul și-l cumpără cu lovituri de topor din brădet.

Uneori sunt mai multe femei la un singur bărbat; adesea mai mulți bărbați la o singură femeie; rareori tot atâția bărbați câte femei. Dar întotdeauna sunt mulți copii.

Ce sunt femeile acestea pentru bărbați? Surori, verișoare, soții, nu se știe. Poate câte puțin din toate, în același timp.

Copiii se joacă cu câinii, cei din urmă îmbrăcați în blană precum cei dintâi în boarfe. Dar, dacă în privința câinilor eziți, la copii vezi îndată dacă e vorba de surioară sau de frățiorul ei.

Cele mari, dacă și-au aranjat smocul de păr care trebuie să stea pe frunte, restul poate să atârne, se cheamă că-s pieptănate. Pentru îmbrăcăminte, le plac culorile aprinse, roșul care dă bine între copaci, verdele care va însoți ceea ce au deja roșu. De altfel, nu-s pretențioase; dacă un gard, în trecere, le oferă vreo boarfă nici roșie, nici verde, „mulțumesc frumos", o primesc.

Bărbații se îmbracă precum toată lumea, ceva mai murdar, cu un mare lux de găuri și rupturi. Au un singur lucru al lor: ca să fii într-adevăr frumos, pantalonul trebuie să se evazeze jos. Îndeletnicirea lor preferată e să nu facă nimic.

Femeile sunt mai active. În picioarele goale, fără să-și ascundă câtuși de puțin gleznele, ele umblă de la o fermă la alta întinzând creioane, cremă de ghete sau pur și simplu mâna ca să le-o umpli cu ceva. Asemeni artiștilor de la teatru, ele au două fețe: una pe care le-a făcut-o Bunul Dumnezeu și pe care o folosesc la ele acasă, cealaltă pe care și-o aranjează singure, cu ochi care plâng ca să înduioșeze lumea. În timp ce ele te țin să ți-o arate în prag, țâncii, cu fața lor adevărată, verifică prin curte dacă nu este ceva lăsat de izbeliște.

Țăranilor nu le plac acești borfași. Le răspund cu asprime, iar ceea ce le lasă oricum li s-ar lua. E mult mai simplu să nu-i crezi hoți.

Pe cei care se instalează aproape de casa mea îi primesc bine. Mă duc la ei. Pentru mine, femeile își dau jos chipul de cerșetoare. Mă întâmpină cu ochi luminoși și dinți care râd. Bărbații vorbesc mai puțin. Parc-ar fi cocoșii mei, când trec eu printre găinile lor.

Nu-mi spun „domnule". Bărbații spun „Baes". Asta înseamnă șef. Femeile îndulcesc: „Baeske", șefuleț, ceea ce e mai alintător când vrei să obții ceva.

Nu abuzează. După ce primesc tartinele, cum eu n-am vaci, nu mă mai necăjesc pentru un pic de lapte. Apa mea le ajunge. Fântâna se află în țarcul pe unde aleargă găinile mele. De zece ori pe zi trimit copiii cu găleți.

— Baeske, apă.

— Da, da, duceți-vă.

Un singur lucru le cer: să închidă poarta. Cu găleata plină, ei trag zăvorul cu tot felul de precauții care le lasă timp să vadă bine. Peste o oră, cuprinși de scrupule, vin să se asigure că se mai ține.

— Baeske, îmi zice mucosul, uite ce cui frumos am găsit lângă grajdul matale.

— Păstrează-l, micuțule, e pentru tine. O să-ți folosească, iată, ca să faci o gaură în lucrușorul acela, pe care fără îndoială l-ai găsit lângă grajd...

Lucrușorul e un ou pe care el îl ascunde în mână.

— A, ăsta, nu-i a' matale; l-am găsit în pădure.

Și, la urma urmei, e foarte posibil.

Când se pregătesc de plecare, trec pe acolo. Dacă li s-a împotmolit roata, îmi cer o mână de ajutor. Sunt foarte mândru de asta. Ei nu cer oricui.

— Mai bine ați anunța jandarmii, zice Benooi, să alunge soiul ăsta rău.

Dar eu prefer soiul rău jandarmilor. Prietenii mei o știu bine. Abia mi-au spus „la revedere” unii care avea o rulotă verde, că iată, vin alții cu una galbenă.

Într-un ajun de Crăciun, păreau să-și fi dat toate întâlnire. La amiază erau zece. Seara veneau altele. Formau în fața bojdeucii mele, sub brazi, un sat întreg de rulote.

Cum era și pentru ei Crăciunul, l-au sărbătorit în felul lor, mâncând în jurul unor focuri mari aprinse sub copaci. Era o vreme blândă. Culcat de mult, îi ascultam cântând și râzând.

Fără a-i pune la socoteală pe copii și pe bătrâni, erau vreo șaizeci: femeile, sprințare; bărbații, știrbi ca niște lupi. Și pentru toată trupa aceasta mi-au furat o singură găină. Ba încă pe cea mai slabă.

„Mocheu”.

La drept vorbind, când povestesc că vecinii îmi spun „domnule”, mă laud. Ei spun „Menheer”.

Există totuși un domn; domnul Leroi.

Domnul Leroi a venit de foarte tânăr din țara lui. Nu-i înțelegeau limba. Hamalii îl strigau: „Hei! Domnule!”. *Monsieur* a rămas, dar mai simplu, adaptat la buzele de aici: „Mocheu”, iar Leroi a devenit Lerooi, ca Benooi în loc de Benoît.

Ferma lui „Mocheu” face concurență fermei trapiștilor. „Mocheu” nu e tocmai un agricultor: e agronom. Cultura plantelor a studiat-o în cărți. Se pricepe mai bine decât țăranii care o studiază pe pământ. Inovează: semănăturile le face cu mașina. Pune pe ogoare tot felul de îngrășăminte, ca lâna sau pălăriile vechi, care se potriveau la el acasă, dar pe care nisipul de aici i le redă, după ani de zile, la fel cum le-a primit. Asta face să crească multe buruieni.

Țăranii ar râde, dar mai este un lucru.

Venit de atât de departe, „Mocheu” are opinii. „Mocheu” nu merge niciodată la slujbă. „Mocheu” nu se împărtășește niciodată. „Mocheu” nu intră niciodată în biserică. E vrăjitor.

Vader știe: are și dovada.

— Abia venise, povestește Vader, când au luat foc grajdurile lui Mocheu. Focul deja nu e ceva firesc. În grajd erau doi cai. Prima dată, Mocheu se repede și scoate un cal; a doua oară, se întoarce și scoate celălalt cal. Ei bine, dacă vă vine să credeți, a trecut așa de două ori prin flăcări și nici unul, închipuiți-vă, nici un cal n-a fost atins.

Cum să te mai miri, după toate acestea, că pe ogoarele lui „Mocheu” cresc mai multe urzici decât secară?

Și totuși necredința lui „Mocheu” e bună la ceva.

Când un flăcău vrea să intre argat la ferma trapiștilor și ei par să șovăie:

— Mă duc la Mocheu, zice băiatul.

— Rămâi aici, zice călugărul.

[7] Paul Nougé (1895-1967), poet suprarealist belgian.

ÎNTRE NOI

Lui Georges Giroux[8].

Nu mă spăl în fiecare zi; mă pieptăn dacă am chef, iar guler tare îmi pun numai duminica, pentru slujbă.

Port beretă pentru că nu-mi plac cozoroacele, dar nu mă supăr când țăranii spun „șapca dumneavoastră”, ca despre a lor.

Prietenii mei de la oraș se miră. Cum am putut, fără bani, să-mi creez o viață liberă la țară? N-au decât să încerce. Nimic mai simplu. E de-ajuns să nu mai ai nevoie de bani. Cei care îi au îi ignoră.

Ca să trăiesc, cresc găini: două sute. Nu-i de ajuns să ai undeva niște găini și să aștepți să se ouă. Găinile mănâncă și fac și contrariul. Au nevoie de îngrijire: le-o ofer. Nu este prostie mai mare decât să te omori, într-un birou, pentru un șef pe care nu dai doi bani.

În oraș, eram mereu furios. Aici mi se întâmplă să cânt. Soția mea, care mă aude, e fericită. În primele zile avea uneori ochii roșii. Spunea:

— E de la soare.

Dar era iarnă.

Acum s-a obișnuit. Se sacrifică și știe asta. Îi place la țară pentru că satul îmi face mie bine. N-ar mai vrea să se întoarcă nicicând la oraș. Îmi jură. Prietenii mei, familia mea, a ei, cei care-mi scriu o felicită pentru bunătatea ei. Îi citesc aceste scrisori: când ești atât de bună, e încurajator să ți-o spună ceilalți.

La oraș, înainte să-și aleagă o rochie, Marie pipăia multe stofe. Era un lucru solid, dura. Dar întotdeauna avea aerul că vine de la țară ca să viziteze

vitrinele de pe rue Neuve. Planturoasă și grasă, cu pieptul ei cu piele de flamandă, era frumoasă numai goală.

Aici e perfectă. Dintr-o pânză roșie și-a croit o fustă după moda din Campine, scurtă, cu pliuri mari la spate. I se văd gleznele solide și picioarele încălțate confortabil cu saboți. Liberi, sânii ei nu mai cer decât să se umfle; pântecele ei e cât se poate de rotund și cu asupră de măsură lucrul tare și masiv la care mă holbez când se apleacă.

Ce-i plăcea Mariei în oraș era că se mânca bine. Aici meniurile sunt slabe: unși cu untură sau amestecați cu salată, cartofi la prânz, cartofi seara.

— Oricum, savurează Marie, de cartofi nu te saturi niciodată.

Munca de zi cu zi.

Tai cu fierăstrăul lemnele pe care le ardem în vatră. Câteodată mai adaug și câte o bucată de deget: curge sânge.

— Fir-ar să fie, Marie!

Întotdeauna e vina ei.

De la o veche neurastenie am păstrat dreptul de a fi iritabil. Dacă se întâmplă vreun necaz, dacă moare o găină sau nu vrea să stea cloșcă, mă aprind, scrâșnesc din dinți și răcnesc – la Marie, care-i întotdeauna vinovată. N-ar fi trebuit să prevadă că găina aceea o să se îmbolnăvească, că vântul o să dărâme într-o noapte hangarul care-mi luase opt zile ca să-l bat în cuie?

Dar când ceva îmi reușește mă mândresc de unul singur.

Din niște lăzi vechi fac un fel de cuști în care închid cloștile care altfel ar hoinări prea departe cu familia lor. Grea trudă: să tai scândurile, să potrivesc șipcile, să fac o portiță pe unde să bag animalul. Chițibușurile astea mă enervează dinainte. Marie îmi spune:

— Ei bine, nu vrei să faci o plimbare?

Aș putea, într-adevăr, să fac o plimbare. O dezleg pe Spitz și ne ducem fie la baltă, unde-i place să înoate, fie în buruieniș, unde plutește umbra norilor.

La întoarcere, cuștile sunt gata, portițele funcționează, mai rămâne de bătut un singur cui. Marie îmi dă ciocanul și lovesc.

Seara îi spun lui Benooi:

— Hai să vezi ce cuști frumoase am făcut.

Multă muncă fac astfel.

De trei ori pe zi schimb apa găinilor. Mă duc până la marginea grădinii, mă duc până la marginea pădurii, mă duc până la marginea buruienișului. Mă uit la animale cum mănâncă. Verific, după culoarea crestelor, care se vor oua și care nu. Adun ouăle, le număr, le număr iar. Fac flăcări înalte în vatră. Las ceainicul să dea pe lături, pentru că apoi e amuzant să sufli în cenușă. Analizez, până la ultima nuanță, paleta apusului. Seara trag zăvorul la grajduri, mângâi puii, conversez cu cei care-mi răspund. O instalez pe Spitz în culcușul ei de paie, pe Fox în pene. Mă culc: sunt tare ostenit.

Mai fac un lucru.

Când Benooi aduce sacii cu grăunțe pentru găinile mele, urc, de față cu el, în pod, deschid trapa și, în timp ce el geme sub apăsarea celor o sută de kilograme, spun:

— Te simți bine, Benooi?

În peretele din spatele casei am bătut în cuie o bancă de unde văd deopotrivă cerul, buruienișul și găinile mele. Buruienișul este roz sau verde sau de culoarea bronzului, cerul este puțin mov, găinile mele veșnic albe. Câteodată sunt albine deasupra florilor, niște norișori ciudați despre care mă întreb unde se duc unii și de unde vin alții. Foarte departe, este haina roșie a lui Wannus, care se întoarce cu cazmaua în mână. Mai sunt seara care miroase frumos și o colibă care scoate fum. Și este...

— Dragule, dacă tot nu faci nimic, vrei să...

În primul rând că eu întotdeauna fac ceva...

I-am spus Mariei:

— Mă duc după apă.

E funcția mea. Găleata coboară în rezervor la capătul unei prăjini, suspendată la rându-i pe trunchiul unui copac ținut în echilibru de alt trunchi. Nu pare, dar e mai puțin complicat decât o pompă.

Ca să fie cu totul frumos, trebuie, dintr-o singură mișcare, să scufunzi găleata și s-o umpli până la buză. Când scot apă, o fac cu stil. Dacă ratez, o

iau de la capăt. Marie, care așteaptă, n-are decât să aștepte.

În fiecare dimineață plec, cu roaba, să adun de pe pământul familiei Baerkaelens buruieni pentru găini: găsesc răcovină, măcriș sălbatic, o varză când trișez și alte plante despre care ar trebui să le-ntreb cum se cheamă pe găinile mele, care se dau în vânt după ele.

Cum e dimineață, câmpul încă e plin de rouă:

— De ce nu veniți mai târziu? mă întreabă Benooi. Nu v-ați mai uda așa.

Dar mie-mi place să mă ud. Mă încalț cu cizme, merg prin noroi printre sfeclele care-mi toarnă toată apa de pe frunze și Spitz care mă urmează de parcă ar înota.

Obosim foarte tare, pentru că iarba care crește aici mi se pare mai puțin gustoasă decât cea care crește ceva mai departe. Așa că trebuie să mă duc acolo.

După gardul meu, defrișez un colț de landă. Va deveni un ogor foarte întins mai târziu, căci e nevoie de timp. Îndărătnic, buruienișul rezistă sub cazmaua mea: după fiecare plin de pământ, trebuie să mă odihnesc fumând o pipă.

Seara, cu fruntea brobonată de sudoare, o invit pe Marie să-mi contemple munca.

— Înaintează, zice Marie.

Așa cred; se așază; din toată înaintarea mea, nu mai găsesc nimic sub dosul ei.

Ordinea.

Într-o căsnicie e nevoie de ordine. Marie știe asta. E un principiu. Se bazează pe el așa cum te bazezi pe un principiu, fără a înțelege că ordinea unui grajd nu-i totuna cu cea a unui salon.

Folosește multă apă. Pe pardoseala frecată cu mâinile goale, până se înroșesc, presară nisip ca să rămână curată. Îl adaug și eu pe-al meu, care-mi curge din saboți.

— Doamne, ce murdar ești!

De ce? Nisipul ei e alb, al meu galben: asta-i toată diferența.

După ce face curățenie, când anunț: „O să fumez o pipă”, Marie se întreabă speriată unde o să arunc chibritul. Stingherit de privirea ei, nu mai știu ce să fac. Ar trebui să înghit bucățica aceea de lemn, s-o ciopârțesc în fragmente invizibile sau să mă deranjez de la locul meu ca s-o arunc în vatră? Nu fac nimic din toate astea; dar curând Marie, bâjbâind prin întuneric ca să aprindă lampa, se va mira să găsească în cutie atâtea chibrituri deja folosite.

Dacă am nevoie de ciocan, știu unde am bătut un cui ultima oară. Mă duc acolo. Ciocanul nu mai e.

— Marie, unde-ai pus ciocanul?

— La locul lui.

Da, dar unde-i locul lui?

Grădina.

Când îngrijesc grădina, nu folosesc cazmaua, prea brutală, ci furca. Mai ușoară, ea rupe pământul și lasă, printre dinți, bulgării prea grei.

Îngăduitor, pământul închide ochii și se lasă lucrat; îi dă furcii mele ceea ce alții îi cer cu lovituri de cazma: puțin grâu, morcovi, câteva verze și, câteodată, un vierme de coral mare și roșu.

Tot ce seamănă Marie crește des, stufos, prea înghesuit.

— Economisiți semințele, spune Fons, aruncați prea multe.

Buna Marie! Se vede limpede că e făcută ca să primească, nu ca să dea sământă.

Din bucătărie, în toiul gătitului, Marie strigă:

— André, repede, vrei să-mi aduci trei pere?

Sigur că vreau, dar bodogănesc. Detest grădinăritul: toate lucrurile acestea mărunte pe care le semeni, le sădești, care putrezesc nu intră în atribuțiile mele. Îmi place mai mult agricultura pe suprafețe mari, la alții.

Furios dinainte, în fața careului de peri, îl aleg pe cel mai solid, cel care-și înfige cel mai adânc capul alb în pământ. Îl apuc cu amândouă mâinile; și prima dată cad numai frunze. Le arunc și apuc altul. Tunete și fulgere! Tot numai frunze. Le arunc, îl încerc pe al treilea, apoi alții și cum,

drăcie!, eu mă încăpățânez, iar ei, fir-ar să fie, sunt îndărătnici, iau la rând tot careul.

Mă întorc cu mâinile goale. Miros a păr!

O cărare trece pe lângă grădina mea. Proprietara, care murea dacă o căruță trecea cu roțile pe pământul ei, a pus să se bată de-a lungul lui pari și să se întindă sârmă.

Îngrăditura asta mă deranjează.

Într-o zi, o găină evadează și o văd pe Marie fugărind-o printre mazăre și salată. E cam greoaie Marie; mă enervez văzând-o, cu mâinile gata să apuce, cum fuge după găină, i se pare că o prinde și de fiecare dată o scapă.

— Stai, îi spun, te ajut eu; sunt mai sprinten ca tine.

Mă reped și, foarte sprinten, într-adevăr, uit de îngrăditură și mă prăvălesc în mijlocul ei.

— Fir-ar să fie!

Mânios pe proprietară, apuc sârma, ca și cum ar fi fost ea, o scutur și, dintr-o mișcare, smulg trei pari care fuseseră înfipți în nisip cu maiuri zdravene.

— Nu te credeam așa puternic, spune Marie, care nu îndrăznește să râdă.

Ziare.

Nu știu de ce prietenul acesta se încăpățânează să-mi trimită ziare. Cu permisiunea mea, ca să nu lungească drumul, poștașul mi le aduce pe toate o dată pe săptămână, sâmbăta. Asta înseamnă multă hârtie. Pentru ce facem noi cu ea, e prea multă.

Prietenul îmi scrie:

— ai citit articolul lui cutare? L-am însemnat cu creionul.

I-am răspuns cu încredere:

— Admirabil!

Se pare că nu era așa.

Pentru lucrarea ei evlavioasă, Marie s-a abonat la *Mesagerul Fecioarei*, o mică foaie scrisă de călugări. *Mesagerul* apare în fiecare duminică și oferă, la un preț avantajos, puțină lectură și multe indulgențe. Găsești în el

evanghelia zilei, viața unui sfânt, cereri de rugăciuni, vorbe de spirit, o poveste moralizatoare ale cărei peripeții le urmărești, fără îngrijorare, de la o săptămână la alta.

O enoriașă, Cordula, fata brutarului, ni-l aduce, după slujbă. Are șaisprezece ani; e frumoasă.

Îi pândesc de departe corsajul deschis la culoare, printre ogoare. Când ajunge, ca din întâmplare, sunt în prag.

Nu iau niciodată hârtia:

— Marie, spun spre ușă, uite-ți jurnalul.

Marie nu vine imediat. Astfel, câteva clipe, suntem singuri, așteptând-o. Cordula stânjenită, eu viclean.

Înaltă, fără corset, are părul blond, gura în formă de cireașă și niște lucruri frumoase pe pieptul care nu mai e al unei fetițe. Îmi așez privirile peste tot câte puțin.

— Ce te-ai înroșit, Cordula; chiar așa cald e?

Înroșindu-se și mai tare, Cordula pleacă ochii. Satir convertit, îi întorc pe ai mei într-o parte, ca să nu păcătuiesc și mai mult asupra acestui copil al Fecioarei.

Literatură.

Am o cameră unde aș putea scrie. Am o masă, hârtie, ba chiar și condei. Acolo meditez. Meditez mult de când i-am cunoscut pe trapiști. Citesc *Imitațiunea*:

— În Dumnezeu, spune pioasa carte, trebuie să ne găsim pacea; la El să ne întoarcem, în el să ne punem nădejdea, lepădând mângâierile deșarte și uitând de toate celelalte.

Cât este de adevărat; cât de plăcut ar fi să te întorci la Dumnezeu, uitând de toate celelalte când fraza pe care o cauți nu-ți vine!

Uneori le găsesc, frazele. Îi spun lui Fons:

— Azi am vândut două sute de lucrușoare din astea rotunde și albe cărora voi le spuneți, mi se pare, ouă.

Cu amândoi pumnii, Fons își apasă fruntea cu care gândește:

— Nu-nțeleg ghicitorile, zice Fons.

Țăranul cu care te întâlnești te va saluta după oră: „dimineața, ziua sau seara”. Nu-i nevoie să precizeze: *bună ziua*, *bună seara*. De vreme ce ți-o dorește, se înțelege de la sine, e un cuvânt câștigat. Lecție de stil.

8 Patronul unei importante galerii de artă din Bruxelles, înființată în 1912.

SPITZ

Lui Frédéric Lefèvre[9].

Degeaba am eu barba murdară, pantalonii găuriți și saboți, în primele zile m-au văzut cu guler fals, astfel încât rămân „domnul”.

— Domnule, îmi spune François, rotarul, care vrea să se descotorosească de un câine, Spitz n-are pereche la păzitul unei ferme. Veniți s-o vedeți.

Mă conduce în curtea lui, printre căruțe fără roți și roți fără căruță. În fund, îndată ce ne vede, un ditamai animalul negru, legat cu un lanț gros, țâșnește din cușcă și, cu perii ridicați și colții dezveliți, dovedește prin lătrături că se pricepe să aibă grijă de o fermă. Într-adevăr, e un câine înfricoșător.

— Nu-i așa? spune François, care pare el însuși uimit.

Foarte mândru, mă lasă un minut să admir de la distanță. Apoi facem câțiva pași. Ia te uită, cine-i acolo? Pe măsură ce mă apropii, Spitz își schimbă manierele: nu mai latră, scheaună; își ascunde dinții; parcă i-ar fi frică. Mai departe, se culcă pe burtă și, îndată ce poate, iată că se ridică și, cu labele pe umerii mei, se hotărăște să mă lingă pe față.

— Curios lucru, zice François.

— Oh! zic. François, eu știu să îmblânzesc animalele.

Glumesc puțin, dar, dacă François zâmbește, nu-l văd, atât de bine se ascunde după mustața lui groasă.

Liniștită pe deplin, Spitz îmi adulmecă picioarele și-mi întinde botul ca să i-l mângâi. De aproape, acest paznic feroce are privirea unui câine

cuminte: blana îi e aspră, burta puțin umflată. Îmi dau seama, după mutra ei gravă, că suntem deja prieteni. Atâta cer.

— Și cât costă câinele dumitale?

François a pus piciorul pe o roată și se scarpină în cap. Știe, ca și mine, că o să dea animalul pentru cinci franci, a spus-o în sat. Dar dacă ar putea scoate zece? Și apoi, are timp: între țărani, te zgârcești, te tocmești, umbli cu șiretlicuri și abia apoi cazi la înțelegere.

— Ei bine, socotește François, dacă animalul vă place, vi-l dau cu zece franci.

— Zece franci, François! În primul rând, n-am spus că-mi place animalul. Nu mai e tânără; uită-te la botul ei: încărunțește.

— Asta-i din naștere, zice François. Oricum, la țară câinii trăiesc mult...

— Ei, ei, François!

— Bine-nțeles. Și apoi, e ușor de hrănit. Doi cartofi la amiază, seara apă, atâta tot.

— Așa puțin, François? Câinele dumitale e așadar bolnav?

— O! reia François, nu spun că dacă-i dai o pâine de secară n-o înghite pe toată. Mănâncă tot ce vrei. Nu-i așa, Spitz?

Culcată pe-o rână, Spitz ascultă cu ochii ce spune domnul; iar coada o mișcă vesel.

Pun la rându-mi piciorul pe roată:

— Ei bine, iată, François. Îți dau cinci franci. Și încă e scump. Așa că o să-mi lași și zgarda în preț.

Șiretul de François n-a auzit nimic. Vede în grădină o găină care-l enervează. Trebui să arunce cu pietre, apoi să se ducă până acolo ca să gonească pasărea aceea afurisită. Când se întoarce, nu se mai gândește la câine. Îmi vorbește despre găinile lui, apoi despre ale mele; și recolta care o să fie bună, și sezonul de vânătoare care se deschide curând.

— Apropo, Spitz vânează.

— Eu nu, François.

— Ah!... Dar aveți o roabă și Spitz trage la roabă. Puneți-i mâna pe spinare, e solidă.

— Nu, François. Până la urmă n-o iau. E femelă și eu prefer un mascul. Nu vreau pui, înțelegi?

— A! Nu vreți pui?

Cu o lovitură bruscă de picior, François trimite câinele să se culce în cușcă. Mă trage ceva mai departe.

— Ascultați, îmi șoptește el, nu mai spuneți nimănui. Pentru dumneavoastră, o las la cinci franci.

— Câinele și zgarda, François.

— Bine, zice François.

Dar nu pare mulțumit.

Cinci franci pentru un prieten, în oraș m-ar costa mult. Aveam o lesă pregătită. Când o leg, Spitz se trage mai degrabă spre drum decât spre stăpânul ei.

— La revedere, François.

— La revedere, domnule.

...Suntem deja departe, când François mă strigă:

— Hei! Domnule!

— Ce-i, François?

Mustața lui dansează atât de tare încât de data asta îi deslușesc zâmbetul.

— Domnule, când o să facă Spitz pui, să vă gândiți la mine: o să fie peste cincisprezece zile.

— Cum adică, François, pui peste cincisprezece zile?

— Păi, domnule, n-am spus?

— Ba da... Ba da, François...

Dar nu mai sunt atât de mulțumit.

Întinsă pe o parte, Spitz se ușurează de un cățel cu capul negru și labele de culoarea cărnii, de care o să mă descotorosesc fără greutate, de vreme ce-i deja mort.

Pipăi burta animalului. Sacul e gol. În sfârșit singuri!

Spitz are rasă: e nobilă, adevărată, nu vreun mușunache din aceia cu blazon care se fabrică în cuștile de la oraș. Câine ciobănesc, s-a născut într-

un staul, în mijlocul turmei pe care o păzea mama ei. Are coamă și dinți de mușcat, prin lână, pulpele oilor.

N-are coada stufoasă; poartă numai un ciot, și încă înfipt strâmb. Îi ajunge pentru ce vrea să spună: cu cât râde mai mult, cu atât bate mai repede din ea.

Într-o zi i-am arătat un gard, ca să sară peste el cum fac, cu eleganță, ciobăneștii de la oraș.

— Hai, hop!

Spitz nici n-a ridicat din umeri; mai isteață decât stăpânul ei, s-a strecurat pe dedesubt. Era, într-adevăr, mai simplu. Totuși, dacă-i iese în cale un pârâiaș, îl trece dintr-un salt. Iar dacă pică în el, asta e, înoată mai departe.

N-o văd pe Spitz ridicându-se în două labe pe covorul unui salon. Miroase a câine. Cât ajunge, se linge cu limba ei de flanelă roșie. Are purici, mari, negri și mușcători. De când ne-am împrietenit, îi împarte frățește cu mine.

— Aici, Spitz.

Se culcă pe spate, cu picioarele desfăcute, neascunzând nimic din ceea ce face din Spitz o fată frumoasă. Printre peri, puricii mișună ca furnicile sub iarbă. Fug sprinteni sub degetele mele și le vânez când pe piept, când la colțul cald al urechilor. Îi strivesc.

— Încă unul, Spitz.

Spitz se ridică. Ca un leu de blazon, săgeată cu limba și lipăie, de pe vârful degetului meu, delicatesa pe care i-o ofer.

— E bun, Spitz?

— Păi cum! face Spitz, întinzându-se iar pe spate.

Spitz e fricoasă, numai eu știu. În calitate de câine de pază, are cușca în țarc, în mijlocul găinilor. După grosimea lanțului, se vede că e un câine rău.

Cocoțată pe casa ei, domină peisajul și veghează. Tot ce mișcă, ea îmi anunță. O face cu discernământ. Pentru o șaretă în depărtare, trei țipete lungi; pentru un cal, scheaună; un lătrat, dacă e o vacă; nimic, dacă-s porci.

Animal în echilibru pe cușcă, salută bicicleta poștașului, celălalt animal în echilibru pe roți.

Dar, dacă trec oameni pe lângă gard, se înfurie deodată, îi latră, scoate dinții și, înfigându-i în cușcă, arată cum i-ar vârî într-un picior. Impresionați, oamenii se depărtează făcând un mare ocol. Din fericire, căci ce-ar face Spitz?

Ei îmi vorbesc de la distanță:

— Hei, domnule! E rău câinele dumneavoastră!

— Cumplit!

— Cumplit! a întărit, într-o zi, vocea lui François, fostul ei stăpân.

Împrăștii legende. Într-o seară, Spitz a prins de pantaloni un vagabond pur și simplu pentru că aruncase o privire spre găinile mele. Abia am avut timp să intervin...

— Altă dată...

Strig în gura mare poveștile acestea. Să audă cine trebuie.

La căderea serii, tremur ca nu cumva hoții să-mi fure paznicul. E mai sigur s-o închid. O duc în grajd și trag zăvorul. Are, drept culcuș, o valiză veche umplută cu paie. Paturile noastre, ca să spun așa, se ating prin zid. Astfel suntem în continuare împreună. Câteodată aud: toc... toc... E Spitz, care se scarpină. Mă molipsesc de gurmă din simpatie:

— Țicnitule, zice Marie, dacă eram eu, nu simțeai nimic.

N-o credeam atât de geloasă.

Într-o noapte au venit hoții. Au tăiat patru verze și au încercat lacătele – solide, din fericire. Dimineața, le iau urma pe nisip, Spitz o adulmecă în spatele meu:

— Ciudat, zice Spitz, n-am auzit nimic.

La plimbare, Spitz aleargă în față, cu trupul oblic de parcă ar trage un cărucior. A tras multe la viața ei: e deformația ei profesională. Chiar dacă știu, mă mir de fiecare dată să văd că are capul atât de aproape de dos, fără burtă între ele.

Spitz mă ghidează. Ghicește cărările pe care voi apuca. Dacă se înșeală, o urmez oricum. Soarele nu-i mai bun la stânga decât la dreapta și peste tot e buruieniș.

Deodată se oprește lipită de mine și mă privește, lăsată pe vine în poziția ingenuă a cățelei care face pipi.

Iarna, când îi este sete, Spitz sparge cu labele gheața care o lipsea de apă și apoi lipăie din gaură. Nici un dresor nu i-a arătat trucul ăsta...

— Aici, Spitz, aici.

Spitz nu aude. Peste gard, ea e departe, pe pășunea unde ciobanul trapiștilor mână oile. Când vede o turmă, Spitz își amintește de rasa ei: redevine un adevărat câine nobil. Trebuie să se lupte, să-i atace pe cei slabi, să-și latre sfidările către spadasinii care-i apără.

— Aici, Spitz, aici!

Degeaba strig eu, degeaba își flutură ciobanul ciomagul și se împrăștie turma, ea nu se întoarce până nu le aplică rivalilor câteva lovituri strașnice de spadă.

Înhămată la roabă, Spitz redevine serioasă. Cu cât e mai grea, cu atât se amuză mai tare. Muncește cu toate cele patru labe, cu ghearele, cu pieptul, iar limba ei care atârnă lasă bale până la pământ. Încovoiată între brațe, trebuie să galopez ca să țin pasul cu ea. Pe cât mă ajută, pe atât mă istovește. Câteodată se smucește atât de violent încât hamul se rupe, iar Spitz, luată de val, își continuă elanul, cu fundul deasupra capului, până în pârâu.

În fața cuștii, Spitz doarme pe o parte. Eu mă învârt fără treabă. Cu o seringă, pe care o folosesc la tratarea găinilor, îi arunc un jet subțire de apă. Mă gândesc că o să sară: nici nu se mișcă. O iau de la capăt... apoi iar:

— Ești prost, zice Marie, nu vezi că nu se sinchisește de tine.

La urma urmei, are dreptate.

Mai am un câine, Fox, o potaie friguroasă pe care o aveam încă din oraș. L-am luat de milă. E mascul. Dar ce degenerat! Nici să n-audă de buruieniș! Doar nu vrei să-și rănească labele. Pâinea de secară e bună pentru Spitz. Cât despre culcuș, domnul vrea pernă cu pene. Deseori îl surprind acolo, făcut ghem, cu ochii închiși, savurând pe furiș ceva roșu de sub pântece. Nu prea-mi place acest Onan de oraș.

Dragoste.

Doamne! Ce de câini! Acela mare și negru, cu o bucată de lanț, nu-i cumva Black al lui Fons? Iar roșcatul cel mic, care merge în direcție

inversă, e javra lui Nélis, care într-o zi mi-a rupt pantalonii. Și dogul? Păi, e dogul brutarului; și alții pe care-i știu, umblând peste tot să amușine gunoaiele satului.

Ce se tot învârt pe lângă gardul meu? Ia uite doi care se bat! Și porcul ăla din fața stâlpului meu, hei! Se crede într-un pisoar?

Și Spitz ce face? Nu se deranjează. Se încălzește, n-aude nimic; doarme. Hai, Spitz, latră odată să pui pe fugă scârnăviile astea!

— Domnule, păziți-o pe Spitz, dacă nu vreți bastarzi.

E Fons, care a venit după Black.

— Bastarzi, Fons! Cum așa?

— Păi vedeți bine: cățeaua dumneavoastră...

— Cățeaua... Aha! De aceea!

Nu mă mai gândeam la asta. După ce pleacă Fons, mă duc până la cușcă:

— La vârsta ta, Spitz, mai trebuie să te mustru? Să aduci pui între noi. Ce, eu am? Gândește-te cât ar fi de ridicol. Poți să-ți închipui cum ne-am plimba prin buruieniș cu burta ta de gravidă? Hai, vino încoace, o să te închid.

Puțin derutată, Spitz își lasă în jos botul de cățea care n-ar mai trebui să se gândească la asemenea lucruri. Se lasă dusă; încet, își aranjează paiele pentru culcuș.

— Niște terchea-berchea, ce le trebuie să amușine după mine?

— Da! Da, Spitz!

Dar un zăvor e mai bun.

Tranc...

Bine! Acum iată-l pe celălalt! O dată Spitz încarcerată, Fox s-a pus la dietă.

— Poftim, Fox, pâine albă bună, cu unt.

I-o întind pe o farfurie.

— Câh! face Fox.

— Atunci lapte?

I-l pun într-o ceașcă frumoasă. Fox strâmbă din nas cu dezgust și pentru a zecea oară se ridică din penele lui și se duce să adulmece la grajd,

unde Spitz miroase frumos.

— Ce-i, Fox? Ți-ai dat seama că dragostea e posibilă și în doi?

— Mmm! geme Fox. Ce parfum!

— Așa de frumos, Fox? La urma urmei, dacă-ți place, du-te, bătrâne...

Când trag zăvorul, nu-l mai recunosc pe Fox al meu. Vioi, aproape fercheș, se apropie de domniță, o roagă atingând-o ușor cu botul să se ridice, o amușină la locul potrivit, strecoară acolo vârful limbii, apoi lângă zid: pipi.

— Terrrchea-berrrchea, mormăie Spitz, fără îndoială pentru că stăpânul e de față.

Dar, cum stăpânul zâmbește, ea se lasă și, prin mici salturi, cum se cuvine, ferește ba la stânga, ba la dreapta ceea ce-i cere el. Apoi, la rândul ei: pipi. Ca să vezi! Se iubesc!

— Acum e rândul meu, zice Fox.

Fox o împunge unde poate, întâi într-o parte a capului, de parcă ar vrea să-i facă lucrul acela în ureche.

— Nu, nu pe-acolo.

Trebuie să-l dirijez cu o palmă și să-i vâr sub labe un suport de paie, pentru că-i prea scund.

— Bine!

Gâfâind scurt, Spitz îmi aruncă o privire lungă de femeie fericită. Dar îndată uită cu totul de mine. Serios de astă dată, Fox a strâns-o și încearcă să țintească drept. Tot trebuie să sară; dar, scoțând limba și opintindu-se, izbutește până la urmă.

Acolo... așa.

— Bravo, Fox!

Deja mă gândesc cum să adăpostesc viitoarea familie când Fox se oprește brusc, se lasă în patru labe, se duce într-un colț și continuă singur, de parcă ar fi în penele lui.

— A, porcul!

— Lasă-l, zice Spitz întorcându-se în culcușul ei...

A doua zi, totul reintră în ordine. Fox doarme, vagabonzii au plecat. Uitând de sexul ei, Spitz nu mai are nimic dintr-o femeie. E Spitz, un câine

bun – prietenul meu.

O zi sumbră.

O seară cu burniță. Mă duc cu felinarul s-o dezleg pe Spitz, când, aproape de cușcă, văd că Spitz nu mai e: lanțul pe jos, butoiul gol, zgarda desprinsă. Ticăloasa! A fugit... Sau, mai degrabă, dacă nu mai e acolo, înseamnă că au luat-o hoții.

Deja furios, o strig pe Marie, care împletește liniștită în bucătăria ei!

— Marie!... Marie!...

Și, fiindcă n-a venit încă:

— Marie, fir-ar să fie, vino odată! A furat-o cineva pe Spitz!

— Cum s-o fure pe Spitz? Nu se poate!

— Nu se poate! Ei bine, uite!

Ascultătoare, pentru că i-am spus eu, Marie se lasă în genunchi, se uită în cușcă, împinge felinarul, se vâră și ea pe jumătate.

— Berum... berum... berum..., se aude vocea ei în golul butoiului.

— Ce zici?

Marie scoate capul:

— Zic: așa-i, Spitz nu-i aici.

Îi imit tonul:

— Așa-i, Spitz nu-i aici... Păi știu bine că nu-i aici! De patru ceasuri îți tot repet. Dar unde-i? Poți să-mi spui? Crezi c-ai s-o găsești în butoi?

Se așază deasupra, văzând că nu-mi place că s-a vârât înăuntru:

— Hai, zice Marie, nu te supăra. Mă gândesc.

— N-ai decât, Marie, dar dac-ai fi dus-o pe Spitz în grajd...

Mă opresc la timp; e treaba mea s-o duc pe Spitz, așa că o las pe Marie să se gândească, fiindcă sfaturile ei sunt bune.

— Ascultă, zice ea, nu de mult au trecut niște nomazi. Nu pot fi departe. Oamenii ăștia au întotdeauna nevoie de un câine.

— Tocmai la asta mă gândeam și eu, Marie. I-am văzut. Fug să-i prind din urmă și vai de ei dac-au luat-o pe Spitz!

Sunt deja pe drum, fac la stânga:

— Nu pe-acolo, strigă Marie. Au luat-o la dreapta.

— Ba da... știu eu.

Când nu mă mai vede, o iau pe unde mi-a spus ea.

Afurisită șosea! Pe sub copaci s-a făcut anume foarte întunecoasă, iar vântul ploios caută să-mi stingă felinarul. Cum să deslușesc o rulotă acolo? Noroc că știu drumul ăsta nenorocit.

Fox mă însoțește. L-am luat să mă ajute. Îl îndemn:

— Caută, Fox, caută.

Dar ce să faci cu un imbecil de teapa lui? Nu pricepe și-mi aduce ba o crenguță, ba, mai stupid, o piatră. Ah, să fi fost Spitz! – și pac! un șut pentru că nu-i Spitz.

— Spitz!... Spitz!...

Deocamdată nu o strig prea tare, căci ceilalți ar putea să audă și nu trebuie să știe.

În fața casei lui, Benooi mi-a recunoscut felinarul.

— Hei, domnule!

Ce se amestecă țărănoiul ăsta? Nu-i răspund.

— Hei, domnule! Ați ieșit la plimbare?

— Da, zic țâfnos, e vreme frumoasă.

— Vi se pare? Dar plouă.

— Tot e frumos, Benooi.

Apoi mă îmbunez.

— Ia zi, Benooi, ai văzut adineauri rulota aia? Era caraghioasă, nu?

— O rulotă, zice Benooi, care rulotă? Trec atâtea!

— Una verde... Cu niște câini.

— Toate au câini. Dar da, am văzut una, acu cinci minute. Aveți treabă cu oamenii ăia?

— O, nu, Benooi! Ce vreau să spun... Acu cinci minute, zici?

— Sau o oră, zice Benooi.

— Au luat-o pe-acolo?

— Da, pe-acolo.

— Bine, Benooi, bună seara.

N-au decât să mă vadă alergând... Curând aud în față trosniturile unei căruțe, apoi o ghicesc, foarte aproape, în întuneric. Atenție! Mă apropii la

înălțimea ei; cu toată puterea felinarului meu, o smulg din umbră. E, într-adevăr, o rulotă, vopsită în roșu. În spate, femeia care împinge; în față, bărbatul care face pe calul; alergând de la unul la altul, ceva obscur, un câine, mare cât Spitz, care ar putea fi Spitz, dar care nu-i Spitz, pentru că Spitz e neagră, iar acesta e galben.

— Ei, care-i treaba?

Văzând că-i spionez casa, bărbatul se oprește agresiv. Îl recunoaște atunci pe domnul care-l lasă să ia apă din fântână și devine amabil. Duce mâna la șapcă. Nevasta lui, care nu mai împinge, zâmbește binevoitoare.

— Bună seara, domnule.

— A, bună seara. Mă uitam la câinele dumitale. E frumos.

— Da. Am doi. Celălalt e legat sub căruță. Acolo, uitați.

Mă aplec printre roți; întind felinarul; încerc să văd:

— Dar animalul ăsta e galben.

Și, mânios, îi las acolo.

... Marie, de cum mă vede:

— Ei, se îngrijorează ea, și Spiz?

— Mai lasă-mă-n pace, Marie! Să nu te mai prind că te amesteci și mă trimiți la dracu-n praznic, după o rulotă!

Proastă zi: Marie își ține gura.

A doua zi, Marie, care s-a ridicat de trei ori crezând c-o aude pe Spitz, se dă jos din pat. Mă trezesc și eu.

— Bună dimineața, zice ea, ai dormit bine?

— N-am închis un ochi, Marie.

Și mă îmbrac repede, căci Spitz s-ar fi putut întoarce în timpul nopții.

Ca de obicei, îi pregătesc feliile de pâine de secară și, cu strachina ei, fac zgomotul de mic-dejun pe care îl știe bine:

— Spitz! Spitz!

Dar nici urmă de Spitz, ca și ieri, cât văd cu ochii, nici în buruieniș, unde-i dau drumul lui Fox, nici în sat, unde, ca din întâmplare, mă duc să-i dau binețe lui François, fostul ei stăpân.

Marie, care mă vede trist, nu îndrăznește să spună nimic.

La amiază, fără mari speranțe, mă întorc la cușcă. Și ce să vezi? Sub stiva cu lemne se mișcă niște vreascuri, se ivește un bot. Spitz scoate capul, Spitz iese cu totul, dar o Spitz vinovată, o Spitz vagaboandă care n-a fost furată și se întoarce rușinată că și-a necăjit stăpânul. Ah, ticăloasa, cum o să mi-o plătească!

Apuc un băţ, dar nu-mi pare destul de greu; ridic un butuc.

Spitz vine târându-se, cu mici semne din coadă care cer iertare. La trei pași, se întinde și, cu burta în sus, așteaptă s-o lovesc.

Dar vreau să vină mai aproape, la picioarele mele.

— Aici, Spitz... aici.

Îi arăt cu butucul locul și, când ajunge, Spitz îmi sare pe umeri și îmi îmbrățișez câinele din toată inima.

Mult timp după aceea:

— Marie, când ai o clipă, vino să vezi... Am găsit-o pe Spitz!

Snobi.

Într-o zi, la familia Baerkaelens, un domn îi descoperă lui Spitz calități noi. Ar avea, mai ales în scobitura pieptului și pe pulpă, ceva foarte frumos:

— Aici și aici, vedeți?

Drept să spun, nu văd nimic, dar cunoscătorii, pare-se, își dau seama imediat.

De atunci, la han, Vader, care n-ar vrea să se știe că nu se pricepe, Benooi, când nu găsește nimic de spus, și Fons, dacă nu e cu gândul la vânătoare, vorbesc oricui despre Spitz a mea și nu este orășean care să fi trecut pe la ei și să nu știe, măcar după reputație, că în ținut trăiește un oarecare domn Baillon, al cărui câine este un exemplar remarcabil.

Câteodată întâlnesc astfel de oameni. De la prima privire, ei ghicesc câinele domnului Baillon. Își spun cu respect: „Iată câinele domnului Baillon”. O cheamă și o mângâie în față, studiind prin spate cum e alcătuit câinele domnului Baillon.

Bucuroasă să fie dezmierdată, Spitz râde. Eu aștept. Am eu vreo importanță? Timid, obscur, șters, în saboți, sunt pur și simplu stăpânul câinelui domnului Baillon.

9 Frédéric Lefèvre (1889-1949), critic literar și romancier francez; în revista acestuia, *Nouvelles littéraires*, Baillon ținea rubrica „Lettres belges”.

GĂINI

Pentru Marie.

Să vorbim deschis. În oraș, cu meseria mea, aș fi un ins josnic. Ferma mea e o casă de dezmăț. Trăiesc, dacă se poate spune așa, din ce câștigă femelele. Puicuțele mele, cu cât se împreunează mai mult, cu atât stăpânul lor încasează mai mult. Dar la țară morala este diferită.

Am două sute de animale. Albe, cu ciorapi galbeni și cu o bucată de panglică roșie pe cap, pentru un străin ele sunt numai niște găini. El nu vede deosebirea de la una la alta. Pentru mine, ele au fizionomia și ținuta lor de persoane. Fiecare își merită numele. Unele seamănă cu niște mătuși de-ale mele: le spună „Mătușa Louise” sau „Mătușa Ida”. Există „Prima cloșcă”, „A doua cloșcă”, „Clovnul”, „Astronoama”, Dumnezeu știe de ce. Există „Madam Flaușata”, o înțepată, căreia încă din oraș nu puteam să-i sufăr burdihanul. Există, îndrăznesc să mărturisesc, din cauza ochiului ei prost, „Domnișoara Stella”, primă-balerină la Operă.

Găinile mă iubesc pentru că le hrănesc; eu le iubesc pentru că profit de pe urma lor: acesta este ritmul social. Când intru în țarcul lor, vin spre mine legănându-și pânzele albe ale aripilor. Cele mai afectuoase îmi zboară pe umeri și-mi cotcodăcesc la ureche vorbe de bun-venit.

Numai cocoșii se țin departe, amanți de inimă geloși pe succesul pe care-l am la fetele lor.

Două sute de găini, cum am spus, nu-i de-ajuns să le ții undeva și apoi să aștepți să se ouă. Găinile au picioare care se rup; nări care se înfundă; mici lighioane care le sug pe sub piele, până la sânge. Trebuie să știi să

repari, să desfunzi, să vânezi. Trebuie să le amestec grăunțele, să le secer câte un cărucior întreg de verdeață, să mă ung pe degete frecându-le pe picioare, să mă trezesc în zori și să sar din pat ca să le dau drumul, de teamă ca, impacientate sub stinghiile lor, să nu strice coșurile cu excremente pe care mi le-au ouat peste noapte.

Sunt, astfel, un om foarte ocupat.

De anul nou, garda rurală îmi aduce foaia de contribuție: suma de un franc treizeci și nouă datorată statului de domnul Baillon, André, profesia: rentier.

Îi spun gardianului:

— Nu-i scump, dar de ce scrie că sunt rentier?

— Pentru că asta sunteți, domnule.

— Eu, rentier! Ba nu, prietene, ba nu! Trece așa pe hârtie: avicultor, crescător de păsări, negustor de ouă, țăran, ce știu eu? Dar nu rentier: asta nu sunt.

— Ei, ei, zâmbește gardianul.

Știe el bine: dacă un domn care vine la țară ca să crească găini înseamnă că are o rentă.

Și vecinii mei:

— Oricum, domnule, atâtea păsări, e o distracție frumoasă.

— Dar nu-i o distracție, e meseria mea, muncesc din greu.

Degeaba le arăt unghiile roase de pământ și le spun că pentru mine găinile sunt ca vacile pentru ei:

— Da, da, drăguță joacă.

Spun că-s rentier, ei, care cu porcii lor sunt mai bogați decât mine.

Numai Benooi mă înțelege:

— Lăsați-i să vorbească.

Dar, când la sfârșitul lunii sunt stânjenit din cauza notelor de plată:

— Am încredere, zice Benooi, care se gândește la renta mea.

Benooi, care are trei sute de găini, deține cele mai frumoase trei sute de găini din ținut.

Fratele Joachim, de la trapiști, care are două mii, deține de asemenea cele mai frumoase două mii de găini din ținut.

Discută și se ciondănesc pe seama asta.

Îi las să vorbească: știu bine că am, cu cele două sute de găini ale mele, cele mai frumoase două sute de găini din ținut.

Ce spun ele.

În privința aceasta, franceza este inferioară. Cum să desemnezi o găină care are pui? „Găină care are pui”? E prea lung. „Cloșcă”? A terminat, nu mai clocește. „Mamă”? Te duce cu gândul la scutece, la fașă, miroase a lapte.

Nu mai căutați. Ascultați găina: ea cotcodăcește, își spune numele: Cluc! Așa le zic oamenii din regiune.

Puii o înțeleg.

Se duce să scurme printre frunzele de sub tufiș: cluc!... cluc!... cluc!... Ei vin cu aripile desfăcute.

Ultimul, întârziat, piuie pierdut: cluc!... cluc!... Știe unde e ea.

Deodată se pornește ploaia: cât mai repede, ea o ia înainte la fugă ca să aleagă un adăpost: cluc... cluc... ei o găsesc.

Cluc... cluc... Ați obosit, dragii mei. Veniți o clipă să vă încălziți sub aripile mele: ei se înghesuie acolo.

O mamă bună care, din coajă, îi învață pe copii limba ținutului!

Mai spune:

— Heei!

Un țipăt lung de aramă. Puii se opresc. De sus, eretele n-ar recunoaște în ghemotoacele acelea niște păsări.

— Kedaak! Kedaak... kedaak. Câinele cel rău. Să facem gălăgie ca să-l speriem.

— Gnrr! Puii tocmai s-au născut. Întind mâna să văd. Gnrr! Gnrr! Mă tem în fața acestui câine care mârâie.

— Rrrr!... Rrrr!... Aproape ca o pisică torcând. La căldură sub burta ei, micuții se liniștesc și adorm.

— Pik... În loc să doarmă, obraznicul ăsta mic scoate capul de sub pene. Pik! Înaintea ciocului, îl ciupește cuvântul.

— Tiktiktiktik. A găsit ceva pentru ei. Ce? Nu-i nevoie să mă duc până acolo; ghicesc după vocea ei, când măruntă ca sămânța aceea imperceptibilă pe care le-o arată în cioc, când groasă, îngrozită, în fața viermelui înspăimântător pe care va trebui să-l omoare și să-l facă bucăți, ca ei să-l poată înghiți.

— Tiktiktiktiktiktiktiktik... Sunt mulți: cât spune ea.

Iar puii:

— Pip, pip... Aer, am ieșit din ou.

— Pihip! Pihip!... Sunt trist, m-am rătăcit.

— Fifififi... fifififi... Le e frig, dârdâie.

— Frri. Frica! Ce-au auzit oare?

— Trri... trri... trri... Foarte bine, le e cald.

— Ti... tiri... titi... Ca să vezi! Deja au vise de cocoși.

Simfonie.

În hambar, unde sunt cuibarele, multe găini împreună, în contratimp:

— Kotkotkedaak! Kotkotkedaak!... Kedaak! Kedaak!... Kotkotkedaak!

Altele care își caută cuib:

— He!... hehehehehe... he... he... he...

Cele care au găsit, foarte repede:

— Krukrukrukrukrukru!... Krukrukrukrukru!

În curte, între damele sale, un cocoș în dispoziție galantă, din gâtlej:

— Kokkokkokkokkok!... Kokkokkokkokkok!... Kokkokkokkokkok.

O prinde de creastă pe una grasă și albă care nu se aștepta.

Găina indignată:

— Oooh!

Cocoșul nu insistă și, kokkokkokkokkok... kokkokkokkok, trece mai departe să curteze alte dame.

Celei de-a doua:

— Kokkokkokkokkok?

— Ooh!

Ea și-a primit ieri porția.

— Kokkokkokkokkok?

Pardon! Se îndepărtează.

Când se apropie, cea de-a treia îndoaie picioarele, ridică târtița, pregătită.

El nu vrea o victorie facilă și, kokkokkok, trece pe lângă ea.

Albă și fecioară, la marginea pajiștii, o puicuță visează că va face ouă.

Pe asta o vrea el. Se duce țintă... Kokkokkokkokkok... tot atâția pași ca să ajungă la ea.

— Frrrt...

Aripile puicuței care-și ia zborul.

— Frrrt...

Aripile cocoșului care o urmărește.

— Frrrt...

— Frrrt...

În toiul vânătorii.

Geloși, ceilalți cocoși l-au văzut.

Ce, vreo primejdie? În hambar, punct de orgă. În curte, alarmate, toate damele înalță creasta, văd despre ce e vorba și... kokkokkedaak... nici că le pasă.

— Frrt.

— Frrrrt.

Pe picioare prin iarbă, cu aripile peste gard, iarăși pe picioare, oriunde se duce puicuța, se avântă și cocoșul.

Lângă o căpiță, a prins-o!

De creastă, cum se cuvine, apoi pe ea cu toate puterile, o face să-și îndoaie genunchii și, cu ceea ce poartă sub coadă, îi freacă un loc de la spate:

— Mmm! Ce bine-i!

După? Ai crede că o să cânte. Nici vorbă. Ca dumneavoastră și ca mine, coborât de pe idealul său, își pierde entuziasmul.

Dar ceilalți:

— Ko koko kokoo!... Ko koko kokoo!... Ko ko kokoo!... apoi unul tinerel care încearcă și el: Ke... keke... keki...

În hambar, toată orchestra: kotkotkedaak! Kotkotkedaak... hehe... he... he...! Undeva departe, în surdină: ku... kuru... kuru!...

Și, gravă, fără să se gândească la asemenea lucruri: cluc! cluc!, o „cluc”.

Desert.

Ca să-și ducă la bun sfârșit ouăle, găinile au nevoie de calciu. Calciul e rar pe aici. Din fericire, există, *straatmest*, „care, o dată ajuns în pământ, nu mai e murdar”. N-aștept până atunci și, când ochesc într-un vagon cochilii de stridii bogate în calciu, uit tot ce le înconjoară și, delicat, cu vârful degetelor, mi le însușesc.

Am, în țarc, un morman mare de rezervă.

Într-o dimineață, Gilles, unul dintre bunii noștri prieteni, vine de la oraș să ne viziteze. Îl primim simplu, ca pe un camarad în fața căruia nu te jenezi să mănânci untura și varza de toate zilele. O dată mâncarea înfulecată, Gilles face câțiva pași și se oprește în fața mormanului meu. Atâtea stridii! He! He! Oare frugalitatea lui Baillon nu-i numai o poză?

Fientje.

În curte, tai lemne în compania lui Fientje, găina mea preferată, care mă iubește pentru că într-o zi i-am dres piciorul.

Cotcodăcind și șchiopătând, ea gustă din făina pe care eu o fac din lemn, îmi sare pe umeri, se ține după mine, dar e interesată mai ales de acel du-te-vino al mâinii mele, unde atârnă ceva foarte atrăgător pentru o găină: coaja unei julituri.

Și, ori de câte ori poate, ciupind iute cu ciocul, Fientje se asigură că nu-i o sămânță, o muscă sau alt lucru de mâncare.

— Stai cuminte, Fientje!

Dar Fientje revine și mai hotărâtă, printre picioarele mele și, cum, fără să-mi dau seama, las să-mi atârne mâna, ea sare, prinde crusta, trage și se duce ceva mai încolo să înghită bucățica aceea bună.

Căci Fientje, găina mea preferată, care e o femeiușcă de ispravă, mă iubește, cum iubesc ele toate, până la carne.

Revoluție.

Cu ochii mânjiți cu negru și fața ca de făină, găina asta are acea expresie oarecum tristă care ne face să râdem de un clovn. Îi spunem Clovnul.

Clovnul vrea să clocească. A mai vrut o dată și, din ouăle de sub picioare, în loc de pui i-a ieșit o omletă.

— A, nu, draga mea!

O prind ușurel și o închid în cușca unde găinile, nemaivăzând ouă, uită de clocit. Asta-i regula.

După ce-i trece febra, Clovnul iese din închisoare, nu-și mai recunoaște tovarășele, împarte palme în stânga și-n dreapta și, mai caraghioasă ca oricând, scoate țipătul acela al ei, pe jumătate de cocoș, pe jumătate de găină, foarte reușit pentru un clovn:

— Bravo!

Pe urmă nu mai e amuzant.

A văzut un pui cum ei nu i s-a îngăduit să producă. Îl privește, se repede la el, îl lovește cu ciocul: omorât. Încă un pui: omorât. Al treilea...

— Ei, drăcie!

La fel de mânios precum Clovnul, o prind și, de astă dată pentru mult timp, o azvârl înapoi în închisoare.

— Ai văzut, Marie?

— Da, dar uită-te ce se-ntâmplă în țarc.

O găină s-a uitat la Clovn. Acum vede un pui, se repede la el și-l omoară. Altă găină a văzut-o pe prima, ochește un pui, îl omoară. O a treia le-a văzut pe celelalte două... În cinci minute, găinile fug prin toată curtea cu un pui în cioc, iar în urma lor alte zece, douăzeci cu gâtlejul flămând, care-și vor partea.

Suntem în plină revoluție! Atunci, atenție!

O dată puii duși la loc sigur, alung, cu un băț, poporul în hambar. Le-am luat la ochi pe cele mai vinovate. În primul rând, Marie:

— Doar ți-am spus c-o să avem necazuri cu Clovnul... Taci din gură!... Asta... asta... asta... într-un coș, pentru negustor: să moară. Valea! Asta... asta... asta... în cușcă: o să vedem mai târziu. Celelalte, timp de opt zile, n-au voie să iasă din hambar... Toate...

— Și Fientje?

— Și Fientje!

Apoi ies.

Autocrat ofensat, vreau să fiu un autocrat inflexibil...

Numai opt zile, asta înseamnă de opt ori o zi. Negustorul poate fi dat pe ușă afară; cât despre Clovnul cel rău, i-auzi:

— Tic-tic-tic.

Cred că a găsit ceva bun pentru pui.

Dramă.

De câteva clipe, lângă țarc, Marie se uita la păsări. Îmi aruncă o privire ciudată:

— Se țin bine găinile tale. Creste roșii, pene lucioase: toate se ouă.

— E perioada, Marie.

— Și iată una drăgălașă. Ce mai cotcodăcește! Cine-i?

— Justine, Marie: ții minte, cea căreia a trebuit să-i coasem ciocul la loc când era mică.

— N-ai zice, spune Marie. Ia te uită... știi că ai o găină șchioapă? Colo, lângă gard, aia grasă.

— Sigur că șchioapătă, Marie. E prima noastră *cluc*. E destul de bătrână. Are dreptul să șchioapete.

— Are pinteni ca un jandarm, zice Marie.

— Nu glumi, Marie. Țin mult la ea; ne-a crescut o grămadă de pui și, pe deasupra, a făcut multe ouă.

— Dar nu se mai ouă, zice Marie.

— Nu, săraca pasăre. Câteodată își închipuie că o să mai facă ouă. Se așază în cuibar și s-o vezi cum își aranjează paiele, se ghemuiește și se opintește din toate puterile. Dar nu iese nimic și ea pleacă, of!, nu cântând

precum celelalte, ci tristă... atât de tristă... parc-ar fi un scriitor care nu mai găsește nimic de spus.

— Atunci, încheie Marie, dacă nu mai face ouă...

Nu-i răspund. Știu. Când o găină îmbătrânește, nu mai ții un cioc nefolositor. Chemi negustorul care o cântărește, îi suflă între pene ca să vadă dacă are carnea albă, apoi o vâră într-un coș cu altele. Adio, găino, s-a sfârșit viața...

— Doar nu vrei să vindem prima noastră cluc, Marie?

— O, nu! zice Marie. În primul rând, îmi pare foarte grasă.

— Grasă ori nu, eu păstrez prima cluc. O să rămână la noi cât vrea.

— Bine, zice Marie.

Rămâne tăcută o clipă.

— Și aia mi se pare destul de bătrână.

— Aceea, da, e Mătușa Ida. Țin la ea, dar, în sfârșit, nu le putem ține pe toate. O să trebuiască s-o vindem zilele astea.

— Ei bine, zice Marie, ți-o cumpăr eu.

— Tu? Să cumperi o găină de la mine? Te-ai țicnit. E a ta așa cum e și a mea. Și apoi, ce să faci cu ea?

— Uite, explică Marie, poate-i o prostie, dar, de când avem găini, tare-aș vrea să mănânc una.

— Să mănânci o găină, Marie!

— Da, mărturisește Marie. Cu orez.

— Dar gândește-te, o găină nu se mănâncă așa! Întâi trebuie omorâtă!

— Mă ocup eu, spune Marie.

— Tu, să omori o găină!

— Da, zice Marie, e foarte simplu.

Omorâtul unei găini ar fi o premieră la mine. Mă tem. Ezit, cam palid, între da și nu.

— La urma urmei, Marie, te privește.

După ce-o prinde pe Mătușa Ida, Marie știe ce are de făcut. Timp de câteva zile, o hrănește într-o cușcă. Pasărea stă în fundul curții, după gratii. Se plictisește, ar vrea să iasă. Evit să trec pe acolo sau, dacă trebuie, mă uit

în altă parte. Mă interesează găina aceea? Nu mai e Mătușa Ida. Nu, nu, e o străină pusă la îngrășat.

După opt zile, Marie mă cheamă. Vai!

Și-a pus un șorț foarte murdar și ține în mână niște foarfeci mari.

— Vii să m-ajuți?

— Nu, Marie, dacă nu te superi, prefer să... nu.

— Atunci fă o plimbare.

— Da, Marie.

Totuși rămân acolo, ca un laș.

Prinzând pasărea între genunchi, Marie îi deschide ciocul, scotocește cu foarfecele și, cu vârful, ca și cum ar face o incizie, îi taie ceva de sub limbă.

Sângele țâșnește imediat.

Găina, care se apăra scoțând câte un „kedaak”, tace acum, fără îndoială pentru că nu mai are instrumentul țipătului. Ce i se-ntâmplă? Nu pricepe. A simțit în gâtlej vârful acela și a tras gâtul cu un fior dureros. Dar rămâne sănătoasă, aripile îi funcționează, are poftă de mâncare și ar înghiți bucuroasă puțin din lichidul acela roșu care-i iese atât de cald din cioc.

Soarbe încet: e bun. Atârnată de picioare, ridică puțin capul ca să soarbă mai mult, dar o mână o aduce la loc și frumosul lichid roșu începe să se piardă, inutil, în nisip.

Asta e, nu se mai gândește la el. Cu ochii larg deschiși, vede lucrurile cu care e obișnuită: un cocoș printre găinile lui, un fir de iarbă pe pământ, stăpânul foarte aproape, privind-o.

Când înaintez, face o mișcare ca să mă vadă. Nu-s mândru...

Dar curând toate acestea încetează s-o intereseze; pielița de peste ochi se închide și nu se mai deschide decât pe jumătate, își lasă gâtul în jos, iar sângele continuă să se scurgă din cioc, drept, fără vreun nod, ca un lung cordon de mătase roșie.

Apoi se subțiază, e numai un șnur.

Pentru prima dată, strănutând, își scutură capul și un cheag mare se oprește departe, pe un copac, între frunze; un altul abia pornește și cade pe jos. Cât e de slăbită! Aripile, din care i se pare că bate puternic, nu se mai

mişcă decât câte una: stânga... dreapta... stânga... dreapta... iar dreapta... apoi mai puțin... apoi deloc.

Atârnă acolo. Mi se pare moartă.

— Nu încă, zice Marie, uită-te la picioare.

Sunt vii, într-adevăr, picioarele care se desfac și se închid ca o mână care vrea să apuce și trupul întreg care se încordează și aripile care reîncep deodată să bată, amândouă odată, atât de violent încât penele se desprind și zboară.

Dar asta nu ține mult. Bălăbănindu-se, găina suflă din vârful ciocului o mică bulă care se sparge; aripile se potolesc, își reiau jocul: stânga, dreapta mai încet, stânga foarte puțin, apoi amândouă depărtându-se, mari, mari, cât de mult pot și rămânând așa.

— Gata, zice Marie.

Am nevoie de o plimbare.

Când mă întorc, Mătușa Ida zace, cu picioarele-n sus, pe marginea unei mese. Un vânt ușor îi dă în răspăr penele de găină moartă. Creasta e albă. Cu un deget, îi clatin capul: o muscă iese din el.

A doua zi, cufundată în orez și făcută bucăți pe un platou, nu mai e o găină; e ceva de mâncare.

— Ei, zice Marie, nu-ți pui?

— Nu, Marie, nu mi-e foame. O găină, nu ți se pare, miroase, da, chiar miroase a coteț.

În loc să recunosc pur și simplu că mă gândesc la pasăre și că mi-e greu!

Așa devii ucigaș: prinzi obiceiul. Acum, când Marie pregătește un măcel, pentru ca nimic să nu se piardă, așez sub găină un talger în care să sângereze în voie, hrană pentru celelalte.

Agonii.

Când nu-i de vină bătrânețea, găinile mor cu capul în jos și picioarele-n sus, într-un pumn care apucă strâns.

Unele fac nazuri și își rețin sângele. Trebuie să le deschizi ciocul cu vârful foarfecii și să cauți tamponul pe care-l ascund acolo.

Altele-și cunosc datoria și, singure, strănută prin tufe niște mici coacăze roșii de toată frumusețea.

Încă de la prima tăietură, vicleana asta face pe moarta: abia la momentul plecării se va răzbuna, cu ghearele ascuțite, pe mâna care o ține.

Ceastălaltă, încremenită, își face vânt cu o singură aripă, încet... încet... încet... apoi evantaiul cade.

Altora, ca să moară, le ia mult, mult, mult mai mult decât i-ar lua unui om.

Ai zice că trăiește încă: creasta-i roșie, ochiul privește. Fără să se zbată deloc, ea e moartă de mult.

Asta, ca o femeie la rugăciune, își unește, asemeni unor mâini, aripile și moare, cu brațele încrucișate.

Un mic cocoș, ștrengar încă din copilărie, se schimonosește atât de amuzant încât ar trebui să fii cu adevărat fără inimă ca să nu râzi.

Mândră de educația ei, una bătrână, înainte să moară, salută pe toată lumea.

Una mistică împinge... împinge... ca pentru a-i arunca lui Dumnezeu sufletul ei, iar ceea ce iese e, sub coadă, un mic găinaț.

Alta crede că țipă prin gâtlejul deschis, iar țipetele ei sunt numai bule de sânge care se alungesc și se sparg.

Alta, ispitită de un fir de iarbă, îl ațintește cu ochii și, până la sfârșit, ciupește... ciupește...

Aproape moartă, încearcă din vârful ciocului o ultimă picătură care nu va deveni niciodată o picătură.

Hai, bătrâno, nu te mai uita la mine, sau trebuie să te strâng de gât ca pe o femeie?...

— Prima dată când am omorât o găină, zice Marie, am simțit ceva plăcut prin tot trupul, din cap până-n picioare.

Ca să le omoare, Benooi ia o bardă, pune găina pe o buturugă și țac! o decapitează din prima. Câteodată găina se ridică pe picioare și începe să alerge, încercând să vadă cu gâtul lipsit de cap.

După ce jumulește pasărea, Marie scoate din ea, aburindă, o farfurie plină de dulciuri roz, albe sau verzi, cum vezi în vitrine, pe tartele

patiserilor.

Uneori, la cele bătrâne, iese și un șir de sfere galbene, unele cât o grăunță, altele cât o bilă, altele mai mari; acea găină urma să se ouă... Prea târziu! prea târziu! pasărea a murit.

Dacă e un cocoș, Marie știe unde să descopere alte două bile, pe care le pune deoparte cu grijă.

— Sunt mari, zice Marie, care, chiar și la animale, apreciază atributele masculinității.

Astfel mă familiarizez cu moartea. Că oamenii mănâncă aceste cadavre, fie. În ce mă privește, chiar nu: găina miroase a coteț; și chiar a ceea ce, în coteț, găsești dimineața pe jos...

La piață.

O mătușă nu vrea să arate că, de fapt, nu-i pasă.

— Marie, socotește ea, ai între o mie și o mie cinci sute de ouă pe săptămână. Cum faci să le vinzi?

— A, răspunde Marie, e simplu: am clienții mei. Vin ei aici, fără să mă deranjez eu.

— Înțelegi, îmi explică ea, mătușa m-a văzut altădată ca o doamnă. N-o să-i mărturisesc că duc ouăle în oraș, la piață. Ar râde de mine.

— Eu nu, Marie.

Și, într-adevăr, eu n-aș face ce face ea.

Se întâmplă o dată pe săptămână. Pentru călătorie, cum ea nu e cu adevărat o țărancă din regiune, nici o doamnă, și-a alcătuit o costumație pe potriva amândurora: tocă înflorată ca aici, fustă lungă ca la oraș. Asta o face pe Marie foarte nostimă în ochii mei.

— Cum îți par?

Nu-i răspund. O sărut.

Prima oară a fost greu. Lumea nu pricepea cum poate o țărancă să aibă, de una singură, trei coșuri cu ouă... Treceau pe lângă ea și Marie a preferat să se întoarcă acasă cu încărcătura întreagă, decât s-o lase să scotocească prin ea pe bătrânica aceea care voia două ouă, dar pe cele mai mari.

Acum s-a obișnuit. Când urcă în trenul deja plin cu zarzavagii care vin de mai sus:

— Iată-mă, zice Marie.

I se face loc colegei.

La piață, cumpărătorii știu că va veni și o așteaptă. I-a dresat: trebuie să ia ouăle cum le împarte ea, nu să aleagă. Când o nou-venită, cam nesuferită, se informează: „Chiar sunt proaspete?”, Marie nu se supără. Sigură pe ea, ca și pe ouăle ei, arată spre clienți:

— Întrebați-i, doamnă.

Se duce vinerea; încă de joi se pregătește. Întâi își spală trupul, apoi ouăle; căci, de vreme ce-s proaspete, trebuie să fie și curate. Sunt țărani care le duc murdare, cu crustă de noroi, stropite de sânge, așa cum le iau din cuibar:

— E peste puterile mele, zice Marie, n-aș face așa ceva.

O dată ouăle lustruite, le așază în coșuri, pe fân. Eu le număr. Merg foarte bine până la o sută; pe urmă mă încurc, pentru că trebuie în același timp să rețin o cifră mare, să mânuiesc oul fără să-l sparg, să fiu deja cu ochii pe următorul pe care trebuie să-l apuc fără să le răstorn pe celelalte.

— Iată, sunt o mie trei sute patruzeci și trei, îi spun Mariei, care sigur nu-și va găsi socoteala.

Dar socoteala coșurilor e exactă: trei.

Le cântăresc în mână:

— Sunt grele, Marie.

— Ai grijă, o să te doară, spune Marie, care mâine le va căra singură pe șale.

O dată aranjat coșul, întocmim lista obiectelor care trebuie aduse de la oraș, pentru că la țară nu se vând. Acestea capătă importanța lucrurilor la care te-ai gândit o săptămână întreagă.

— Nu uita de pene, Marie.

— „Pene”, mâzgălește Marie.

— O zgardă pentru Spitz.

— „Zgardă Spitz”, scrie Marie. Ziare vrei?

— N-are rost... Heringi pentru Fons.

— „Heringi Fons”.

Dedesubt, face o cruce mică. Eu n-am văzut nimic. Știu ce înseamnă asta.

Seara ne culcăm devreme, căci trenul pleacă în zori. Marie a pus ceasul să sune.

— Noapte bună.

Un moment de tăcere.

— Marie, dormi?

— Încă nu, încerc... Șt! nu acum... Fii cuminte.

— Bine, Marie. Noapte bună.

Alt moment de tăcere. Marie se întoarce:

— Cum, încă nu dormi? Ce ai?

— Nimic, Marie. Șt!... Fii cuminte.

De joi până vineri, reușim câteodată să fim cuminți.

Dimineața e cel mai greu. Marie, care e gata deja, mă trezește: cum ea se va istovi tare, eu duc ouăle până la gară, în roabă. Vara se întrevede puțin soarele, cu ochii plini de norii somnului. Iarna mergem prin beznă. E ger sau chiar ninge. Un colț de lună lâncezește ca o bucată de brânză uitată pe masă. Marie dârdâie, eu mă încălzesc împingând roaba. Nu mai spun „Sunt grele!”. Mă gândesc la Marie, care va trebui să le care îndată, fără roabă, în mână.

Când vine trenul, Marie caută vagonul în care se află cunoștințele ei:

— Culcă-te la loc, zice. Am întins așternutul peste pat. O să-ți fie cald.

— Tu-tu!

Trenul se depărtează.

Iată-mă singur. Sunt buimac.

Cât timp Marie se sacrifică acolo, nu vreau să stau cu brațele încrucișate. Mătur prin casă, aranjez scaunele, presar nisip, suflu în sticlele de lampă și le ciobesc de mult ce le frec. Vreau ca, obosită după drum, să găsească la întoarcere casa în ordine, supa caldă, să nu mai trebuiască decât să se așeze la masă și să se lasă răsfățată tot restul zilei.

Câteodată îi gătesc o surpriză.

— O, delicioasă! zice Marie, luând prima lingură din cremă.

Și eu aprob:

— Delicioasă.

Dar ce înjurături dacă Marie, și nu eu, ar fi gătit puroiul acela.

Ea s-a ostenit mult; acum își primește răsplata. A vândut ouăle cu cinci centime mai scump decât ceilalți, femeia aia grasă, știi, al cărei soț lucrează la compania de gaz, a luat cincizeci; alta, care suferă de stomac, a oprit două sute.

Îmi povestește amănunțit aventurile călătoriei. La podul canalului, locomotiva a trebuit să pornească de patru ori. Când l-a trecut, tot compartimentul a început să râdă, spunând:

— Bravo!

— Și tu, Marie!

— Bine-nțeles, zice Marie, râdeam cu lacrimi. Și nu mă-ntrebi ce-am adus în coșuri?

Scoate unul după altul pachetele.

— Asta-i zgarda lui Spitz.

— Stai să văd dacă-i bună.

— Uite cuiele tale.

— Tocmai cum voiam eu.

— Heringii pentru Fons.

— Mmm! Miros frumos, Marie.

— Și iată, pentru tine, copil mare ce ești.

În ultimele pachete pe care mi le dă găsesc, întotdeauna cu aceeași surpriză, tutunul, o pipă și, câteodată, ce bucurie, dulci ca niște săruturi glasate, de treizeci de centime curmale!

PISICI ȘI ALTELE

Doamnei Colette[10].

În Campine, pisicile, cărora li se spune Poes, nu rămân mult timp aceleași.

E greu de explicat: există, în ținutul acesta, prea multe păduri prin care fug prea mulți iepuri, cărora acești Poes le plac prea mult, pe gustul vânătorilor care, plăcându-le și lor iepurii, împușcă preamultul de Poes.

Poes-Pestriț de anul trecut este acum Poes-Negru. Până la iarnă, va fi Poes-Galben sau Poes-Alb sau Poes-Gri. Va veni la mine de la Baerkaelens, unde Poes va fi făcut pui; sau de la vreo vecină care are deja cinci; sau, pur și simplu, se va ivi din senin, prin zidul împrejmuitor, printr-o mică gaură ce servește de poartă pentru Poes.

Oricum, tot Poes va fi: Poes ca podoabă la colțul șemineului; Poes lipăindu-și laptele cu ochii închiși; Poes cu ghearele scoase; Poes hoț și lingușitor în folosul său.

Un singur Poes rămâne la fel: Poes-Gri. Nu poți să-l confunzi: are numai trei picioare, căci... în ținutul acesta unde, din nefericire pentru Poes, sunt atâtea păduri, atâția iepuri, atâția vânători, sunt, pe deasupra, și mulți braconieri, care pun multe capcane.

Poes se spală peste tot cu limba ce-i servește de burete. Apoi bea, cu același burete.

Poes-Galben vrea să prindă șoareci, dar nu oriunde: numai pe cei care-i plac. Când îl închid în pod, unde șoarecii îmi rod grâul, nu pricepe. Zgârie la ușă, se crede pedepsit, miaună să iasă și, dacă nu mă grăbesc, îngroapă

sub boabe pachete perfide de ranchiună pe care le voi găsi mai târziu cu degetele.

Nu-i place soiul ăsta de șoareci: sunt prea grași. Îi preferă pe cei de grădină, inofensivi și slabi, pe care-i asasinează cu o lovitură de gheară – și-i lasă acolo.

De astă dată a prins unul din pod; unul gras, cu burta rotunjită, plină de pui. Ni-l aduce în bucătărie, îl lasă jos, îl apucă iar, îi dă drumul, atâta face pe fanfaronul, încât șoarecele descoperă o găurică și o șterge pe sub ușă, în altă cameră.

Nici că-i pasă lui Poes că tocmai în acea cameră se găsește patul stăpânilor. Iute, în pod, după altul.

Doamne! Cât e de drăgălaș Poes al meu! Cum mai toarce! Și ce mângâieri! Și balele cu care nu se mai satură să-mi ude fața!

— Un pic de lapte, Poes? Sau mai bine să șterpelesc pentru tine puțin din untura pe care-am pus-o adineauri în dulap?

— M-am ocupat deja de asta, toarce Poes.

În grădină, Poes a văzut ceva mișcându-se pe sub mazăre. Ținându-și coada ca un tigru, se întinde, freamătă pe picioare, își lărgește pupilele, le micșorează, calculează, țintește, se pregătește să sară... sare... ca să pună pe fugă acel lucru care se dovedește a fi o pasăre.

Câteodată, din întâmplare, pasărea îi rămâne sub labe. Trebuie să-i frângă gâtul între dinți.

— Hei, puii mei!

Când un Poes e nou, nu deosebește vrăbiile acestea de cele care se mănâncă.

Îl apuc de pielea de pe spinare, îi frec sub nas un pui, apoi îl închid într-un coteț, unde un vârtej de pinteni, pene și ciocuri îl învață că e primejdios să adulmece prea îndeaproape păsările acelea.

— Ai priceput?

Un Poes pricepe foarte repede. Puiul, cușca, stăpânul. De cum le vede, Poes lasă urechile în jos și o șterge încetișor. Dar când vede numai puiul și cușca?

Poes miaună sub fereastra mea, în curtea acoperită de zăpadă.

— O, săracul Poes! Așteaptă, îți deschid acum.

Durează ceva, pentru că trebuie să împing masa, să trag un scaun, să smulg o prelată pe care o bătusem în cuie împotriva frigului.

— Brrr! Sări repede, Poes.

Poes adulmecă aerul. Fereastra mea era închisă, acum e deschisă. Ce-mi trebuie mai mult?

— La revedere.

E cald. Poes-Gri s-a instalat în grădină, la soare, ca să nu piardă nimic din căldura lui. Nu se mișcă. Cu nasul între labe, parcă ar fi o mică pisică de piatră așezată în mijlocul drumului. La amiază, e tot în fața razelor; seara, la fel; ai zice că nu s-a clintit din loc. Numai că soarele s-a rotit și, în loc să-l văd pe Poes din față, acum îl văd din spate și în cenușiul de piatră al spinării roșul apusului pune o mică flacără de marmură roz.

O dată la trei zile, Marie pregătește „popota” pentru toți acești Poes: dimineața, la amiază, seara, totul e stabilit. Ei știu ora, vin în fugă și nu durează mult.

Dar la cine-i farfuriuța cu lapte surpriză? Sau degetul care mângâie prin locurile sensibile, mâna care poate fi mușcată fără să se supere, umărul pe care, de zece ori pe zi, îl escaladează cu ghearele și unde se simt atât de bine?

— Nu-nțeleg, zice Marie. Eu le îngrijesc și ele te iubesc pe tine.

— Ba nu, ba nu!...

Din locul de onoare de pe umărul meu, Poes domină farfuria. La fiecare bucată care se ridică, pune mâna pe laba mea și, delicat, îmi amintește:

— Sunt aici.

Îi dau partea lui:

— Iată!

Spun de multe ori „Iată!”. Într-o zi, Fons îmi povestește o întâmplare de la vânătoare; găsesc că trebuie să mă mir:

— Iată!

Poes vine imediat în fugă.

În camera stăpânului, un Poes are dreptul să facă orice. Ce jucării bune sunt tocurile de scris: aproape ca niște șoareci! Pune hârtiile în ordinea lui; își înmoaie laba în cerneală ca să povestească, cu negru, pe ce cărți a trecut; iar când, din întâmplare, stăpânul vrea să scrie, ce bine se simte în mijlocul mesei – prea mare, totuși, ca să te iau drept ștergător de peniță, Poes.

Poes-Albastru.

Poes-Albastru o să se facă foarte frumos: cu capul deja puternic, blană de milionar, ochi ca două reflexii pe baltă când apusul e auriu. N-aș vrea să plece. Numai că în ținutul acesta, unde sunt atâția braconieri, atâția vânători, sunt, pe deasupra, și multe pisici foarte periculoase pentru acești Poes-Albaștri care le fac curte.

— Este o soluție, zice Marie.

Arată spre Poes, nu în zona capului, apoi, cu degetele, face un semn:

— Tăiat.

— Cum adică tăiat?

— Nu știi? Ba da, hai! Cum se taie boii.

— Ce? Se taie boii?

— Nu, nu boii. Vreau să spun: taurii, care atunci devin boi.

— Și crezi că dacă am face din Poes un fel de bou...

— Ar hălădui mai puțin. La motani, asta se face cu dinții.

— Cu dinții! Ai face tu așa ceva cu dinții?

— Nu eu, zice Marie. Ci Benooi.

— Benooi face asta cu dinții?

— El mi-a spus. Ba chiar mi-a propus.

— Ți-a propus ție... cu dinții?

— Mi-a propus mie, explică Marie, dar pentru motan.

— Da, da! Pentru motan... Înțeleg.

— Taci, șoptește Marie. Mă faci să spun prostii.

— Pentru că nu-mi place.

I-am răspuns foarte sec.

— Bine, zice Marie, care înțelege că nu se mai cuvine să râdă.

Doar că, într-o dimineață, când repet „N-aș vrea să plece”, Marie, care uneori se hotărăște dintr-o dată, crede că n-o văd, cheamă motanul și, fără să precizeze, mă anunță:

— Mă duc să-i salut pe Baerkaelenși.

Sărmanul Poes! La urma urmei, e spre binele lui. Am curajul de a fi laș:

— Pe curând, Marie.

Dar mă gândesc la dinții lui Benooi.

După un ceas, Marie se întoarce.

— Ei bine? Motanul?

— Cum, ai văzut? Da, e gata.

— Cu dinții?

— Nu, cu o lamă foarte curată.

— Nu l-a durut?

— Uite.

E în coșul ei. Mă așteptam la sânge: nici o picătură. E ocupat cu un fir de fân. Îl prinde cu labele.

— Era simplu, vezi.

Simplu, într-adevăr! Totuși, chiar și la un motan, aveam eu dreptul acesta?

Seara încă sunt necăjit.

— Ei, se miră Marie, ție sau lui Poes vă lipsește ceva?

Woutte.

Eram prieteni. Binevoitor, blajin, nu merita numele de *porc* inventat de oameni. Sub acoperișul lui din curtea lui Bennoi, își îndeplinea conștiincios funcția: să se îngrașe.

Când nu mânca, dormea. Avea o răsuflare de om bun: sforăia ca un drept.

— Woutte! Woutte!

La auzul numelui său, Woutte se ridica, mare cât un om, și mă poftea să intru. El mergea înainte, cu picioarele în saboți și dosul cam greu, ca al unei

femei bătrâne. Mă primea simplu, ca un celibatar care-și aranjează mica gospodărie. Îmi arăta cum își presară balegile în culcuș.

— Și acum dezmiardă-mă!

Îmi prezenta spinarea. Trebuia să scarpin cu putere; cu cât apăsam, cu atât era mai mulțumit. Uneori se ducea singur la zid, unde cărămida răzuia tare.

Am venit într-o zi. Pe o masă am găsit jumătate din Woutte și, alături, cealaltă jumătate din Woutte, exact la fel. Îl spintecaseră în două, de-a lungul.

I se făcuse deja toaleta: spălat, clătit, fără un fir de păr. Era un mort foarte frumos; ceva ca o lacrimă mi s-a rostogolit, din ochi, pe obrazul proaspăt ras.

— Porcul, spune un prieten, e un animal murdar.

— Mistrețul nu era urât, amice.

— Abia i se văd ochii...

— El vedea totul, amice.

— Râtul în troaca aia...

— ... n-avea nevoie de troacă.

— Și ce matahală!

— E pus la îngrășat.

— Numai la mâncare se gândește.

— Ba nu: mai și doarme.

— Un trântor.

— Când era liber, alerga.

— Când iese, se bălăcește în prima mocirlă.

— Să i se dea înapoi râul.

— Pfu! Un mâncău. Înfulecător de ghinde!

— Atunci dă-i praline.

— Și apoi, pute.

— Nu zău! În gaura asta. Ia să stai tu...

— Nu contează! Porcul e bun numai bucăți, în farfurie.

— E o părere.

— Atunci mâncăm tot.
— Da. Iar porcii suntem noi.

10 Colette (pe numele complet Sidonie-Gabrielle Colette, 1873-1954), scriitoare franceză.

TRECĂTORI

Lui Paul Colin[11].

O duminică neclintită de august, cu lanuri de secară coapte, cer albastru și buruieniș violet. Pentru că e duminică, pare că albinele zumzăie mai tare ca în alte zile.

Mă odihnesc în scaunul meu din prag.

La han, pe partea cealaltă a drumului, Frantz, artileristul, s-a întors pentru recoltă; joacă popice cu frații lui. Prea departe ca să-l aud, îi disting, printre brazi, picioarele albe de soldat și brațele în cămașă.

Deodată, mare zarvă pe șosea, tramvaiul de ora trei și-a revărsat plimbăreții de duminică. Se ivesc dintre brazi și iată cum se strică peisajul.

Au venit la țară ca să se distreze și se distrează. Din ușă, îi văd aruncând cu pietre în vaca lui Nélis, cățărându-se pe gardul lui și, pentru trei flori, călcându-i în picioare careul de trifoi de care e atât de mândru. Curând vor băga de seamă ferma mea și vor face un ocol ca să se uite mai de aproape la curtea asta cu atâtea găini!

Iată, ce spuneam?

Tatăl deschide calea, în pantaloni de culoare deschisă, fluturându-și bastonul, mult prea mândru ca să nu fie un comis tremurător care compensează duminica făcând pe viteazul în fața familiei. Mama, care e foarte grasă, îl urmează la distanță, legănându-se cum poate pe picioarele ei prea scurte. Nu-și pune corset în orice zi. E roșie, îi e cald. Îi ghicești, între coapse, sudoarea de iapă în spume.

Fiica mai mare vine în urmă, foarte cuminte, aproape o domnișoară, apoi ceilalți, de toate vârstele, șleampeți, cu brațele pline de flori, de spice șterpelite, de crenguțe smulse – pe care le vor arunca îndată.

În fața țarcului, stop, extaz!

— Doamne, câte găini!

— Și toate albe!

— Extraordinar!

Apoi zâmbete spre țăranul care ar putea spune ceva. Dar țăranul nu spune niciodată nimic.

Tatăl, care e instruit, știe să distingă sexul păsărilor:

— Asta e găină... ăsta e cocoș.

Am o capră:

— Ăsta-i un vițel...

Apoi din nou zâmbete spre țăran, ca să vorbească despre vițelul lui. Mama nu spune nici ea nimic. Lăsându-și jos crupa, lângă un copac, se șterge de sudoare. Ochiul ei acceptă lucrurile așa cum sunt: colo un cireș, colo un câine, colo nisip. Toate acestea i se par foarte frumoase: totuși s-ar simți mai bine într-o bucătărie, între cratițele ei.

Își face griji numai pentru mezinul ei, Dodore, un fel de maimuță cu picioarele arcuite, care flutură triumfător un brad tânăr. E o măciucă zdravănă și, precum taică-său în tufișuri, pac și pac, lovește puternic în gardul meu, ceea ce le face pe găini să-și ia zborul. Cu cât se sperie ele mai tare, cu atât el se amuză mai mult.

— Pac-pac!

— Dodore, intervine tatăl, o să se supere țăranul...

Țăranul ar putea într-adevăr să se supere, dar Dodore e puțin prea scund pentru ceea ce duce în mână și aștept momentul când, smuls din rădăcini de copacul lui, se va pedepsi singur, prăvălindu-se pe jos.

Iată, asta e! Alunecă într-un făgaș și uite-l, cu brațele desfăcute, cum cade cu burta pe nisip.

— Dodore! strigă mama, deodată foarte sprintenă ca să adune bucățile.

Dar bolovanul e solid și zbiară.

— Gata, Dodore! Dodore!

Familia întreagă îl înconjoară pe Dodore, îl caină pe Dodore, îl curăță pe Dodore, care, cu gura plină de nisip, nu vrea să știe nimic, dă din picioare și, în cele din urmă, face semn că va spune de ce este nevoie pentru ca lui Dodore să-i treacă buba.

— Vreau o ăină, zice Dodore.

— O ăină, bravo, o ăină!

— Sigur, mititelule, zice mama, o să primești ăina. Țăranul o să ți-o dea, nu-i așa, domnule?

Evident, dacă țăranul stă în prag, e numai ca să-i dea ăini lui Dodore. Însă eu nu răspund nimic.

Tatăl știe cum se cuvine să te adresezi unui țopârlan. Întâi de toate, își pune pălăria:

— Ia zi, om bun, ale dumitale-s toate găinile astea?... Ai pe puțin o sută... sau o mie... E extraordinar... Extraordinar, strigă el mai tare, căci aș putea fi surd.

Săracul! Îl măsor. E foarte aproape. Are o tăietură de brici pe obrazul stâng; lanțul de aur e fals; în ultima clipă, nevastă-sa i-a cârpit cu ață o ruptură la cămașă... Strâng din buze, ca ruptura aceea.

— Și cocoși, domnule, intervine fata. Aveți mulți cocoși?

E drăgălașă micuța asta. Cu nasul cârn, fusta până la genunchi, aș arunca bucuros o glumă mai îndrăzneață spre chipul ei de fecioară. Dar vreau să rămân cuviincios. Cu un zâmbet tâmp, scot pipa, deschid gura, apoi o bag la loc.

Or fi înțeles? Tatăl ridică bastonul: plecăm. Mama începe iar să spumege, copiii au văzut niște flori, Dodore, care își cere ăina, se procopsește cu o palmă.

... Dincolo de brazi, văd iar brațele îmbrăcate în cămașă ale lui Frantz aruncând bile...

Aceștia vor să știe:

— Ce mănâncă găinile dumitale?

— Fac ouă?

— Ia te uită! Ai doi câini.

— Dar vaci de ce n-ai?

— Dar, drăcia dracului, ce-i freacă grija pe ei?

Unii trec, mândri să fie un domn bine sau vreo gâsculiță frumușică și cu voaletă:

— Uite, găini!

Aruncă o privire vagă și-l disprețuiesc, de sus, pe țăran. Nu-i greu: eu sunt la nivelul solului.

Un scriitor pe care mi-ar fi greu să nu-l văd, atât e de celebru, trece căscând gura pe lângă bojdeuca mea. La cravată, ca simbol, un crisopraz; foarte elegant, în opera sa n-a comis niciodată cuvântul *porc*: folosește numai „vocabule”.

Sunt pe pământ. O scurtă privire distrată aruncată spre acest țopârlan; apoi surpriză, pentru că între degetele mele tocmai a observat o carte, cu titlul vizibil. Ia te uită! Încă o privire, mai pătrunzătoare; examinare generală a personajului; ușoară șovăire: să întrebe? Să nu întrebe?

Dă-l încolo, un țopârlan! Ridică din umeri și pornește iar spre înălțimi, în sferele de crisopraz. Nici nu m-am clintit.

Mâine, în vreo colivie, bibilici și papagali vor afla că maestrul a descoperit, în Campine, o brută, Dumnezeule!, nici nu îndrăznesc să spun, stimată doamnă, care citea, care profana opera divinului nostru Verlaine.

— Oh! minunat, dragă maestre! Delicios!! Șarmant!!!

Aceștia îmi vin direct de la familia Baerkaelens, care s-a descotorosit de ei trimițându-i la domnul Baillon, „căruia îi va face plăcere să le arate găinile lui”.

Îndată ce-i zăresc în depărtare, fug să mă-nchid în hambar, iar acolo, singur, departe de civilizație, printre paie, scuip „Dumnezeii” pe care această vizită mi i-a adus în inimă.

După care apar din nou, cu zâmbetul pe față, pe cât de puțin mitocan îmi stă în putere să fiu.

Dar dacă, luat pe nepregătite, n-am timp s-o șterg, sălbatic, fără o vorbă, mă refugiez în spatele Mariei și-i țintesc cu salve din ochi.

— Hai, șoptește Marie, fă o plimbare până la hambar.

Un amic, pe care nu mai pot să-l sufăr, crede că se face binevenit pentru că aduce niște carne de vită. Fug în hambar:

— Drăcia dracului, gătește-i carnea lui de vită; să-și mănânce vita; pentru noi, untură și apoi să plece naibii...

Și se face după am spus.

Unchiul meu... Mătușa mea...

Sunt rude din Anvers, foarte bogate, solid așezate în egoismul lor. Se hotărăsc într-o dimineață, pentru că în oraș te sufoci și e plăcut să ai un original de nepot care crește găini la țară.

Sosesc pe nepusă masă, fără să ne anunțe: unchiul, în flanelă, cu un rucsac de fotograf în spate; mătușa, într-o ceață de danteluri; amândoi cu bastoane, scaune pliante, umbrele și totuși cu mâinile goale.

— Stăm până diseară, a spus unchiul, avem timp.

Obișnuiți cu ipsosul de pe plafonul lor, au numărat pânzele de păianjen de pe al meu, care-i din scânduri; au râs în fața patului nostru: „un crivat”, a șoptit mătușa; mi-au ocărât găinile, mi-au ponegrit câinii și au scos exclamații pentru că în loc de botine noi purtam saboți.

— E curios, a spus mătușă-mea, cum de nisipul din Campine face atâta praf.

— Pun pariu, a zis unchiu-meu, că, dacă țintesc bine, m-aș putea pișa peste coșmelia ta.

Și confidențial, într-un colț:

— Dragă, nu înțeleg, cu educația ta...

În vreme ce soția lui o ținea de vorbă pe a mea despre frumoasele rochii pe care le poartă femeile ai căror soți binevoiesc a fi ca toată lumea – și o făcea să plângă.

Totuși s-au distrat bine.

La amiază:

— Ce ouă, mamă, a savurat unchiul; și pâinea asta, dacă ar face și brutarul nostru așa ceva!

Și aveam la masă un pui din aceia grași, cu gust puternic de coteț, după care se dau în vânt orășenii.

Pe urmă și-au făcut mica plimbare la țară. Cu umbrelele, scaunele pliante și rucsacurile toate în spinarea nepotului, au vrut să vadă totul: mănăstirea trapiștilor, buruienișul, mlaștinile, al căror ansamblu, a declarat unchiul, alcătuia un peisaj cu adevărat admirabil.

La întoarcere, fiecare după gustul lui, mătușa a irosit pe vrăbii o pâine dintr-acelea de țară care ar fi fost atât de bună pentru găinile mele, iar unchiul mi-a fotografiat bojdeuca din față, din spate, dintr-o parte, cu nevastă-sa, fără nevastă-sa, cu animalele mele, fără animalele mele – ca un adevărat artist. Ăstimp, o vreme minunată, poate puțin prea caldă, dar aerisită de pale bruște de vânt care plimbau pe deasupra solului mici vârtejuri de praf – tare drăguțe, spunea mătușă-mea.

Pe scurt, au petrecut o zi pe cinste! Iar acum omleta asta gătită pentru ei înainte de plecare, mmm! Ce bine miroase omleta...

Îi fac cu ochiul Mariei și mă duc până la ușă să văd unde-s norii care începeau, adineauri, să-și scoată capetele roșcovane. Au crescut capetele acestea, unindu-se, iar din roșcovane au devenit negre.

— Cred, spun întorcându-mă, c-o să avem parte de o furtună grozavă.

— Furtună, zice mătușă-mea, de ce să vină furtună? E așa frumos.

— Tocmai, mătușă, de aia.

— Ba nu, zice unchiu-meu, n-o să fie nimic. Mănâncă, mamă; se face târziu, știi.

O servește cu o bucată mare. Dar mamei, hotărât lucru, nu-i mai este foame. Lasă furculița din mână.

Ies iarăși, iar când mă întorc pot să le arăt pe haină câteva pete de ploaie.

— Se pornește, unchiule.

— Crezi?

— Da, unchiule, uită-te...

Adineauri era soare, acum aproape că nu mai vezi. Marie trebuie să aprindă lampa. Picăturile plescăie în geam; copacii au început să se miște; grânele se culcă și se ridică iar; lucruri care zboară trec foarte repede pe cer.

— Tată, zice mătușa, mi se face cald...

— Nu-i nimic, zice unchiul.

Și, cum nu-i nimic, departe, deasupra brazilor, un fulger mare.

— Oh! tată! tată!

Sărind deodată în picioare, mătușă-mea s-a crezut moartă. N-a mai avut timp decât să-și vadă soțul și să-i cadă în brațe.

— Oh! tată! tată!

— Rap!

Un fulger violet o aruncă iar pe umerii lui; apoi unui roșu, unul galben, trei deodată, orbitoare.

— Oh! tată! tată!

Îndată suntem în toiul petrecerii. Pentru că nu poate cădea peste noi, ploaia bate la ușă și se strecoară pe dedesubt ca să deseneze, sub picioarele noastre, mici mlaștini întortocheate. Eu și Marie avem saboți. Fața de masă se ridică, parcă ar fi în aer liber. Afară nu se vede nimic; apoi, brusc, totul se luminează și pământul ud strălucește, copacii se îndoaie, brădetul, în depărtare, se aprinde și se stinge.

— Să închidem obloanele, propune unchiul.

— Sigur, unchiule.

Dar atunci pentru mătușă e și mai rău. Toate tunetele cărora nu le vede fulgerul: unul foarte aproape, lovind dintr-o dată; altul lung și rostogolindu-se... Și următorul cum va fi?

— Oh! tată! tată!

Numai cuvintele acestea le găsește, dar le spune des și ele se înlănțuie: „Tatătatătată...”, de parcă în furtună mai era nevoie și de zgomotul acesta.

Mișcat de spaima ei, unchiul se duce la șemineu ca să se asigure că fulgerul nu poate pătrunde pe acolo. Dar vrea să rămână sigur pe sine...

— Ce păcat, zice, o zi așa frumoasă!

— Da, unchiule... și care se termină așa urât.

— Rap...

De data asta e pentru noi. Las lovitura să-și facă efectul:

— Mă întreb, zic, unchiule, cum o să trecem prin asta: e aproape timpul să plecăm la gară.

— Deja? face unchiul.

— Da. Ba chiar cred c-ar fi bine, încetișor, să ne pregătim...

Politicos, după cum se cuvine, mă duc să le adun lucrurile. Le știu, pentru că le-am cărat: rucsacul, umbrela, un baston, o voaletă:

— E frumoasă, mătușă. Vrei o oglindă?

— Oh! tată! tată!

Sărmana femeie! Te-ar lăsa să-i legi și o cârpă.

— Vasăzică, reflectează unchiul, putem rămâne aici. Ce zici?

Vicleanul, i se adresează Mariei. Dar răspund eu:

— Păi, unchiule, nu v-ați simți bine, ați văzut patul nostru...

Și, puțin cam brusc, fiindcă s-a făcut ora, îi pun rucsacul în spinare, prind cu ace fusta mătușii, le-o împing pe Marie să se pupe și, „După dumneata, unchiule; după dumneata, mătușă”, le deschid ușa. Eu mi-am pus pe mine o prelată veche.

— Drăcia dracului!

— Oh! tată! tată!

Plouă; cade și grindină. Toată numai dantelă, mătușa începe să se înfoaie ca un copac. Ce nu udă apa pe deasupra, murdărește noroiul pe dedesubt. Până să ajungă la marginea grădinii, sunt deja leoarcă.

— E uimitor, mătușă, spun, cum de nisipul din Campine face atâta noroi.

— Oh! tată! tată!

— Și casa mea, ia uite, unchiule, cum e pișată de sus!

— Drăcia dracului!

Îi duc pe drumul cel mai lung, pe făgașe știute de mine, apoi printr-un câmp gloduros, apoi pe sub copacii de la șosea, paratrăsnete periculoase. Și-i țin într-o fugă! La fiecare fulger, trebuie să ne oprim, pentru că mătușa ar muri dacă ar vărsa toți acei „tată” care o sufocă. Cu o mână pe spinare, o împing de la spate; unchiul trage din față: drăcia dracului!, rușinat că trebuie să ducă vaca aceasta.

Când ajungem, e mult prea devreme. Unchiul scoate un ceas atât de ud încât e de mirare că nu s-a topit:

— E opt!

— Da, unchiule, mai e numai un sfert de oră; oricum, e vreme frumoasă.

Într-adevăr, furtuna s-a potolit. Câmpul își răspândește mireasma. Printre nori, soarele deschide un ochi foarte roșu, ca să vadă. Copacii se scurg. Și ei.

— Tată, geme mătușa, de ce am plecat așa devreme?

Săraca sora maică-mii! Oare tocmai a fost scoasă din apă? Aproape goală, îi văd rozul umerilor și acum știu cum sunt făcute lucrurile acelea mobile cărora poate că ea le spune sânișori. Și unchiul meu? Ce-a mai rămas din el în flanelă?

— Drăcia dracului!

— Răbdare, unchiule, trenul nu poate să-ntârzie.

Și, când în sfârșit sosește, îi împing înăuntru și mă uit la ei cum se șterg de apă:

— La revedere!... Drum bun!

— Și să-i ia dracu'...

Când mă întorc, Marie a pregătit un foc bun:

— Ce răutăcios ești!

— Dar ei, Marie?

Totuși, într-o zi, unchiul se întoarce fără soție, ca un boem, cu un amic pictor. De astă dată, în fața unui artist, e mândru să aibă un nepot original, care nu trăiește ca toată lumea. Îl aud de aici: „Dragul meu, o să vezi”... Dar eu nu fac pe prețiosul. Și, până seara, grav, cu privirea apăsată, în fraze răspicate, le debitez ce se spune în oraș despre politică și miniștri.

Punct de vedere.

Un văr care nu-i ca restul familiei mele. Are idei mai largi, mai pătrate, mai bine spus, mai cubice. A făcut studii, e inginer; înțelege totul – pentru că totul se măsoară.

Aflu multe lucruri de la el.

Cu numai trei grade lipsă, casa mea devine ipotenuza unui triunghi drept căruia zidul de cărămidă îi trasează baza, iar gardul viu mediana. Orificiul fântânii mele atinge 3,75 metri, iar găleata coboară nu la capătul unei prăjini, ci urmând o perpendiculară. Cazmaua mea, pe care o credeam o simplă cazma, este o pârghie; roaba, la fel. Aproape că mă tem de ea.

Gândiți-vă numai: când o împing, roata se învârte tangențial cu solul, iar acest sol este baza unei elipsoide infinite...

— Ce copaci frumoși, spune el despre stejarii de la șosea, ce scânduri frumoase s-ar face dintr-înșii!

Model.

Nu te mișca.

Pol face trei pași îndărăt, înclină capul, mă privește cu un ochi închis.

— Întinde puțin piciorul.

Îl întind.

...Pol, prietenul meu pictor, va încerca să-mi facă portretul.

Pentru început, studiem câteva poziții: mai întâi la colțul pajiștii, cu o cazacă neagră, ca Fons când ară. Dar eu nu-s Fons și am aerul unui actor. Apoi în fața roabei, cu mâna pe roată, ca și cum aș fi dat cu ea într-o baligă! Apoi în spate, între mânere, ceea ce e deja mai bine. Numai că roaba e prea verde. În sfârșit, găsim o atitudine mai simplă: pur și simplu, cum tocmai m-am așezat pe un scaun, între verze, în grădină.

Și merge...

Zâmbesc. Cu degetele pe genunchi, sunt un țăran fericit care se odihnește. Ca reper am, sub picioare, două pietricele; în față, în zid, o cărămidă de care să-mi agăț privirea. Stau nemișcat.

Din profil, mai mult simt decât văd cum lucrează Pol, care, aruncând pe furiș câte un ochi, când spre gură, când spre ureche, fură ceva din înfățișarea mea, pe care apoi îl lipește pe pânză.

După un ceas, deja se poate ghici cum va fi portretul. Acolo, copacii mei; rozul acesta, fruntea mea.

— Acolo-s verzele?

— Nu, bereta ta...

Pol e fericit. Sunt un model excelent. Nu m-am mișcat decât o dată, ca să-i potolesc nițel pe doi cocoși care se băteau.

A doua zi, abia sculat, Pol își instalează șevaletul:

— Când vrei tu, bătrâne...

Despicam un butuc.

Cu picioarele pe pietricele, încerc să redevin ce fusesem în ajun. Dar ieri n-aveam butucul acela și asta mă stingherește. Fără voia mea, îl despic cu privirea.

Dar, în sfârșit, după două ceasuri, figura mea, copacii și șoseaua și-au găsit locul.

A treia zi, Pol mă prinde iar:

— Când vrei tu, bătrâne.

Acum n-am numai butucul. Ar mai fi de săpat bucata aceea de pământ; legumelor mele le e sete; Spitz se plictisește; ar mai fi toată lumea care există în spatele scaunului meu și pe care ar trebui s-o văd:

— Dacă nu te superi, Pol, mă duc să arunc niște grăunțe...

— Da, bătrâne, grăbește-te.

— O clipă, Pol, aud un pui...

— Să te întorci repede, spune Pol.

Și tot așa de la o zi la alta, când dimineața, când după-amiaza, uneori și seara câte puțin:

— Când vrei tu, zice Pol.

Scrupulos, lucrează cu tușe mici. Nu se grăbește. Câteodată șterge...

Legat de scaun, mă uit cum Marie umblă pe unde vrea; pierd cărămida, iar pe urmă pietricelele:

— Atenție, zice Pol, capul spre dreapta, umărul mai lăsat.

Mă întorc, mă las; dar picioarele pornesc singure; sătul de cărămidă, n-o mai găsesc decât uitându-mă cruciș.

În sfârșit, într-a zecea zi:

— Am terminat, anunță Pol.

Iar opera este într-adevăr bună. Mișcându-se încet, afurisitul ăsta de Pol a văzut tot: copacii mei sunt acolo; verzele mele sunt acolo; eu însumi sunt acolo din cap până-n picioare, cu cafeniul hainei, rozul frunții, culoarea deschisă a nasului – și chiar, fără ca el să-și dea seama, acel ceva nedrept de pe buzele mele care, timp de zece zile, s-au strâns:

— Cretinule!

Marie are mai mult noroc. Abia a plantat-o Pol în fața ușii, cu un snop de grâu sub braț, parcă întorcându-se sprințară de la câmp, că iat-o pe Marie cum se albește la față, dă drumul spicelor și trebuie să se sprijine de zid scoțând un „Uf!”.

Trebuie să-i aduc un pahar mare cu apă.

— E peste puterile mele, zice Marie; nu pot să stau liniștită când un bărbat se uită așa la mine.

11 Paul Colin (1895-1943), jurnalist belgian, fondatorul revistei culturale *L’Art libre*, la care André Baillon colabora.

MARILE AVENTURI

Domnului și doamnei Raoul Ruttiens[12].

Pușca.

Fons, care se pricepe, mi-a ales-o. A făcut anume pentru asta un drum la oraș. E o armă veche de soldat, simplificată pentru uzul braconierilor. Tragi închizătorul, bagi cartușul, împingi închizătorul la loc și pac! dacă țintești bine, mănânci vânat în sos de vin.

Are patul greu. Când tragi, îți sloboade un pumn în umăr; te dai în spate și închizi ochii, rușinat de tot zgomotul acesta.

N-am ce face cu ea. Împotriva cui s-o folosesc? A animalelor? Nu-s rele. La vânătoare, când îl însoțesc pe Fons, e ca să descopăr buruienișuri. Scurtătura cu care scotocesc prin tufe n-a deranjat niciodată măcar un iepure. Cât despre oameni, mai bine uiți de ei...

Atârnată deasupra vetrei, pușca mea îi anunță pe cei care intră: „Aveți grijă, este o pușcă în casă”. Vreun vagabond periculos poate s-o vadă. E, întrucâtva, precum Spitz: impresionează. Și apoi, o armă dă bine pe șemineu, între crucifix și farfuriile mele cu flori.

O singură dată m-am folosit de ea.

Un amic venise, printre primii, să vadă cum se poartă un citadin retras la țară. Îl primisem fără guler fals, ca un om simplu care a lăsat în urmă complicațiile orașului. Îi arătam găinile.

Motanul, lângă gard, pândea puii. Îi pândea? Mai degrabă îi privea de departe, cu băgare de seamă, ferindu-se ca de lucrurile pe care, dacă le atingi, te alegi cu niște lovituri. Îl dresasem, eram prieteni.

Mă rog! Îi pândea. Fusese de ajuns un prieten: orașul, atingându-mă, mă făcuse nedrept. În fața acestui domn, simțeam că trebuie, cabotin, să arăt că am o armă de țăran, că știu s-o folosesc ca un țăran și, ca un țăran, să trag bine.

Am tras bine – ca o brută.

Nu era greu.

Cu nasul pe labe, motanul nici măcar nu se mai uita la pui. Soarele îl încălzea pe sub peri. Dormea ca pe genunchii mei. Chircit cum era, s-a răsturnat pe o parte – fără nici o tresărire. Nu sângera. Câteva lacrimi îi curgeau din ochi, mai bune decât ale mele – căci aș plânge acum.

Miracolul.

Ochiul îmi lăcrimează, obrazul drept mi-e foarte umflat. Intru la familia Baerkaelens.

— Ia te uită! face Mélanie. Vă dor dinții?

— Of, da, Mélanie!

— Ia te uită! face Vader. Vă dor dinții?

— Of, da, Vader!

— Ia te uită! începe Trees...

— Mda, Trees...

— Domnule, întreabă Benooi, vreți să vi-l scot?

Când îl dor dinții, Benooi se duce în magazia de unelte, alege cleștele, apucă dintele, apoi trage de el până iese sau se rupe.

Îmi arată șirul de cioturi.

— Nu, mulțumesc, Benooi; azi chiar n-aș avea curaj.

— La dispoziția dumneavoastră, zice Benooi.

Iese, iar atunci sosește Fons.

Fons a terminat de schimbat așternutul de paie al lui Lice; aruncă într-un colț saboții care se scurg. Vine direct spre obrazul meu:

— Văd, zice Fons, e un dinte care putrezește!

— Da, Fons, dac-ai ști ce lung e!

— Cu atât mai bine, o să vă vindec eu.

Se caută în buzunar și scoate un lucru pe care-l poartă tot timpul la dânsul.

— Ce-i asta, Fons? Ia te uită, un dinte?...

— Da, zice Fons, e de la cimitir.

— De la cimitir, Fons?

— Da, zice Fons, l-am găsit... Iată care-i treaba: o să-l frec de-al dumneavoastră; ăstimp, o să vă rugați pentru sufletele din Purgatoriu, și o să vă treacă...

— Pot să-l văd, Fons?

— Sigur.

E greu, puțin îngălbenit, parc-ar fi un zar vechi, cu negru în scobituri. Insul care-l purta trebuie să fi avut un maxilar zdravăn.

— Și e de la cimitir, Fons?... Nu-i prea...

— A! zice Fons, l-am spălat... și de când îl folosesc...

Într-adevăr, cum să mai fii scârbit?

— Fie, Fons, putem să încercăm.

— Foarte bine! zice Fons. Și, mai ales, nu uitați de rugăciune, pentru sărmanul suflet.

— Al dintelui, Fons?

— De preferință.

Fons operează ca un adevărat dentist. Mă instalează pe un scaun, lângă fereastră, unde bate lumina, îmi deschide gura, îndepărtează cu degetul mic limba, care-l deranjează puțin, apoi se apucă să atingă locul potrivit cu dintele lui.

— Vă rugați, da? se informează Fons.

Cu gura plină de degetele lui, scot un „da” din gâtlej; îl las să-și vadă de treabă pentru un minut și, îndată ce pot, mă retrag, pentru că, o dată cu degetul mic, mi-a pus pe limbă și un gust puternic de balegă:

— Ciudat, Fons, mi-a trecut!

— Știam eu, zice Fons, care șterge dintele de nădragi și-l vâră înapoi în buzunar.

Mélanie, Vader, Trees și un țăran care se afla acolo au urmărit în cerc operația. Dintele meu vindecat le aduce aminte de minuni.

Vader a cunoscut o femeie care a plecat la Lourdes încovoiată de tot și s-a întors dreaptă ca el.

— Eu, începe țăranul...

— Eu, povestește Trees...

Vorbește... toți vorbesc. Uitat pretext al poveștilor lor, îmi sug tăcut, într-un colț, dintele vindecat prin minune, care e la fel de lung.

La pădure.

A bătut un vânt puternic astă-noapte: vor fi vreascuri. Toți vecinii mei au provizii. Familia Baerkaelens, care-i bogată, le cumpără în snopi de la Wannus, negustorul; în curtea lor se ridică un morman frumos. Ceilalți le cer, cu lovituri de cârlig, de la crengile uscate de brad, mormanul lor nu-i atât de înalt. Mai modest, eu mă mulțumesc cu ce împrăștie vântul, pentru mine, pe jos.

— Mergem, Spitz?

Spitz e de acord; cât scot eu roaba, o ia la fugă înainte; ea e ghidul.

La drept vorbind, ne-am putea mărgini la brădetul de lângă casă; într-un minut am umple roaba. Sau să-l explorăm pe celălalt, unde zăresc o mulțime de crengi. Dar ar fi puțin prea simplu. Lemnele pe care le aduni sunt interesante numai dacă le găsești acolo unde nu caută nimeni. Spitz știe asta. În trecere, savurează o rămurică sau, cu toate cele patru labe într-o groapă, savurează un acont din baia pe care o va face acuși.

— E bună apa, Spitz!

— Excelentă, se scutură Spitz...

Apoi pornește iar...

— Ne oprim acum, Spitz?

Suntem, într-adevăr, într-un colț frumos de pădure.

— Nu-i rău, face Spitz; dar uită-te la drum, încă are făgașe; ar putea trece cineva.

— Atunci aici?

— Nu mai sunt făgașe, zice Spitz, dar mai încolo n-o să mai fie nici drum...

— Atunci aici?

— Și buruienișul ăsta crezi că-i făcut pentru câini? La galop, iute.

— Așa-i. Și, uite, dacă tot suntem aici, ce-ar fi să mergem până la palatul pe care și-l construiau deunăzi furnicile?

— La asta mă gândeam și eu, strigă Spitz, căreia îi mai văd numai coada, deasupra ierburilor înalte.

— Și acum am ajuns?

— E bine, Spitz.

În mijlocul pădurii, cum ne place nouă! Gata cu făgașele și drumurile. Pământul brun e presărat cu ace. Tăcere adâncă. Pretutindeni, copaci: la dreapta, la stânga și mai încolo, unde umbra devine neagră de tot.

— Frumos, nu, Spitz?

— Foarte... Ia te uită, creanga mea!

Mi-o aduce în gură; dar asta nu-i de pus în roabă. O ține cu toți dinții, ca s-o târăsc până la brazi, unde dormitează un ochi de baltă:

— Caută, Spitz!

Spitz nu-i lungă: un salt în chip de toaletă, pleosc, și în spatele capului care înoată, vârful cozii care-l urmează.

— E bună apa, spune Spitz întorcându-se și scutură pe mine, de pe blană, partea mea.

E tare ispititor.

Din cauza pantalonilor, sunt ceva mai lent, și-apoi nu înot bine decât pe spate, făcând pluta.

— Nu-i nimic, zice Spitz, ține-te după mine.

— Da, Spitz, dar mă învălătucește iarba!

— Mai puțin ca o zgardă, zice Spitz.

— Și mă pișcă lipitorile!

— Mai puțin ca puricii!

— Pfu! Iată-ne pe malul celălalt!

— Plonjăm iar?

— Pleosc.

— Pleosc...

— Și acum, Spitz, dac-am fuma o pipă bună?

Spitz e de acord. Se uită la tutunul cu care o umplu: la fiecare fum, strănută veselă.

Stau pe spate; suflu fumul. Ce frumos e cerul acesta mic, numai al tău, pe care-l creezi cu gura, printre crengi. Mai sunt eu însumi? Nu-s mai degrabă bradul acela, cu furnicile de pe scoarța mea, cu capul atât de sus, cu omul care-și fumează pipa alungit între rădăcinile mele?

Adunăm totuși câteva crengi: una de ici, de lângă tufișul acela al cărui butuc seamănă cu... ceva al unei femei; alta, din scobitura aceea unde sunt mure; a treia, atârnată atât de sus încât îmi va pricinui, poate, o gaură în pantaloni. Pe celelalte o să le adunăm acuși; știm bine că n-o să îngrămădim în roabă toată pădurea.

— Încă o pipă, Spitz?

— Nu refuz, pe legea mea.

— Și pe urmă asta?

— Păi, aproape de amiază, cască Spitz, care poartă ceasornicul în burtă.

Serioși, de astă dată adunăm destul cât să umplem roaba și nu ne ia mult. Apoi leg o funie pe deasupra, o înham pe Spitz în față, eu împing din spate și iată-ne porniți iar la drum.

E greu; ne e cald. Între noi, încărcătura urcă atât de sus încât nu ne mai putem vedea. Suntem tare mândri. În oraș, ar face trei franci cincizeci; dar aici e mult mai bine.

Brigadierul.

O lepră. Toată lumea spune: „E un om rău”. Ne detestăm.

Prima dată, tocmai sosisem și a văzut pe drum, îmbrăcat prost și cu saboți, un soi de vagabond, care pesemne că nu era în regulă, fiindcă se ascundea prefăcându-se că strânge ghinde. A strigat: „Hei, tu de colo!”, iar vagabondul, în loc să prezinte niște încheieturi în cătușe, l-a luat în batjocură: „Păi, domnule brigadier, sunt domnul Baillon... știți, de acolo... care crește păsări”.

Altă dată, l-a întâlnit pe domnul acesta împingând o roabă pe un drum rezervat bicicliștilor; i-a spus: „Dacă vă mai prind...” și, a doua zi și-n alte

dăți, zi de zi, l-a prins iar, dar fără să-l prindă încălcând legea, căci, la urma urmei, drumul acela, permis roților bicicliștilor, nu era totuși interzis celor ale roabelor.

Altă dată, același domn a găzduit un pictor care era însoțit de un model și s-a întâmplat că acel model se numea Chapelier; că Chapelier era numele unui anarhist pus sub supraveghere de jandarmi; că domnul, chestionat, a răspuns: „Descurcați-vă”; dar că, după cercetări, anchete minuțioase și alte demersuri dezagreabile pentru brigadier, s-a stabilit că numitul Chapelier nu avea în comun cu anarhistul Chapelier decât numele Chapelier.

Ținând cont de aceste fapte și de altele, prea lungi să fie amintite, ce bucurie pentru brigadierul care bea o halbă la han să-l vadă trecând pe domn cu câinele lui, câine care nu are botniță, când în zonă a fost semnalat un caz de turbare! E timpul să-ncalece pe bicicletă...

Dar domnul l-a văzut și el pe brigadier și, când ajunge brigadierul: „De data asta v-am prins, câinele dumneavoastră nu are botniță”, câinele are botniță.

Și strig tare:

— Dumneavoastră sunteți în neregulă, domnule brigadier; intrați prin hanuri și n-aveți voie, o să-l anunț pe procuror.

De altfel, nu-i scriu procurorului.

Dar iată. Poate pentru o plângere serioasă, o lună mai târziu, brigadierul își ia foaia de drum și trebuie să plece într-o comună unde nu-i așa vesel să fii jandarm.

Cum am strigat foarte tare, toată lumea a auzit că aveam să-i scriu procurorului, iar noul brigadier, la sosire, află asta de la toată lumea.

Astfel că, atunci când îl întâlnește pe acest domn, brigadierul zâmbește, nu se ia de el, își scoate chipiul, iar când, din întâmplare, deși nu e sezon de vânătoare, domnul poartă pe sub haină ceva mare cu urechi de iepure care se văd, brigadierul, făcând cu ochiul, închide ochii, de dragul acestui domn.

Evadatul.

Lui Charles Vildrac[13].

Nu sunt foarte sigur, dar cred că li se spune Colonii de Binefacere.

Nu e departe de aici, dincolo de buruienișuri și păduri, în Olanda.

Nefăcând nimic, nu făceau rău nimănui.

Întindeau mâna.

Nu știau că simplul fapt de a fi venit pe lume îți creează îndatoriri.

N-aveau nici o meserie. Oare știau să scrie? Nu se vindeau bine. Nici preot, nici soldat. Nici măcar bancher sau coșar.

Nu erau nici mai mult, nici mai puțin de folos ca băieții de bani gata care târăsc prin bordeluri o minte găunoasă și niște degete înțepenite.

N-aveau norocul acestora.

Nu era vina lor că, în fața unei mese frumoase, cu pahare bine clătite, nu se amețeau cu bunătăți spumoase.

Nu știau, precum domnii, să întindă buzele spre un gât cu pomadă, șoptind: „Te doresc”, iar ibovnicele lor nu ascundeau că-s târfe pentru toată lumea.

Hălăduiau pe drumuri; dormeau prin hambare. Aveau nevoie de toată inima ca să iubească paiele care țin de cald, piatra dacă nu-i prea tare, poate un câine.

Cu bocceaua în spinare, ei n-aveau totdeauna bănuțul care le dovedește jandarmilor că au cu ce-și plăti un acoperiș deasupra capului și că, în ciuda picioarelor goale, sunt oameni cumsecade.

Atunci un judecător le-a zis:

— Un an. Trei ani. Șapte ani.

— Dar, domnule!...

— Gata. Mergeți!...

N-au avut nevoie să meargă; erau împinși, înghesuiți în vagoane și, stând în picioare într-o cutie, au făcut marea călătorie. Au văzut, apoi au revăzut ținutul acesta, landele acestea, pădurile acestea unde poate s-ar simți bine dac-ar fi mai puține ziduri și nu atât de multe gratii.

Gratiile, nu-i așa?, sunt utile, la fel ca zăvoarele și ca gardienii care, cu mâinile la spate fără să facă nimic, îți arată, Dumnezeii mă-sii!, cum se muncește când n-ai revolver la centură, nici cizme pe care să le tragi altora în dos.

De pe drum, cei care umblă liberi pot să-i vadă. Cumplit! Ca să se știe că-s mai puțin decât oameni, au fost tunși și rași, iar pe spinare li s-a pus o cazacă ale cărei dungi galbene se disting de departe.

— La dreapta! La stânga! Stop! Drepți!

Se întorc într-o parte și-n alta, se opresc, bătrâni cărora le tremură mâinile, tineri care chiar ar avea altceva de făcut. Umplu roabele cu pământ, le golesc, apoi le umplu iar. Cu hârlețul sapă în nisip gropi mari care nu folosesc la nimic și pe care le astupă cu alt nisip.

Și timp de un an, trei ani, șapte ani, muncesc până când judecătorul îi găsește iar și o iau de la capăt.

Află astfel că trebuie să-ți iubești datoria; să-i iubești pe oamenii care te răsfață; să iubești casa unde te simți bine, lângă femeia care brodează și copilul care râde.

Câteodată, unul dintre ei rămâne în urmă. Sare într-o groapă din acelea mari care, deodată, folosește la ceva. Tovarășii lui nu spun nimic. Îi ascultă cum pleacă, apoi cum se închide poarta cea mare... fără el.

Liber! E liber. Liber, precum lupii, să umble noaptea prin păduri sau foarte devreme, când gardienii se drăgostesc cu nevestele lor. Doarme în șanțuri. O viață! O viață ar da ca să-și pună pe spate o haină care să nu-i mai facă pe jandarmi să spună: „He-he! Iată vânat pentru noi, sub tufișul ăla!”.

Când i se face foame, se aventurează spre un prag, nu spre cele mari, cărora le numeri treptele, ci spre cele mai umile și la ușa din spate, unde sunt oameni aproape ca el, care nu se miră că ai țeasta rasă și dungi galbene pe cazacă.

I să dă pâine, să mănânce... de băut să-și astâmpere setea.

— Domnul cu tine!

Și, într-adevăr, amărâtul are mare nevoie.

Cel care-mi bate la ușă n-are nevoie să-mi spună de unde vine. A bătut de trei ori, scurt, asigurându-se că nu-l vede nimeni din spate, iar acum așteaptă, cu ochii la ușa care s-ar putea deschide.

E o dimineață pâcloasă de septembrie care se scurge într-o bură.

Deja nu mai are vestonul de colonist. Încă tânăr, bine legat, ar sta drept dacă frigul ceții nu l-ar scutura așa de tare. Fața i-a rămas proaspătă, are mâinile prea inteligente pentru un țăran care umblă la patru dimineața în halat de muncă.

Când deschid ușa, se ascunde.

— Intrați.

— După dumneavoastră.

Face fasoane: se vede că pe vremuri a fost cineva în oraș.

— Lasă-ne singuri, Marie.

N-a văzut multe ferme. O examinează pe aceasta: plafonul jos de scânduri; crucifixul de pe perete; lucrurile de oameni săraci care nu seamănă cu cele ale săracilor de la oraș. Și apoi, gaura aceea mare și neagră, cu flăcări! Dar ea dă căldură; acolo este o pisică simpatică de care e plăcut să-ți mângâi degetele, pe toată blana ei.

— Luați loc.

Îl instalez în fața mesei, lângă fereastră, de unde se poate vedea sau, dacă vrem, pândi, drumul.

Nu-l întreb: „Vă e foame?”. Sunt un țăran de treabă care deschide ușa când bate cineva. Ce nevoie am să știu de ce atârnă halatul așa de larg pe el, mă privește? E un călător, nu-i așa, care a rămas fără bani, cum se mai întâmplă, și care va pleca îndată. Până atunci, să mănânce: poftim pâine, poftim lapte, poftim cuțitul cel mare, cu care să-și taie felii după plac. Și untul, era să uit! Poftim untul!... Și acum faceți-vă comod. Am și uitat că sunteți aici. Eu am treabă.

Nu-i e foame. O, nu! se vede pe el. A mâncat ieri sau, cu siguranță, în altă zi. Iată cum își taie, fără grabă, o felie; cum o rupe exact de la mijloc; cum o duce încet la gură și nu-i vina lui dacă gâtlejului îi e foame; dacă înghite bucățile întregi; dacă, la cât de bună e pâinea, nu poate s-o îndese destul de repede; dacă ceașca, pe care ar trebui s-o bea cu sorbituri mici, se golește dintr-o dată.

Îi mai torn una, plină ochi; aranjez un colț al perdelei; apoi, Doamne!... pentru că e frig, împing ușa cu genunchiul.

Asta fiindcă am văzut venind pe șosea două umbre, doi călăreți care nu trebuie întotdeauna să știe ce se întâmplă într-o bojdeucă. Merg unul lângă altul, în voie, ca niște jandarmi a căror misiune este să facă acest drum și îl fac. Muscheta îi însoțește, la îndemână, de-a curmezișul șeii. Au timp și, cum dau peste o cărare spre casa domnului, apucă pe ea, ca să adauge bucata asta de drum la celelalte bucăți pe care le au de făcut.

I-a văzut și omul meu. Se cuvine să te oprești pentru niște jandarmi? Nu, nu-i așa? O dată terminată tartina, își mai taie una și pune pâinea la loc... Numai că, iată, păstrează cuțitul.

Ceilalți sunt acum foarte aproape. Se uită cu interes la verzele mele, căci un jandarm trebuie să vadă tot. Trecând pe lângă țarc, cel care ajunge primul se întoarce către camaradul lui și-i strigă ceva care se termină cu „găini”. Pesemne că-i amuzant: izbucnesc în râs și iată că tuspatru ochi de pe fețele lor se ațintesc, în același timp, pe ușa mea.

Oare vor intra, cum se mai întâmplă, fără nici un motiv, numai ca să-l agaseze pe domn, să-i spună că e ceață, dar că după ceață o să vină vreme frumoasă?

Omul continuă să mestece. Cu cuțitul în pumn, nici nu se sinchisește de ce se petrece dincolo de fereastră. Ochii lui sunt numai pe ușă, e simplu: dacă ea se mișcă, el va sări în picioare și ce să-i faci dacă sângele va înroși pereții.

— Mai vreți lapte?

— Da.

Întinde ceașca. Ceea ce torn curge pe de lături. Se uită la mine...

— Mulțumesc.

Hopa! Jandarmii au văzut ce era de văzut. În voie, se duc până la marginea grădinii, unde îi interesează cireșul meu. Își permit să rupă o crenguță, ceea ce pentru un jandarm nu înseamnă furt. Apoi se întorc la stânga și nu-i mai văd. Numai că ei sunt tot acolo. Îi aud într-o parte a casei, lângă grajd, unde Spitz latră, apoi în spate, unde este o ușă, apoi hop! hop! tot mai repede, la galop, prin buruieniș.

S-au dus! Cu amândouă mâinile de astă dată, omul meu apucă bolul, iar cuțitul rămâne pe masă. De altfel, a terminat. Ridică ochii și atunci îl vede

pe țăranul palid tot.

Oare-și dă seama că am înțeles? Ridicându-se încet, se duce până la vatră, unde sunt pisica și focul. Îmi întoarce spatele.

Îi dau pâinea. Apoi tutunul:

— Mulțumesc.

— Luați și pipa...

— Da.

Toate, în buzunar.

Apoi pleacă.

Clătitele.

– Ei, Marie, ce ai?

— Eu?... Nimic...

Cu fruntea pe geam, privește spre câmpul unde Gilles, șchiopul, apasă cu atâta încrâncenare pe cazma încât pare aproape drept.

E o dimineață posomorâtă de primăvară care ezită să vină: fără zăpadă, fără ploaie, dar și fără lumină. Ceața zăbovește în jurul lucrurilor care nu au culoare; se vede numai cenușiu, iar viața pare oarecum tristă, pentru că, după iarna lungă, soarele ar face bine să iasă și, de la o dimineață la alta, tot nu se ivește.

— Of, ceața asta! zice Marie.

— Da, Marie, dar să știi că în spatele ei e soarele. Îl ghicesc; tocmai își lustruiește alămurile; zilele astea ai să-l vezi arzând, cu toate razele noi-nouțe... Acuși e Paștele.

— Da, Paștele, spune Marie pe gânduri... Mâine e Miercurea Cenușii... Trebuie să mă duc la slujbă.

— Of, of! Și părintele o să-ți pună pe frunte o cruce frumoasă de cenușă.

— Taci! zice Marie. Nu-i amuzant.

— Nu-i amuzant, Marie? Totul e amuzant. De pildă, crucea asta mică, dac-ai încerca s-o păstrezi pe frunte până anul viitor? Iată ce-ar fi hazliu.

— Glumești, spune Marie. Și cum ai vrea să mă spăl? În oraș, lumea se distrează mai bine. Adu-ți aminte de ultimul carnaval. Am dansat; tu purtai

un nas fals; făceai pe nebunul...

— Pe prostul, Marie... Ții minte: a doua zi, ce durere de cap!

— A fost frumos totuși...

— Marie... Marie... carnavalul te face să-ți pară rău după oraș.

— Da, mărturisește Marie, azi sunt tristă. Nu trebuie să te superi din pricina asta.

— Să mă supăr, Marie! Dimpotrivă. Uite! De vreme ce te gândești la carnaval, o să-l sărbătorim și noi. Diseară o să mă înfășor într-un cearșaf. Tu ai să-mi spui: „Frumoasă mască”. Eu o să te tot fac curioasă: „Vă cunosc, doamnă...”.

— Nu-i același lucru.

— Atunci, vrei să cânt, să dansez în fața ta? O să mă dezbrac din cap până-n picioare, dacă așa-ți place.

— Nu-i asta, zice Marie.

— Așa de grav?... Atunci... dac-am face clătite?

— Dacă vrei tu.

— Da, dar n-o să facem numai câteva. O să facem multe: mormane întregi, din care să mâncăm toată săptămâna.

— Bine atunci! zice Marie, pe care întotdeauna reușesc s-o consolez pe calea burții.

Toată ziua ne vom ospăta cu clătite.

— Oh! oh! clătite, zice Benooi, care-mi cântărește făina, generos, pentru că-și va primi partea.

— He-he, clătite! se linge pe buze berarul care-mi toarnă, dintr-un frumos ulcior, mai multă drojdie decât ar trebui pentru cele trei parale ale mele.

— Clătite, Spitz!

— Clătite, Fox!

— Clătite, găinile mele, spun eu seara, alungându-le cu o oră mai devreme la culcare.

Cu lampa aprinsă, Marie începe lucrul. Ca să fie sărbătoare pe deplin, a făcut ordine în bucătărie, și-a buclat părul, s-a îmbrăcat cu fusta cea

frumoasă și pun pariu că pe dedesubt s-a spălat goală pușcă. Eu am invitat-o pe Spitz.

E ora când pișicherii din oraș își fac, din carton, altă mutră. Marie nu se mai gândește la asta: se dedică întru totul aluatului. E banal să spun că oficiază, însă nici preotul nu-i atât de serios când ține liturghia. Iată laptele frumos pe care-l toarnă, alb, în strachină; iată făina pe care o înmoaie; scorțișoara pe care o dozează, „exact cât trebuie”, zahărul, „mult”:

— Pentru că-ți place ție.

Din când în când înghite în sec, atât de bun va fi ce pregătește ea.

— Nu-i vorba, zice Marie, să amesteci la întâmplare și să crezi c-o să-ți iasă clătite: trebuie grijă.

— Da, Marie, multă grijă.

Fericită că e înțeleasă, Marie continuă să învârtă în aluat. E moale, e alb, plăcut ochiului; face „cloc-cloc”, ca un pântec frumos de femeie când îl bați ușor cu palma.

— Șt, bombănește Marie, nu vorbi acum despre asta...

Într-adevăr, momentul este solemn. Supus ajutor de bucătar, aștept ordinele:

— Repede, sarea.

Îi dau sarea.

— Mai trebuie zahăr.

Îi dau zahărul.

Pentru nimic în lume nu i-aș da piper când cere șofran.

— Și acum, zice Marie, gustă.

Scoțând limba, primesc puțin din crema aceea.

— Delicios, Marie.

— Da, dar ești sigur? Nu lipsește nimic?

Încă o dată scot limba, cu ochii închiși, ca să judec mai bine.

— Nu, Marie, e perfect. Ba chiar, dacă vrei, putem să-l mâncăm chiar acum...

— Nu vorbi prostii, zice Marie, întâi trebuie să crească.

Respectuos, transportăm aluatul pe un scaun, aproape de foc, unde devine îndată un personaj important. E acoperit cu o bucată de pânză. Are

nevoie de căldură și liniște. Acceptă să se umfle, să umple de unul singur vasul, dar să nu se atingă nimeni de el, altfel, bosumflat, s-ar prăbuși și n-ar mai lua-o de la capăt.

— Aici, Spitz, aici.

Trebuie să-mi țin în frâu invitata, care ar vrea să știe, de foarte aproape, ce se-ntâmplă în vasul acela. Numai Marie are voie. Îl descoperă cu religiozitate:

— Începe.

Ceva mai târziu:

— Crește.

Curând, fără ca ea să mai anunțe, dă pe dinafară.

Atunci devine amuzant să faci clătite!

Turnat în tigaie, „pșttt”, șuieră aluatul, furios de așa o fierbințeală. N-are destule guri ca să-și sufle mânia și, prin tot trupul, își deschide unele noi, fiecare cu înjurătura ei de abur. Dar, curând, se liniștește și se resemnează să se întărească. Nu mai blestemă: se rumenește. Devenit crocant, poți să-l miști, să-i smulgi o bucată din pântec, să-l arunci în aer, să-l prinzi iar ca pe un prost; acum este o clătită.

Prima a ratat.

— Prinde, Spitz.

— Hap, înfulecă Spitz, a cărei gură e blindată împotriva arsurilor.

Pe a doua o mâncăm ca să vedem cum e; pe celelalte le vom mânca mai târziu, când vor fi gata toate, trebuie să le împart pe mai multe farfurii:

— Ca să nu se înmoaie când se răcesc.

Pentru că Marie se gândește la toate.

Însuflețită, cu ochii roșii, ea se distrează deasupra focului. Dacă i-aș spune că în dimineața asta era tristă, mi-ar răspunde: „Te înșeli”. Tigaia fiind încinsă, abia are timp s-o ungă, să toarne aluatul, să-l desprindă, să-l arunce „Hep!” în aer, apoi „Încă una” fierbinte peste teanc.

Un frumos fum albastru umple bucătăria noastră și iese pe sub ușă ca să le povestească și celor care nu știu că la noi se fac clătite.

Scoțând nasul din pene, Fox găsește în fumul acesta ceva care-i amintește de oraș. Îl iscodește amușinând scurt.

— Mmm! Parc-ar fi carne... da, chiar așa, carne... dar nu-i carne...

Și adoarme iar în pene.

Mai simplă, Spitz visează stând în șezut. Deja un rotund dintr-acelea fierbinți i-a picat în gură. Ar putea să mai vină unul. Ar fi bine. La fiecare clătită aruncată, se ridică și, precum Marie adineauri, înghite în sec.

— Încă una.

Apoi:

— Încă una.

Vin repede una după alta. Îndeplinindu-mi funcția, le pun în farfurie și le număr. Când un teanc e destul de înalt, cobor tura aceasta în beci. În intervale, tai lemne, pun masa, aranjez ceștile.

După o oră, mă hotărăsc să le deranjez, ca să le aranjez din nou, pentru că gătitul acesta mi se pare cam lung.

Îi spun Mariei:

— Sunt multe.

— Multe ce?

— Clătite, Marie.

— Bineînțeles, zice Marie, mă bucur. Ține, du teancul ăsta jos.

E al patrulea. Trișez puțin: îmi permit o bucată de clătită, apoi clătita întreagă, pentru că-i bună. Îmi ia zece minute. Când urc înapoi, arunc un ochi în vas; e la fel de plin...

— Marie?

— Ce-i?

— Mai ai pentru o oră?

— Cel puțin; aluatul tot crește.

— Ah!

Trei clătite mai târziu:

— Marie... Nu crezi că altă dată ar trebui să facem mai puține?

— A, nu! Clătitele-s amuzante numai dacă-s multe. Încă una.

— Marie, spun eu imediat, ce zici, dacă m-aș duce să sap puțin în grădină?

— Să sapi seara! Nu. Ia uite-o pe asta cum se umflă.

Se umflă, ce-i drept, foarte tare, dar nu mai mult decât celelalte. După ce o așez, mă duc până la celălalt capăt al bucătăriei, mă întorc la Marie, mă depărtez puțin și, încet, fără să-i dau de bănuit, fiindcă ea se distrează, iată-mă în colțul meu de fiecare seară, cu o carte...

— Încă una, anunță Marie...

Apoi:

— Încă una...

Răspund: „Oh! Oh!” sau „Ah! Ah!”, apoi nimic, pentru că pasajul pe care-l citesc e cu adevărat greu de înțeles.

Aud numai când ea anunță:

— Atenție, mă apuc de ultima.

Las cartea și, lângă foc, o găsesc pe buna mea Marie, gătită ca mai devreme pentru petrecere, cu părul ondulat și obrajii aprinși. Dar ce are? Una după alta, lacrimile îi țâșnesc din ochi și, prelingându-se pe nas, cad în tigaie, de parcă ar vrea să devină mici clătite.

— Ce-i, Marie, plângi?

— A, nu, zice Marie.

— Ei, hai, prostuță mare, vasăzică nu te mai amuză clătitele?

— Ba da... dar...

De ce-ar spune-o, dacă nu gândește asta? Și totuși, ca un necioplit, a trebuit s-o uit pentru o carte, într-o seară de carnaval, când ea făcea clătite?

— Iartă-mă, Marie.

În picioare, în spatele ei, prefir pe gâtul ei un șir lung de cereri de iertare. Fusta-i e atât de scurtă că, fără ca ele să-și dea seama, degetele mele se strecoară dedesubt. Și ce găsesc!

— Nu, face Marie, asta nu... clătita mea...

Dar eu știu că e asta și încă ceva.

— Ba da... ba da... Marie...

Clătita n-are decât să înjure.

Când ne gândim iar la ea, a devenit ceva negru, care seamănă nu puțin cu fața unui negru furios.

— Pentru tine, Spitz...

— Hap, face Spitz...

— Și acum, toată lumea la masă, anunță Marie, gurmanda, care ne-a luat-o deja înainte.

Părintele Raphaël.

Într-o zi, suntem la masă, la prânz, când intră fără să bată la ușă, desculț, cu o burtă mare și câte un coș în fiecare mână, ca un călugăr cumsecade care e peste tot acasă.

— Eu...

Apoi se oprește. E primul nostru an. Data trecută a găsit aici o bătrânică și un bătrânel; pe aceștia doi nu-i cunoaște, dar par oameni de treabă și, din ce poate vedea, tocmai se ospătează cu o salată pe cinste. Aruncă o privire:

— Mmm! Lumea se răsfață aici.

Într-adevăr, e o salată minunată. Am cultivat-o noi. Ca să fie mai moale, Marie a presărat crutoane de slănină și a turnat trei linguri din uleiul acela bun pe care l-a adus anume de la oraș.

Jenat să par lacom, aștept, fără să răspund, să văd ce vrea de la mine călugărul ăsta cu coșuri.

— Am venit, explică el, pentru unt.

— Unt? se miră Marie. Eu nu fac unt. Nici n-avem vaci.

— N-aveți vaci? Ca să vezi!

Un fermier fără vaci e ca un capucin fără funie. Încă o privire spre oamenii aceștia, apoi spre masa lor unde ceea ce mănâncă ei este, hotărât lucru, o salată strașnică.

— Atunci, zice el, dați-mi ouă. Dacă n-aveți vaci, aveți găini.

— Găini, spun eu agasat, da, am. Numai că nu vând ouă.

— Atunci, dați-mi bani.

— Bani, pentru ce?

Sar în picioare.

Pricepe atunci, din expresia mea, că noi nu știm un lucru:

— Sunt părintele Raphaël. N-ați auzit predica părintelui paroh, duminică?

— Nu, zice Marie; duminică nu mă simțeam bine. Am ratat slujba.

— Și dumneavoastră?

Nu-mi place să răspund că, dacă merg la slujbă, nu mă duc la biserica din sat.

— Păcat, zice el; ați fi aflat că o să vin. Părintele a anunțat. Vin în fiecare an; lumea îmi dă ce vrea; în schimb, eu țin predica de reculegere.

Ne explică asta simplu, ca unor oameni care știu ce datorează reprezentanților lui Dumnezeu și nu se vor da în lături de la această datorie, mai ales că, pe deasupra, tocmai mănâncă o salată așa de bună. Gustă cu ochii din ea, din când în când, iar când termină, privirea îi rămâne ațintită spre ea, dreaptă ca o furculiță.

— Dați ce vreți, un franc, doi franci; va ajunge până la anul.

Deja Marie se ridica să-și caute portmoneul... Oare de ce, înfuriat deodată, am spus: „Stai jos, Marie” și l-am dat pe ușă afară, ca pe un câine, pe omul acesta cumsecade care avea tot dreptul să-mi aprecieze salata?

Westmalle-Anvers.

– Bucură-te, zice Marie. Ai să vezi drumul pe care-l fac eu vinerea, cu ouăle.

— Da, Marie.

— La Anvers, te plimbi. Iei un prânz bun... Dacă... dacă... vizitezi portul, nu te duci la muzee... Ține trei franci pentru o carte... După-amiaza, te duci la familia ta; sau, dacă preferi, la animalele de la Grădina Zoologică...

— Prefer animalele, Marie...

— Seara, iei o cină bună... Dacă... dacă... Te întorci cu ultimul tramvai. O să te aștept....

De doi ani de când suntem aici, risc pentru prima oară călătoria aceasta.

Descălțat de saboți, Marie îmi trage o pereche frumoasă de pantaloni, o cămașă cu plastron și pantofii mei de odinioară. Au! Puțin cam strâmți, pantofii ăștia! Și gulerul ăsta fals, ce mă deranjează! Apoi, pe deasupra, mă dă cu peria:

— Ești frumos, zice Marie.

Iată-mă din nou un domn. Spitz, care se uită la mine cum plec, amușină aerul. Oare să-l ia la scuturat pe străinul acesta sau să-l întâmpine cu bucurie, pentru că are mirosul stăpânului? Din cauza pălăriei, găinile se tem de-a binelea. Și, pe legea mea, la gară, când urc în vagon, Benooi, uimit, duce două degete la șapcă.

— Nu, Benooi, nu-i nevoie, pe diseară.

Nu-i un tren oarecare, nici tramvai nu e; ceva între, un vicinal. N-are nevoie nici de bariere, nici de o cale numai pentru el. Se mulțumește cu o margine de șosea, când la dreapta, când la stânga, unde e împins. Merge cu aburi. Pentru că ar putea să se răcească, își adăpostește mașina sub un acoperiș și își ascunde roțile sub niște volane de tablă. Vagoanele lui nu sunt nici negre, nici roșii, nici de culoarea lemnului; sunt verzi, cu un pic de murdărie. Două clase: prima, pentru că e nevoie de a doua. Ajungi în rai făcând penitență pe banchete. Mai sunt și platforme. Contrar formulei, se poate „fuma și scuipa pe jos".

Sunt singur în colțul meu. La revedere, trapiști! La revedere, sfecle roșii! La revedere, iapa Lice, care te îndopi cu trifoi! De data asta nu eu merg: șoseaua fuge în rochia câmpurilor, scânteind de bălți, cu buchete de buruieniș prinse în trenă. Îmi recunosc copacii. Sub tufișul acela, Fons a omorât ultimul lui iepure. Picioarele mele au spălat deja apa din pârâul acesta. Aproape de pajiștea lui Wannus, casa misionarului. Între verdele brazilor, roșul acoperișului dispare încet! Apoi, oprire:

— *Sint-Antonus.*

Încă puțin din Westmalle. O mănăstire a Maicilor Cernite. Capela parohială; cocioaba lui Sus Verhœven, dulgherul. Trebuie să așteptăm din cauza mașinii care ia apă; sau a mașinistului care-o deșartă pe-a lui.

Intră un coș, își alege un loc, se instalează, sub greutatea untului; un al doilea coș îl urmează, apoi al treilea, care trage după el o țărancă foarte grasă, înflorată din cap până-n picioare: un colț de câmpie care călătorește.

— Zău dacă nu e domnu' cu găinile!

— Zău! Bună ziua, Trees!

O scuturătură: pornim... copaci, o șaretă; în fața fântânii, perechea de fese a unei fermiere:

— Frumoasă vreme, nu, domnule?

Trebuie să fie puzderie de albine pe trifoiul acesta. Prin geam, soarele își trimite razele și face călătoria împreună cu noi. Brazii își răspândesc mireasma. Țăranilor le e cald pe ogoare... Încă o haltă:

— *Ploeg!*

Un han: hanul familiei Baerkaelens, care a alergat mai repede decât noi. Un jandarm iese de acolo și ne privește bănuitor. Din fericire, pornim iar.

Ia te uită! Ce baltă frumoasă! Și păduricile acelea! Și fermele astea cu coc roșu și pleoape verzi! La capătul unei alei, o bucată de fațadă își face efectul de fațadă la capătul unei alei: castelul *Schilde*.

Cu mult înainte să oprească, trenul șuieră: că sosește; dar în haltă uită și trebuie să se proptească pe patru roți ca să oprească brusc. Șocul îmi trimite în piept ceva dur și masiv, ca un pumn: sânul stâng al lui Trees... Și mai e și celălalt!

— Zău, da!

Staționăm mult. Satul merită asta. La dreapta, un hotel pentru oamenii de la oraș; la stânga, casa unui domn care nu face nimic; apoi închisoarea comunală: o fostă crescătorie de porci, a cărei încuietoare nu mai funcționează.

Urcă alți călători, tot de la noi: bărbații vopsiți în albastrul halatelor, femeile împestrițate cu șaluri. Se înghesuie, vorbesc: tot vagonul cântă. Pornim.

Deranjat de pe banchete, soarele se refugiază pe unde poate: colo, pe o bucată de genunchi; dincolo, într-un colț de barbă; ici, drept într-un ochi, care-și închide pleoapa; restul se împrăștie și plutește la întâmplare. Plutește și mult fum scos de pipe. Femeile mănâncă.

Câmpuri: lanuri de grâu mai mari, printre mai puține buruienișuri. Adio, Campine! O fermă cu obloane brune și albe; o a doua fermă cu obloane brune și albe; a treia... Culorile proprietarului. E urât; locomotiva șuieră. Are dreptate.

Atenție! Iată canalul și podul de peste el, greu de trecut. Locomotiva își încearcă suflul.

— Un!

Smucitură în spate ca să-și ia elan.

— Doi!

Smucitură înainte, se avântă.

— Trei!

Cu picioarele lipite, sare.

— Patru!

Cu toată puterea aburilor, își dă drumul pe partea cealaltă, în coborâre.

Apoi, deodată, nu mai merge. Un stejar pe lângă care treceam se lipește, foarte aproape, de fereastră. Imobil, peisajul ne privește. O căruță ne depășește încet; apoi, leneșă, o vacă:

— Dar ce s-a-ntâmplat, Doamne?

Trees scoate capul:

— S-a stricat.

— Aha, s-a stricat!

Se mai întâmplă, lumea nu se enervează. Până la urmă tot vom porni.

Gata, asta e! Smucitură puternică și celălalt sân al lui Trees. Prindem din urmă vaca; mult mai încolo, căruța.

— *Wyneghem-Sat!*

O călugăriță își strecoară înăuntru boneta cu colțuri; coșurile se mută.

— Pe aici, pe aici, maică!

Apoi un domn cu țigară de foi; el n-are decât să se descurce singur.

Începe să se simtă orașul. Mai puține ogoare, din cauza locuințelor mai multe. Niște amărâte de straturi de legume prin grădini. O vilă ridicată prea devreme pe un pământ care nu este încă o peluză. Furioase că sunt atât de sărace, niște case muncitorești îi arată o limbă de rufe murdare.

Devenit serios, trenul înlocuiește șuierul cu o sonerie, ca un tramvai adevărat. Trece un automobil; el sună; niște copii; sună iar. Lasă în dreapta un fort apărat de o gheretă; în stânga, un lung zid gudronat în spatele căruia se văd niște copaci. Apoi părăsește intenționat șoseaua, face un mic ocol pe

la groapa de gunoi; pe urmă, tren și tramvai în același timp, șuieră și sună, trece pe sub bolta zidului de apărare și se oprește de tot, într-un soi de gară.

— *Anvers!*

Călugărița coboară; bărbații coboară; femeile coboară; cobor și eu. Fiecare se îndepărtează cu bagajele alături.

Hoinăresc în voie. Încă mă simt întrucâtva acasă. O șosea bună și lată de țară, nu prea mândră că a ajuns la oraș; case vechi, hanuri care-s simple hanuri; prăvălii unde se vând lucruri pe gustul oamenilor de aici.

Ce cazma frumoasă și solidă, cum mi-ar trebui mie! Ia uite!... Un soi nou de grăunțe pentru pui! Și pantalonii aceștia de velur, ce bine te-ai simți într-înșii!

— Bună ziua, bună ziua, găinilor! Și tu, vaca de colo, din fundul curții, bună ziua, bună ziua!

— Aha! Vasăzică de-aici cumpără soția dumneavoastră heringi.

— Da, Trees, mai buni nu găsești nicăieri!

Dar unde-i Trees? Strada a făcut un cot; o altă stradă dă aici, cu un tramvai ținut în lesă printr-un fir. De unde vine, așa de galben? Și căcățeii aceia din aur, în spatele vitrinei de bijutier, ce rost au? A, da, orașul!

— Hei! Trees! Trees!

Ia-o pe Trees de unde nu-i. Mândră de șinele ei, șoseaua se îngustează, ca o femeie ințepată care-și strânge buzele. Curățată cu scobitoarea, nu mai are iarbă printre pavele. Casele ei își înalță gâtul; firmele ei sunt stilate. Își îngrijește desuurile ca o doamnă; adevăratele doamne pot veni și, cu ele, cele cinci mii de mici maniere ale lor.

Dar unde-i Trees?

Nu mai vezi semințe în vitrine; nici haine de lucru; nici cazmale. Prăvălia unui frizer: păr fals pentru chelii adevărate. Balegi de vacă făcute cremă; pene frumoase de pus la pălării frumoase; cămăși cu găuri, ca să-și arate femeile sânii; săculeți complicați ca să le crească:

— Tu n-ai nevoie, Trees, nu?

Ce vrea de la mine jocheul acela care-și scoate cascheta spre mine? Și, mai încolo, matahala aceea: „Purgați-vă burta”? Mulțumesc, mă lipsesc.

O mașină. Două mașini. Cinci mașini. Cărți: „Succesul zilei”, vacs!, „Ultima modă”, sictir!

Unde-i cerul? Fum pe țigle. Soarele nu mai încălzește: coace. Lumina lui miroase urât. Iar catedrala, ceva mai departe, cum își deșiră cei o sută de metri ai turlei, ca măcar să nu fie luată drept acoperiș. Turlele ar trebui să trăiască singure!

Atunci, mai repede!

Firmele vorbesc englezește; pantofii sunt de la Paris; scaunele fac trotuarul. Niște pahare mici se amuză luându-și consumatori mari: fug!

— O trăsură, domnule?

— Flori de câmp, domnule?

— Pssst, blond frumușel!

— În primul rând, sunt roșcat, doamnă.

Iată inima agitată a marelui oraș. Inimă, asta? Gara de unde Dumnezeu nu mai vrea să iau nicicând un tren adevărat; oameni care aleargă; comisionari care-i agață; urinoare în care intri; cai care ar trebui să intre; un polițist de bronz; bronzuri de ipsos; ziarele cu strigătele lor care-ți sparg timpanele.

Puah! Ce caut eu aici?

Dezgustat, mă urc într-un tramvai.

— Un bilet până-n port.

Iar acolo, iute, o barcă, să-mi închei ziua pe malul celălalt al apei, unde sunt iarăși la țară.

Literatură.

Apriga Johanna, care avea obrajii atât de roz, a murit în timpul nopții.

În fața fermei lor a fost înfiptă o cruce de paie, în așteptarea celei de lemn pe care țârcovnicul o va aduce îndată de la biserică.

Phrasie, proprietara, îmi aduce vestea. Ea a spălat trupul, cum ar face și pentru mine dacă s-ar întâmpla să mor, iar de dimineață umblă de la o fermă la alata ca să-i anunțe pe vecini.

— Ce nenorocire! îi spun eu. Și bietul Guido al ei ce-o să facă?

— Gândiți-vă numai! răspunde Phrasie; un grajd întreg de îngrijit: patru vaci, un bou, un vițel.

— Mai sunt și copiii, Phrasie. Sunt cinci, mi se pare?

— Șapte, domnule. Copiii sunt mai puțină bătaie de cap: cresc singuri. Dar animalele mari: vacile, boul...

— ... vițelul, Phrasie!

Foarte serioasă, Phrasie se gândește la vițel.

— Știți, rozariul se spune diseară, la ora opt. Veniți?

— Da, Phrasie.

E o bojdeucă asemănătoare cu a mea, înspre bălțile mari. Seara, nu ajung primul. Vecini și vecine așteaptă pe scaune, tăcuți, cu saboții înșirați lângă prag și felinarele pentru drumul de întoarcere. De conveniență, mă încălțasem cu botine; calc încet, rușinat de tălpile mele, pe nisipul care scârțâie.

Guido nici n-a ridicat capul. Stă lângă vatră, aplecat de parcă s-ar încălzi. Numai că vatra e stinsă. Deasupra ei, o oala mare și neagră atârnă de un cârlig. Aburește puțin. Lângă el, pe o bancă, cei patru băieți își bălăbănesc cele opt picioare desculțe. Fetițele, prea mici ca să stea atâta timp cu mâinile împreunate, au fost culcate. Paturile lor se înșiră de-a lungul peretelui, sub două rame în care Isus și Maria țin în mâini o inimă roșie care arde.

Sosesc alți vecini, își scot saboții și, în șosete sau desculți, caută un loc. Cel mai bun a fost păstrat pentru Gilles, care va rosti rozariul, pentru că este vecinul cel mai apropiat. Fiecare își asumă astfel sarcina. În ziua înmormântării, Fons va trage clopotele, Nelis își va împrumuta căruța pentru transportarea trupului, iar Benooi iapa. Ceilalți se vor ruga.

La ora opt, Gilles sosește șchiopătând ca întotdeauna, întâi foarte înalt, apoi foarte scund, apoi ca toată lumea, când se așază. Înainte să înceapă, Guido deschide alături camera răposatei, ca ea să fie mai aproape. Se vede numai o gaură neagră, cu ceva alb, fără îndoială un colț din patul pe care zace.

— În numele Tatălui...

Gilles își face o cruce mare cum a învățat la trapiști. Începe încet rugăciunile, pe care ceilalți le continuă cu voce tare, cum se obișnuiește duminica la biserică. Se disting falsetul copiilor și mormăiala lui Guido, care termină ultimul, pentru că o dată cu vorbele trebuie să-și tragă și durerea.

Gilles îl lasă să isprăvească, apoi o ia de la capăt.

După ce prefiră de trei ori mătăniile, rostește de zece ori *Ave Maria*, pentru fiecare precizând un rost anume. La ultima spune:

— Pentru cel dintre noi care va muri primul.

— Amin.

S-a terminat. Toți se ridică. În prag, bărbații își aprind pipele de la felinare. Femeile o iau înainte. Guido nu s-a clintit.

Mă întorc s-o văd pe răposată la lumina zilei.

Întinsă pe pat, nu mai are obrajii roz, iar dinții par niște grăunțe galbene de porumb. Sub așternut, pântecele face o umflătură mare: ultima, pe care o ia cu ea.

Cu niște cimișir, o stropesc cu puțină agheasmă, și iat-o deodată pe Johanna cum plânge.

Cât o privesc eu, Guido, îngenuncheat în fața vetrei, suflă în foc sub oala pentru animale:

— Trebuie să mănânce.

Neastâmpărați pe o pajiște, copiii creșteau singuri...

A doua seară, când ne întoarcem pentru rozariu, cadavrul este deja între scânduri. Sicriul e nou-nouț. Miroase frumos a rășină, ca într-o pădure de brazi, când tai lemne. Apoi surprind alt miros, o, aprigă Johanna!

În dimineața înmormântării, Guido s-a îmbrăcat cu pantalonii și haina de duminică. Și-a păstrat chipul de zi cu zi, un chip dintr-un lut prea ars pentru ca tristețea să mai taie noi crăpături. Își fumează pipa. Pentru că începe să vină lumea, o scoate și o bagă în buzunar, pentru mai târziu. N-a uitat nimic; nici moneda pentru oblație, nici bănuțul pentru scaunul său, nici batista mare și roșie – tot pentru mai târziu.

Se uită cu interes la eforturile bărbaților care apucă sicriul ca să-l ducă în căruță. E cam greu: n-au experiența cioclilor de la oraș. Dar dacă o zgâlțâie pe Johanna o fac cu bunăvoință; și hop!, iat-o la locul ei.

Iapa Lice pornește imediat cu avânt. Ce trage ea este în general mai greu, Benooi, care o duce de frâu, aproape că e silit să alerge. Dacă n-ar fi purtat hainele de duminică, ai zice că tocmai se întoarce de la câmp. Guido se grăbește în urmă, cu pași mari, între cei patru băieți ai lui care merg cu pași mărunți, apoi vin grupul de femei cu mantii și bărbații care se înșiră la distanță. Nimeni nu vorbește. Fiecare se grăbește de unul singur. Numai buruienișul șușotește. Câteodată, pocnitura seacă a unei roți pe făgaș.

Trebuie să mă gândesc ca să-mi închipui că este un mort în căruța aceasta care nu-i un dric. Și totuși sicriul se află acolo, așezat de-a curmezișul, pe două legături de paie, la fel și crucea gata să fie înfiptă pe groapă.

La șosea, Benooi încetinește ca să-i dea răgaz lui Fons, care pleacă înainte să tragă clopotele. Le auzim curând, alergând cu sunete puternice, peste stejarii înalți, în întâmpinarea moartei.

Aproape de biserică, femeile se lasă pe vine lângă zid, pentru precauția mică. Nu-i nimic de spus: așa e obiceiul. Se oprește și Guido – lângă un copac.

Părintele paroh însuși cântă slujba. Johanna a fost depusă pe pietre, lângă banca de împărtășanie, ca o moartă umilă care nu are dreptul să meargă mai departe. Guido stă în genunchi, ceva mai în față. Se roagă: nu altfel se roagă în fiece duminică, întorcând paginile cărții sale o dată cu preotul pe cele ale Evangheliei.

La Oblație, se uită îndelung la moneda lui, înainte să-i dea drumul pe talger, dar la întoarcere se încurcă, luând-o prin stânga sicriului, în loc de dreapta, ceea ce-l obligă să ocolească trupul soției sale. Apoi rămâne neclintit.

Cimitirul înconjoară biserica. E mai bine pentru morți. Intră dintr-un salt în mormânt, încă încălziți de la rugăciune, iar binecuvântările aruncate peste ei n-au vreme să se răcească.

În fața gropii, Guido și-a desfăcut batista. Mâinile îi tremură, picioarele îi tremură, haina îi tremură pe spinare. Nu s-a gândit să-și dea jos șapca. Se apleacă spre gaură și strigă de trei ori: „Wanne!... Wanne!... Wanne!...”, de fiecare dată mai tare, cu spaimă, spre Wanne, care nu-i poate răspunde.

Micuții, la rându-le, urlă după mama lor: femeile se smiorcăie; bărbații întorc privirea sau își suflă nasul. Țeapăn lângă mine, Fons își mușcă buza și își ațintește ochii imobili, ochii lui aspri, plini de apă.

Să plâng ca ei! Ca ei, să mă revolt de durere, să mă strâmb de tristețe, să simt, prostește, cum lacrimile îmi curg pe obraji și să le beau, lacrimile acestea bune, ca să-mi curăț sufletul! Dar nu sunt îndestul un om de-ai locului; am prea multe de văzut și ochii mei sunt prea departe de inimă.

Mă vei ierta, sărmană moartă? Trebui să notez mutra țârcovnicului, pe Guido care, acum îngenuncheat, zgârie pământul, copacii care se mișcă, soarele atât de cald care ar fi făcut ca sicriul tău se crape repede, dacă nu era bine acoperit în groapă.

Poate mai târziu, înmuindu-mi pana... Pentru ceilalți, care plâng, vei fi „răposata” Johanna. Pentru mine, vei trăi. Vei avea obrajii roz, dinții curați ca laptele pe care-l mulgi de la vaci; vei tăia buruieni, în genunchi, cu boneta albă în dreptul florilor; vei duce găleata de la fântână și poate atunci voi găsi deodată acea lacrimă, gândindu-mă că tocmai ai murit, că te întorci în țărână, sărmană Johanna, care nu vei mai fi decât câteva oase, într-un cimitir, în fundul Campinei!

12 Raoul Ruttiens (1886-1965), jurist și scriitor belgian (sub pseudonimul Léon Marsant); prieten și editor al lui André Baillon.

13 Charles Vildrac (1882-1971), dramaturg și poet francez.

CÂȚIVA OAMENI

Lui Dominique Braga[14].

Somații respectuoase.

După ce și-a încheiat serviciul militar, François, care mai târziu va meșteri căruțe, se duce la morar ca să-i ceară mâna fetei lui, Louise. Lucrul e cu putință: au dansat împreună, sunt de-o seamă, iar averile lor sunt egale: o pereche de brațe pentru fiecare.

— Eu, a spus morarul, sunt cu moara. Vorbește cu Trees a mea.

Iar Trees a lui, nu se știe de ce, a spus:

— Un rotar! N-o dau în veci pe fiică-mea după un rotar.

— Bine! și-a spus în gând François, care, ieșind, îi face un semn Louisei, o așteaptă în pădurice, o răstoarnă, îi ridică fusta și, pentru prima oară, o ia ca pe o femeie adevărată.

A doua oară, o ia de la capăt pe o movilă, apoi încă o dată, la moară, între saci, nu departe de Trees care doarme.

Cu Louise grea, când începe să se vadă, François se întoarce la morar ca să-și repare greșeala. În sat, aceasta-i regula.

— Eu, a spus morarul, sunt cu moara. Vorbește cu Trees a mea.

Trees învârtea în supă. Nu s-a oprit din învârtit.

— Un rotar! N-o dau în veci pe fiică-mea după un rotar.

— Bine! a spus François, care, la plecare, a mângâiat cu privirea pântecele frumos al Louisei.

O dată pruncul născut, botezat și recunoscut cum se cuvine de toată familia, îndrăgostiții își reiau plimbările. Îi întâlnești pe câmp, în spatele

hambarelor, în pădure, iar toamna ceva începe iar să se umfle sub fusta Louisei.

Lucrul acesta se bagă de seamă mai ales la biserică, duminica, după împărtășanie, când ea se așază la locul ei cu mâinile împreunate pe pântecele țuguiat.

— De data asta, gândesc vecinii, Trees n-o să îndrăznească să-l refuze.

Dar Trees a jurat deunăzi, „pe Sfânta Fecioară care mă aude”, că nu-și va da în veci fata după un rotar.

Părinții lui François se întristează. Cu primul în brațe și al doilea sub fustă, Louise se trage într-un colț și plânge:

— Bine! gândește deja François, trebuie să încercăm cu al treilea.

Ucigașul.

– Hei! Domnule!

— Ce-i, Benooi?

— Știți că Joseph brutarul, fratele Cordulei...

— Cum, Benooi, Cordula are un frate?

— Da: Joseph.

— Ea are niște obraji tare frumoși, Benooi...

— Asta nu știu, zice Benooi. Ce vreau să spun e că frate-său, Joseph...

În vremea asta, lui Joseph, brutarul, fratele Cordulei, care are obraji așa frumoși, îi plăcea mult să danseze...

— Eu, zice Benooi, nici la douăzeci și doi de ani nu dansam.

— Totuși nu-i o crimă, Benooi.

— Da, dar nu prea dansa cu aceeași.

— Atunci, e grav?

— Foarte..., zice Benooi.

Într-o seară, la o petrecere, tocmai termina de dansat cu Marie a rotarului...

— Aceea care șchioapătă, Benooi?

— Exact.

... când un tovarăș a venit s-o invite la dansul următor.

— Vai, vai, Benooi!

— Da...

Poate că de data asta Joseph ținea la șchioapă sau poate că nu i-a plăcut s-o invite cineva sub nasul lui:

— Încă un dans, a zis el.

— Atunci, a întrebat celălalt, mai târziu?

Oare Joseph o fi înțeles greșit? Nu se știe, dar s-a înroșit la față. A băut o dușcă sănătoasă, a scuipat-o și hârști!, cuțitul pe care-l purta închis în buzunar a intrat, desfăcut, în pieptul din fața lui.

— A murit, Benooi?

— Ca un porc, zice Benooi. Era primul lui omor, și apoi mai și băuse, judecătorii au deschis numai un ochi: cinci ani. Cei cinci ani au trecut și azi-dimineață l-am văzut trecând în trenul care-l aducea înapoi în sat.

— Ai fost primul, Benooi.

— Ei, nu-i vreo cinste.

— Nu contează, Benooi, nu-s curios, dar tare aș vrea să știu cum a fost întâmpinată bruta asta.

— Mergeți să vedeți, zice Benooi.

Mă duc, ba chiar în fugă.

Totuși, când ajung, Westmalle nu e cuprins de revoltă. Șoseaua e goală. Un câine galopează. Un bărbat se amuză aruncându-i o bucată de lemn. După obrajii zdraveni, îl recunosc pe fratele Cordulei. Iar ce a făcut el e simplu. Trenul a oprit la ora șapte. El a intrat. A văzut făina în copaie; a frământat-o, a băgat-o în cuptor și acum, în fața ușii, așteaptă să se coacă...

— Ei bine? se informează Benooi.

— Aiurea, n-are obrajii așa frumoși ca ai Cordulei!

— Ei, asta-i!... face Benooi.

Supa cu struguri.

În curte, sub vie, Mélanie curăță boabele de struguri de pe ciorchini. Știe un singur fel în care pot fi mâncate: să le fiarbă în supă.

Prima dată m-am mirat. Ea mi-a zis: „Veniți să gustați”; și, cum am declarat această supă excelentă, ea se socotește obligată până la sfârșitul vieții.

Supă sau legume, ce gătește Mélanie nu-i niciodată complicat. O dată atârnată oala deasupra focului cu strugurii înăuntru, toarnă în ea, după ochi, un pachet de zahăr, azvârle deasupra o găleată de la fântâna ei, aranjează dedesubt lemne cât să ardă până la amiază, apoi își vede de celelalte treburi.

Pe urmă, poate să se ardă supa sau să se stingă focul:

— N-aveau decât să se-nțeleagă, va gândi Mélanie.

Când ajungem, lui Vader, căruia îi e foame întotdeauna, deja îi e foame, așezat pe scaunul lui. Băieții sunt la câmp; Trees pune farfuriile. Pentru că suntem invitați, depărtează masa de perete, ca să ne facă loc:

— Poftim, domnule! Poftim, doamnă!

Asta-i tot.

La drept vorbind, încăperea în care luăm masa nu-i prea luxoasă. E întunecoasă; miroase a vacă; se vede bucata de oglindă pe care o folosește Mélanie când își despletește părul, iar în fața vetrei, ar fi greu de spus ce:

— Astea-s oalele pentru animale; celelalte, oalele pentru oameni.

Totuși, țăranii n-au nevoie de mai multă poftă, pentru ei mâncatul este un lucru pe care-l îndeplinesc solemn și întotdeauna în tăcere, ca și hrănirea vitelor, făcutul copiilor și celelalte îndatoriri impuse de Dumnezeu.

La amiază se întorc bărbații și își dau seama, după miros, că supa e cu struguri în loc de pere. Nu-i nevoie să parlamenteze despre asta.

— Băiete, zice Fons, acuși o să secerăm ovăzul.

— Da, băiete, răspunde Benooi.

Se așază, își fac cruce, fiecare se roagă la Dumnezeu în felul său; Vader cu nasul în șapcă, Fons, serios, scărpinându-se în cap, Benooi cu ochii în sus, Mélanie cu mâinile împreunate, Trees căutând totodată sarea care lipsea de pe masă.

— Supa! zice Trees.

Vader și, după el, ceilalți întind farfuriile, le primesc pline, fără să spună „mulțumesc”, înmoaie lingura și sorb cu înghițituri mici sucul limpede, cu gust plăcut de zahăr și oțet. E fierbinte, suflă și tac.

O dată golită farfuria, Trees le mai servește una; apoi a treia; apoi ultima, mai groasă, din cauza pielițelor și sâmburilor care au rămas pe fund. Pe aceasta o mestecă și, dacă e cu putință, tac și mai mult.

Numai că, la ultimele linguri, femeile trebuie să se oprească, Benooi s-a făcut alb la față, Fons stacojiu, Vader nu prididește să-și șteargă picăturile fierbinți care-i brobonează fruntea.

E din pricina strugurilor.

În oraș, după o asemenea supă, ar fi nevoie de agitație. Aici nu:

— Băiete, zice Fons dus pe gânduri, acuși o să secerăm ovăzul.

— Da, băiete, răspunde Benooi.

... Dar sunt beți.

Ideile lui Claes.

Are multe. Într-o zi a avut una excelentă. Și-a zis că în locul drumeagului amărât care leagă ferma lui de drumul mare, ar fi mult mai comod să aibă numai pentru el, peste câmp, o mică și frumoasă șosea cât se poate de dreaptă.

Toată iarna, fără să consulte pe nimeni, Claes a întors ideea pe toate părțile: care ar fi cel mai scurt traseu, cât l-ar costa pavelele, cum ar trebui să le pună. Apoi, primăvara, sigur pe sine, după ce a făcut un tur pe unde cantonierii cârpeau drumul, Claes s-a apucat să sape, să niveleze, să jaloneze, apoi să potrivească, unul lângă altul, cuburile de piatră.

Pava de două luni când, într-o dimineață, și-a dat seama de un lucru: bătrânul brad sub care, în fiecare zi, își făcea siesta se afla drept în mijlocul drumului său. Obișnuit să-l știe acolo, uitase de el.

Drăcie! Doar n-avea să desfacă pavelele și să le pună altundeva numai de dragul unui afurisit de brad: dar nici nu putea să traseze drumul peste copac!

Claes a lăsat acolo uneltele și s-a gândit îndelung. După opt zile, avea o idee. A început iar lucrul la drum, iar când a ajuns la locul cu pricina, Claes a făcut precum pârâul care ocolește o piatră, a ocolit copacul.

Numai că frumosul lui drum drept avea, în mijloc, ditamai burta.

— Cred că ții mult la bradul ăsta bătrân, Claes.

— Nu, zice Claes.

— Atunci mi se pare c-ar fi fost mai simplu să-l dobori la pământ.

— Omul are ideea lui, răspunde Claes, n-are alta.

— Bine, bine, Claes... Totuși, fără supărare, copacul ăsta, copacul pentru care ai deviat drumul, eu parcă nu-l văd.

— Nu, zice Claes. Iarna următoare a fost ger mare, lemnul era scump. Atunci mi-a venit ideea: am tăiat copacul pentru foc.

Elocință.

Vader îmi povestește aventura. Datează de mult, chiar din ziua când au îngropat-o pe buna lui Trees, Dumnezeu s-o odihnească. Erau la cimitir, iar Vader, vă dați seama, plângea foarte tare după nevasta lui când un câine mare și negru, care se strecurase în cortegiu, a început să se pișe pe un mormânt.

În alt moment, Vader ar fi spus: „Câinele ăla se pișă”. Dar azi, atât de aproape de Trees a lui!

— Animal împuțit, a gândit Vader; de ce nu s-a ridicat un zid în jurul cimitirului?

Apoi a început iar să plângă.

Despre toate acestea n-a suflat o vorbă nimănui. Dar, la prima întâlnire a consiliului comunal, Vader, care era domnul consilier Baerkaelens, a avut ceva de spus. Pe vremea aceea, răposatul baron era burgmaistru. Dumnezeu să-l odihnească. Vader nu-l suferea.

— Domnule baron, a spus el, avem în vistierie trei sute de franci. Propun ca din banii ăștia să ridicăm un zid împrejurul cimitirului. Ar fi mai convenabil.

Convenabil ori nu, domnului baron nu-i plăceau ideile dacă nu erau ale lui.

— Un zid, a hotărât el, e inutil.

— Inutil, a aprobat consiliul care, în fața baronului, n-ar fi îndrăznit altceva.

Dar Vader a îndrăznit. Se gândea la Trees a lui. Și după atâția ani își amintește, cuvânt cu cuvânt, ce i-a spus domnului baron:

— Stăteam jos și deodată am sărit în picioare, povestește Vader, care încearcă anevoios să se îndrepte de spate. Am pus pumnii pe masă: Dumneavoastră, am spus, domnule baron, nu vreți un zid, iar eu îl cer.

Dumneavoastră, am spus, domnule baron, spuneți: „E inutil”, ceea ce nu-i un motiv; eu o să vi le arăt pe ale mele. Mergeți, am spus, domnule baron, mergeți la Zoersel, mergeți la Brecht, mergeți la Oostmalle, mergeți în toate satele vecine și o să vedeți un zid în jurul cimitirului. Sunt comune sărace. Noi, am spus, domnule baron, avem trei sute de franci în vistierie; avem un burgmaistru care-i baron, dar n-avem zid să ne apere morții. Oare, am spus, domnule baron, se cuvine să le refuzăm răposaților, care au fost bărbați și femei, ceea ce-i dăm, drept adăpost, până și celui mai din urmă porc cât trăiește? Dumneavoastră, am spus, domnule baron, aveți în jurul castelului un zid și nu numai că aveți un zid, dar în fața zidului aveți un gard viu, iar în fața gardului aveți un șanț cu apă. Nu la dumneavoastră, domnule baron, or să intre câinii fără să sune la ușă. Dar o să vă vină și dumneavoastră rândul, sau doamnei baroane. N-o să mai aveți zid, nici gard, nici șanț; o să fiți în cimitir și atunci, dacă refuzați zidul meu, ce-o să spuneți, am zis, domnule baron, când câinele care s-a pișat pe Trees a mea o să vină să se cace pe dumneavoastră?

Nu știu dacă nu cumva, de atunci, Vader n-a mai adăugat câteva cuvinte. Dar zidul a fost ridicat. Acum treizeci de ani. Și acum e acolo. Poți să-l vezi: înalt, masiv, din cărămizi cam grosolane, ca și argumentele care l-au creat.

14 Dominique Braga (1892-?), poet futurist, cronicar sportiv și critic literar francez; în această din urmă calitate, a fost primul care a scris despre André Baillon în Franța.

ULTIMA LECȚIE A MÉLANIEI

Lui Jean-Richard Bloch[15].

După ce moare Vader, spunea Mélanie, o să trăim din rente.

Și tocmai Mélanie avea să moară.

Acum știm de unde-i veneau migrenele. Nu de la cap. Ci mai de jos, dinlăuntrul trupului, din stomac, unde rodea boala.

Dar oare e sigur lucrul acesta? Doctorul care mi l-a spus l-a văzut numai pe limbă.

— Cancerul, explică Benooi, e când mănânci jambon nesărat îndeajuns, unde muștele au găsit loc ca să strecoare un vierme. Viermele își face cuib în stomac și-l mănâncă ca pe jambon.

De multă vreme nu se mai atingea Mélanie de jambon, nici de slănină, nici de tartine. Bea numai un pic de lapte bătut, abia o ceașcă, și acela ieșea așa cum îl băuse.

La început nu voia să se bage în pat. Stătea lângă vatră, apăsându-și stomacul, îndoită ca o babă.

— Ar trebui să te întinzi, spuneau băieții.

— Nu, răspundea Mélanie.

Într-o dimineață, de nevoie, a rămas culcată:

— Mélanie, au spus băieții, ai face bine să te scoli.

După o noapte, i s-a părut că ar putea și, într-adevăr, a putut.

Dar pe la zece curăța o sfeclă roșie când:

— Isuse Cristoase, se-nvârte pământul cu mine! a zis Mélanie și s-a prăbușit la pământ.

În timp ce Trees, servitoarea, o culca, Mélanie era foarte tristă. Chiar în ziua aceea trebuia să pună la înmuiat rufele adunate într-o lună întreagă.

În cotețul lor, porcii se băteau și grohăiau, fiindcă Mélanie, care-i răsfăța, nu le mai aducea desertul zilnic de buruiene.

Cu Mélanie bolnavă, cine avea să ducă untul și ouăle la clienții din oraș? Se duce Fons și, distrat ca întotdeauna, uită jumătate din drumurile pe care le avea de făcut.

— Mă duc eu, zice Benooi.

Și Benooi, atât de metodic, se întoarce seara cu coșurile pline cu unt și ouă, fiindcă uitase carnetul în care Mélanie scrisese adresele.

— O gospodărie fără o mână de femeie, zice Marie, nu mai e o gospodărie.

Se duce să le dea o mână de ajutor. Face totul cu grija ei obișnuită:

— Doamnă, zice Benooi, dacă o să curățați așa migălos cartofii, n-o să mai fie gata în veci.

Încă de la început, părintele Isidore, care salvează sufletele, a venit s-o vadă pe Mélanie. A înțeles îndată că avea timp. S-a întors totuși în fiecare zi, dimineața; la fel și doctorul, după-amiaza.

— Am doi doctori, zice Mélanie, încercând să râdă.

Prinzând de veste, Pélagie, cerșetoarea cu care Mélanie a fost întotdeauna atât de bună, vrea, la rându-i, s-o îngrijească. Vine în fugă, într-o dimineață, cu un ou, primul pe care l-a făcut Mieke, puica ei.

— Mănâncă-l, zice Pélagie, o să-ți prindă bine.

— Dar nu pot, spune Mélanie, doctorul nu-mi dă voie.

— Haida-de: un ou proaspăt. Ou de la Mieke, ce mai!

Mélanie face un efort și mănâncă jumătate de ou, amestecat în lapte cu puțin zahăr. Dar, abia înghițit, îl dă afară ca pe un ou stricat.

De când sora lui e bolnavă, Fons își pipăie mai des piciorul, unde stă reumatismul.

Din fotoliul lui de la han, Vader îl vede pe doctor trecând, pe Fons abătut, pe Benooi scuturând fiole. Ar vrea să știe. Lui nu-i spun nimic.

E a patra oară când Vader primește moartea în casa lui. Prima dată a fost acum treizeci de ani, pentru buna Trees, soția lui; apoi pentru Marie, fiica lui; apoi pentru Antoine, un băiat deja în putere care era militar.

— E uimitor, se gândește Vader, ce ușor mor tinerii.

Când stă pe partea stângă, Mélaniei i se pare că s-ar simți mai bine pe dreapta. Se întoarce; imediat, partea stângă pare mai bună.

— Doctorul, explică Benooi, i-a dat întâi să bea ceva alb, apoi ceva galben, acum e ceva verde. Doar nu crede c-o s-o vindece cu toate culorile astea.

Marie intră la ea:

— A, doamnă, șoptește Mélanie, tare mă bucur să vă văd.

Apoi închide ochii.

Mă duc și eu, foarte emoționat. E prima dată când intru în camera ei, care e, pe scurt, o cameră de fecioară. Ea moțăie, albă, cu gura deschisă, și pare deja moartă. Întoarce puțin capul.

— Bună ziua, Mélanie, te simți bine?

Altceva mai bun n-am găsit de spus.

Dau nas în nas cu Benooi:

— Ei bine, domnule, ce credeți?

— Da... Benooi... da...

Și plec.

— Benooi!

— Mélanie?

— Știi că așternutul cel bun, alb, e în dulapul cel mare.

Benooi se duce să vadă: se asigură, totodată, că lumânarea, folosită ultima oară la agonia fratelui, e încă destul de lungă.

— Atâta vreme cât doctorul nu-i dă pulbere albă, a spus Fons, ne mai rămâne puțină speranță.

Iar în dimineața aceasta doctorul, care pregătește el însuși rețeta, aduce într-o cutie trei pachețele pline cu o pulbere albă.

— Dacă-i e foame, zice doctorul, dați-i ce vrea.

Mélanie, care fără îndoială a auzit, nu profită de permisiune.

Cuvintele pe care le șoptește nu se mai înțeleg. Deschide ochii tresărind:

— Băiete, nu uitați să duceți Burgmaistrul la taur.

Să nu se creadă că aiurează: se gândește la vaca ei, care nu dă lapte și căreia i se spune Burgmaistrul.

— O să se întâmple mâine, îmi spune părintele Isidore, mâine înainte de apusul soarelui.

Într-adevăr. O mierlă ciripea singură, iar ferestrele erau roșii când Benooi, foarte palid, a venit în grabă să tragă obloanele.

În dulap au găsit așternutul cel bun, alb. I-au împreunat mâinile și i-au pus între degete rozariul ei. Nu mai avea înfățișarea măreață de împărat roman. Slăbind, a început să semene cu fratele ei mai mic Fons, apoi cu Benooi, mezinul, iar acum s-a întors la Domnul cu chipul împăcat al unui copil mic.

— Eram acolo, spune Fons. Aveam o gaură în pantaloni, la genunchi. Ea se uita la gaura aia... se uita...

În ultima clipă, nu găseau apa sfințită.

— Apa, apa, se enervase Benooi.

Auzind asta, Fons a ieșit, apoi s-a întors aducând în mână o găleată plină cu apă de la fântână.

În timp ce părintele Isidore se ruga, ea ținea atât de greu lumânarea încât puțină ceară i-a căzut pe pleoapă și, dinainte, i-a închis ochiul.

Mélanie a murit într-o vineri. Pentru prima oară din iarna marelui său reumatism, Fons nu va merge duminica la vânătoare.

După ce Mélanie s-a dus, Trees e nedumerită. Oare Benooi o să se însoare sau o să mai ia o servitoare?

Fons nu spune nimic. Are fața lui de dimineață, când se trezește prost dispus. Când, intrând, îi spun: „Bună ziua, Fons”, se uită arțăgos la străinul acesta.

Benooi e mai puțin aspru: are ochii roșii. Dar nu e de la lacrimi; e de la țigară. Vedeți: fumează ca-n fiecare zi; mai mult, de vreme ce nu mai rămâne nimic de făcut. Iar ca să meargă mai repede, în timp ce țigara arde la un capăt, el îl mestecă pe celălalt.

Ernest și Jérôme, cei doi frați de la oraș, coboară din același tren. Sunt în doliu de oraș, costume negre, manșete, crep mare la pălărie. Probabil că, pe drum, au vorbit despre moștenire. Dar eu știu că Fons, Mélanie și Benooi și-au luat toate precauțiile, iar ceea ce au câștigat tustrei nu va ajunge la ceilalți doi.

La priveghi, vecinii sunt cu toții acolo, desculți sau în șosete. Gilles, șchiopul, spune rugăciunile. La sfârșit, când anunță: „O *Ave Maria* pentru acela dintre noi care va muri primul", Vader înalță capul și se uită la copiii care-i mai rămân. Cine urmează?

Cine să tragă clopotele? Potrivit legilor vecinătății, ar fi datoria mea. Ei nu îndrăznesc să mi-o ceară și nici eu nu vreau să mă ofer. Brațele mi-ar cădea trăgând funiile, când biata Mélanie ar trece pe lângă mine, în coșciug.

În curte, lumea așteaptă ora când să ridice sicriul. E un soare cald de sfârșit de august. Încă opt zile și s-ar fi copt strugurii. Nu vom avea supă de struguri anul acesta! Black, pe care-l țin închis, urlă de dincolo de o ușă. A venit multă lume. Dând din coate, Trees, care e în saboți, își croiește drum până la fântână, de unde scoate o găleată pentru animale...

Iată căruța.

Vader pleacă înainte, cu trenul, până în sat. Poartă costumul lui cafeniu de duminică, saboții și bastonul. Alege vagonul:

— Te ajut, Vader?

— Lăsați, zice Vader.

El e viu: nu-i nevoie să-l sprijini.

Guido aduce căruța, trapiștii au împrumutat un cal: nu se cuvine ca iapa Lice să-și ducă stăpâna. Lumea merge foarte repede, ca întotdeauna.

În fața casei mele, Marie, care aștepta în prag, ne prinde din urmă și, fără să se uite la mine, se alătură grupurilor de femei.

Mélanie ținea mult la noi. Era atât de bună încât acum, că a murit, sigur se duce în rai. O îndopa pe Marie cu brânză de s-o îmbolnăvească, pentru că Marie spusese odată:

— Îmi place la nebunie brânza.

— Benooi, spunea ea, du-i domnului borcanul ăsta cu dulceață.

Ea însăși n-ar fi îndrăznit.

Mai spunea:

— Domnul e un om așa de cumsecade.

Era atât de mărinimoasă...

Și acum, iat-o!

La biserică, când e adusă Mélanie, Vader, deja la locul lui, se ridică în picioare ca pentru sosirea unui personaj de seamă. Se duce primul la Oblație. A lăsat bastonul și merge cu pași mărunți, un sabot înaintea celuilalt. Tot șirul trebuie să meargă asemeni lui.

Străbătând cimitirul în spatele trupului fiicei sale, oare Vader se gândește la faimosul zid construit datorită lui?

Scoate o batistă mare și roșie.

Suntem la câțiva pași de răposata Johanna, pe același rând.

Suntem toți acolo, ca atunci: Guido, copiii lui care au crescut, Nelis, Fons, Benooi, eu care aveam atâtea de văzut...

Numai că au trecut anii. Iar de data asta plâng...

Mulțumesc, Mélanie!

15 Jean-Richard Bloch (1884-1947), scriitor francez; militant și ziarist comunist; coordonatorul colecției „Prozatori francezi contemporani” la Éditions Rieder, în care apar mai multe cărți de André Baillon.

TRAPIȘTII

Lui Georges Eekhoud[16].

„Si non poenitentiam egeritis, ovines peribitis.”

Așa stă gravat cu litere de aur deasupra porții mănăstirii și asta înseamnă că, dacă nu facem penitență, vom pieri cu toții...

Cu toții? Fir-ar să fie...

Sunt aici călugări și frați, primii îmbrăcați în rasă brună, ceilalți în dimie albă.

Urmează încă moda de pe vremea Sfântului Benedict, întemeietorul lor. Cu țeasta rasă până la piele, frații își poartă tot părul în barbă, care este într-adevăr foarte lungă. Călugării n-au barbă, iar păr le rămâne numai cât să le alcătuiască o aureolă în jurul capului.

Îmbrăcămintea lor nu-i deloc complicată: un sac cu mâneci pentru trup, un capișon care se trage pe cap, o centură de piele de care atârnă o funie, un rozariu și, la frați, un cuțit mare, închis. Pentru ceremoniile din biserică, își trec, peste primul, un al doilea sac, fără mâneci de astă dată, dar mai larg și foarte lung, care lasă descoperit numai capul.

În dreapta, în dreptul șalelor, fiecare călugăr poartă, în robă, o ruptură, cusută de altfel. Chiar și când roba este nouă, ruptura nu lipsește. Ea vrea să spună:

— Suntem săraci.

„Ei sunt”, spune o carte pioasă, „Penitenții Domnului. Duc mai departe, ei înșiși, suferința lui Isus și poartă în carnea lor care cuiele, care spinii, care

o altă unealtă a sfintelor Patimi”.

Vreau cu adevărat să cred asta. Nu-mi trece prin gând să le ridic sutana ca să aflu ce se întâmplă dedesubt.

Așa cum sunt ei, acești călugări îmi fac o impresie foarte puternică. Primele dăți, când îi vedeam, făceam un ocol sau, dacă nu se putea altfel, îi salutam de departe pe oamenii aceștia care, din iubire de Dumnezeu, se trezesc noaptea, la ora două, și nu mănâncă niciodată carne.

Benooi mă învață să-i cunosc. Mă duce într-o duminică la slujbă și rămân uimit de cât e de simplu: sunăm la poarta cea mare și intrăm.

— Sunt o sută douăzeci, îmi explică Benooi: patruzeci de călugări și optzeci de frați.

— E mult, Benooi, și ce fac călugării?

— Nimic, zice Benooi, fac penitență.

— Ca pe piatră?

— Da, zice Benooi. Cântă slujbele; meditează, ascultă spovedaniile; se roagă.

— Și frații, Benooi?

— O, ei au viață mai grea: au o tipografie; cultivă pământul; au grijă de fermă; fabrică bere, brânză, vin: fiecare cu sarcina lui.

— Și, pe lângă asta, se roagă și meditează?

— Da, zice Benooi.

Nu trebuie să fii sceptic, nici să socotești cu cifrele lumești. În religie, optzeci de frați care trudesc pentru patruzeci de călugări care meditează nu înseamnă optzeci de slugi pentru patruzeci de trântori.

Slujba.

Mai mare decât cea din sat, biserica este folosită numai de călugări. Mijlocul rămâne gol; de-a lungul zidului sunt strane. Călugării stau în cor, în spatele celor două altare, unde se zărește numai albul mânecilor lor care se mișcă. Mai bine se văd frații aliniați pe două rânduri, unul la dreapta, unul la stânga. Nici nu se clintesc; parc-ar fi morți. Țepeni deja, au fost înfășurați în mantii și înfipți, pe picioare, la locul lor. Unora li se încovoaie

trupul; alții înalță spre cer un chip pe care nu se mai cunoaște privirea; pesemne că sub pleoape au numai niște găuri; sunt morți de mult.

Deodată, ceva se agită sub rasă, acolo unde trebuie să fie mâinile, și aceste cadavre, însuflețite pentru o clipă, se aruncă în genunchi, se întind pe jos, trăiesc ca oamenii, apoi înțepenesc din nou.

Călugării cântă în cor. Nu-i vacarmul orgolios al muzicianului care se așază la urechea lui Dumnezeu și-i spune:

— Ascultă-mă, ce geniu!

Cântarea lor face penitență. Nu se gândește la sine: se roagă. Deopotrivă foarte tristă și foarte blândă, ea amintește de Stăpân și îndrăznește să se înalțe până la El. Un nefericit s-a rătăcit pe sub pământ, ea îl cheamă; ar vrea ca el s-o audă; se teme totuși să fie auzită.

Vizita.

Străinilor care cer asta, părintele ospitalier are misiunea de a le arăta principalele încăperi ale mănăstirii. O bătaie de clopot îl cheamă în parloar. Bărbos și negricios, el se înfățișează în prag, salută cu o mișcare din cap, știe ce vor ei de la el și, fără o vorbă, le face semn să-l urmeze.

Merge întâi la biserică, deoarece, într-o casă, întâi este salutat Stăpânul. Îngenunchează pentru o clipă, singur, fără să se întrebe dacă îl imită ceilalți. Cum ar putea cineva să nu creadă în Dumnezeu? El nici nu se gândește la asta. Când termină, deschide una dintre cărțile acelea groase pe care călugării le au în fața lor în strană, apoi își începe adevăratul itinerariu: refectoriul, sala consiliului, biblioteca, claustrul, tipografia, grajdurile...

Tot fără să spună nimic și încet, pentru ca oamenii să aibă timp să vadă, străbate încăperile, împinge uși, le închide la loc. Se oprește în locurile potrivite și arată cu bărbia ceea ce i se pare mai remarcabil.

În dormitor, unde fiecare călugăr are alcovul lui, dezvelește colțul unei saltele de paie și apasă pe ea, ca să se știe că e tare.

Claustrul.

Pe o poartă mică, niște litere gotice anunță: „Claustrum”. Este claustrul, corul, locul sfânt al mănăstirii. Ca să-l străbată, frații se înfășoară

în mantii și își trag și mai mult pe funte capișonul. De-a lungul zidurilor, alte inscripții vorbesc despre Moarte, iarăși despre Moarte, mereu despre Moarte. Cei care trebuie să le citească sunt deja niște fantome.

Refectoriul.

O sală mare, rece, cu dale pe jos, parcă de gheață. De-a lungul zidurilor, trei mese din lemn simplu, două foarte lungi pentru frați și călugări, a treia, mai mică, deoparte, pentru abate, între stareț și magistrul novicilor. Fiecare trapist are în față un ulcior de lut cu apă, un pahar de cositor și un mic cub de pâine, al abatelui mai mare decât al celorlalți. Ca la marile banchete, mesele sunt puse dinainte. Pot veni oricând, găsesc exact la locul lor aceeași mici ulcioare, aceleași pahare și bucăți de pâine care par, și ele, mereu aceleași.

Toți mănâncă în tăcere, cu capul acoperit și mâinile abia scoase din mantie, în timp ce un călugăr, de la strană, le citește dintr-o carte o povestire.

Acesta nu se știe când mănâncă. Și nici ce...

Sala consiliului.

Ai putea să te crezi încă în refectoriu, numai că, în locul meselor, sunt scaune ca în biserică. Cel al abatelui le domină puțin pe celelalte. Goală, fără vreun tablou, cu un crucifix mare atârnat în mijloc, încăperea este austeră ca un tribunal. Despre ce se întâmplă aici nu se vorbește. Dar, la sfârșitul zilei, dacă un călugăr a păcătuit împotriva regulii, se ridică de la locul lui, se prosternează în fața abatelui, se întinde pe burtă și le cere, acestui om care-l judecă și celorlalți care ascultă, să-l pedepsească pentru greșeala sa.

Biblioteca.

Sunt aici mai multe cărți decât în biblioteca din Westmalle, care deține numai una, dar nu mai sunt cititori. Cuvintele sunt zadarnice. Un cuvânt ajunge: Dumnezeu.

Deambulatoriul.

Arhitectul l-a conceput foarte sever: galerii boltite care se pierd în întuneric, ferestre cu gratii, uși cu ferecături și, intrând acolo, costumați în călugări, niște oameni pe care nu-i auzi când merg.

Dacă lași deoparte credința, totu-i teatru.

Orologiul morții.

La cotul unui culoar. Dai peste el deodată, surprins. Cerule! Mormane de cranii, lacrimi ca niște ouă, un înger mânios care suflă într-o trâmbiță, în timp ce un schelet strânge din dinți și arată ora, cu degetele lui de os.

Este atât de înfricoșător că nici nu-ți mai este teamă.

Drumul crucii.

Fratele Modestus, care este pictor, și-a revărsat aici, o dată cu sufletul, cele mai frumoase tuburi cu culori; albastru cu adevărat albastru pentru rochia Mariei; cel mai cast alb pentru tunica lui Isus; un roșu crud pentru pantalonii soldaților; apoi violet, auriu, verde, după caracterul celorlalte personaje. Culorile îți intră în ochi, de să chiorască un pictor adevărat! Dar cum suferă Isus în purpuriul cel mai pur al rănilor sale! Iar sărmana sa Maică ar mai fi atât de tristă dacă nu i-ar fi migălit, una câte una, lacrimile, rotunde și albe, aproape la fel de mari ca ochii?

Cimitirul.

O dată morți de-a binelea, ei nu sunt duși în cimitirul satului; îl au pe al lor, sub tisa din grădină, lângă claustru. Sunt îngropați fără coșciug, pe o scândură, cu mâinile împreunate sub mantie, întocmai cum erau în biserică. Numai că li se trage capișonul peste față și nu mai stau în picioare.

Grajdul.

Nouăzeci de crupe de vaci, bine aliniate, foarte curate, cu ugere foarte mari și cozi care se destramă la capăt precum cosița unei fete puțin murdare. Singur, la extremitatea grajdului, un taur, cu ochii roșii, adulmecă desfătându-se parfumul celor nouăzeci de femei ale sale. În mănăstirea aceasta unde dragostea este interzisă, el are voie.

Ospitalitate.

Fără să-ți spui numele, dacă intri, fratele-ospitalier îți va oferi bere, brânză și pâine. Dacă rămâi câteva zile, devii *oaspete*. Se presupune că vei lua parte la slujbe. Ți se dă un mic tabel cu orele. Dar ești liber. Primești o cameră, un pat nu prea tare, legume ca și părinții, cu ouă și lapte pe deasupra, dacă nu-ți ajunge ceea ce mănâncă ei.

La momentul plecării, nici un hotelier nu întreabă dacă domnul a fost mulțumit de serviciu și nu-ți aduce nota. Ceea ce poți să dai va fi pentru sărmani.

Într-o zi au venit mai mulți pictori, în haine de catifea, cu barbișoane, guralivi ca niște artiști adevărați. Evident, dacă binevoiau să se îndoape pe degeaba, era ca să se distreze, să spargă farfurii, să facă gălăgie și să-i ia peste picior, în numele Artei, pe oamenii aceștia care n-au știut să bage mov într-un peisaj.

Cheful a ținut opt zile; pe urmă au plecat, mai artiști ca niciodată, fără să înțeleagă nimic din Frumosul acestor călugări care nici nu le auzeau vacarmul.

Câțiva dintre ei.

O dată dezbrăcată a doua mantie, trapiștii se transformă: sunt tot monahi, dar nu mai sunt morți.

Frații muncesc la câmp; își suflecă rasa și atunci vezi că au picioare, niște stâlpi grosolani în saboți, înveliți în niște fâșii de pânză care le sunt ciorapi.

Călugării au ciorapi albi, pantofi negri, unii sandale și, la fel ca noi, papuci de casă.

Se plimbă uneori în jurul mănăstirii, pe aleile cu stejari. Pe jumătate albi și pe jumătate negri, parc-ar fi niște păsări. Fără să fie prea sălbatici, se lasă abordați. Dacă le adresezi un cuvânt, îți răspund imediat.

Părintele econom.

Aproape în fiece zi, părintele Anselme trebuie să plece la drum. Nu prea-i place felul acesta de călugărie.

Înainte să plece, intră la familia Baerkaelens să-și odihnească, o clipă, brațele care cară valize.

Poartă palton negru și tricorn de preot, dar albul robei îl trădează pe dedesubt. Poate să stea de vorbă, pentru că se află în afara mănăstirii, și ține în gură o țigară de foi groasă.

Îi cunoaște pe nume pe toți Baerkaelenșii și știe ce-l interesează pe fiecare: iepurii pentru Fons, vacile și porcii pentru Benooi, gospodăria pentru Mélanie, generalități pentru Vader, care are amintiri.

— Și găinile dumneavoastră? nu uită el să adauge când sunt și eu acolo.

— Și dumneavoastră, părinte, tot pe drum?

Atunci bunul părinte își împreunează mâinile și înalță spre cer niște ochi puțin încrucișați:

— Nu-mi mai aduceți aminte. Ieri am vândut două vagoane de furaj, azi mă duc la un proces. Când mă gândesc că părinții mei țineau o prăvălie și eu am renunțat la ea ca să mă rog în voie Bunului Dumnezeu... În sfârșit, așa vrea părintele abate.

Iar când aude tramvaiul șuierând, iute, își mai aprinde o țigară și fuge să urce în vagonul care, încă o dată, îl va azvârli în vâltoarea acestei lumi.

Chefliul.

Toarnă cu găleata; ceea ce, în ținutul acesta unde nu cade niciodată destulă apă, Fons numește: „o ploicică bună și dulce”.

Mă trage de mânecă până la fereastră și-mi arată, pe șosea, în mijlocul potopului, un bun părinte, fără umbrelă, care, ud leoarcă, așteaptă trenul.

— O să se-nece, Fons, de ce nu intră?

— Se ferește, răspunde Fons. Venea prea des aici altădată, când încă nu intrase la mănăstire. Venea de la Anvers. Stătea ore în șir, bea, înfuleca, se împrietenea cu toată lumea și seara se clătina așa de tare că era nevoie de trei inși ca să-l suie în tren. Iar acum, priviți-l.

Cu un aer cam nătâng, picurând ca un copac, fostul chefliu acceptă cu resemnare toată apa care cade peste el. Buzele i se mișcă; nu vede hanul; nici nu știe că acesta se află acolo, iar când Fons, fostul lui tovarăș, se

aventurează afară și-și scoate șapca spre el, răspunde cu tricornul, cu un gest grav care nu-și mai aduce aminte.

Părintele Isidore.

Părintele Isidore e un călugăr foarte pios. Este sfântul mănăstirii, dar cântă fals. La slujbă, abia deschide gura ca să cânte *Oremus* că deja a pierdut tonul, când prea sus, când prea jos. Degeaba părintele Herman, care-l acompaniază la armoniu, îi întinde una după alta notele, el le ratează cu o precizie atât de frumoasă încât toți se întreabă, până la urmă, dacă nu cumva organistul s-a încurcat.

— Eu sunt, zice părintele Isidore, Terranova Bunului Dumnezeu.

Vrea să spună prin asta că a salvat multe suflete.

Când, în regiune, cineva trage să moară, oamenii nu se gândesc la preotul paroh, ci la părintele Isidore. Ca la doctor, la el pot merge la orice oră; își ia rozariul, breviarul și o cruce – trusa lui personală – și pornește.

Are atâta bunătate pe buze încât, văzându-l, te temi mai puțin de moarte:

— Fii curajos, îți spune el, curând ai să vezi pe Dumnezeu.

S-a îngrijit de atâția încât își dă seama, mai bine decât un medic, dacă sfârșitul e aproape sau va trebui să revină. Știe când trebuie să înceapă rugăciunile muribunzilor, să aprindă lumânarea, s-o pună între degetele bolnavului. Iar în timp ce acesta pare când să-și dea sufletul, când să și-l recapete, bunul părinte grăbește sau încetinește rugăciunile, așa fel încât ultimul său *Amin* să cadă cald, la ieșire, pe acest suflet și diavolul să nu-l poată lua.

Celor care rămân în urmă:

— Nu plângeți, el este în cer.

La moartea stareţului, se vorbește că părintele Isidore va fi numit în locul lui. Toată lumea știe asta la mănăstire, chiar și părintele Isidore, care este totuși un călugăr foarte modest.

— Eu sunt, spune el, o săgeată în mâinile superiorului meu. Unde mă aruncă, acolo voi merge.

Dar eu ghicesc unde ar vrea cucernicul om să fie aruncată săgeata.

Invidios pe devoțiunea lui, savurez, pentru o clipă, bucuria răutăcioasă a criticii.

Părintele Herman.

El cântă la armoniu, în mijlocul corului, unde pliurile mantiei îi cad în linii atât de frumoase. A făcut studii. Este eruditul mănăstirii, singurul care mai este văzut uneori la bibliotecă.

Părinții săi trăiesc la Forest, aproape de Bruxelles.

Gilles, prietenul meu, care e tot din Forest, vine într-o zi la mine, însărcinat să-i transmită părintelui complimentele familiei sale...

Îl așteptăm îndelung în parloar.

— Vin, începe Gilles, de la Forest...

— Forest... Forest... spune gânditor părintele, se poate... Nu-mi mai amintesc...

Apoi pleacă, salutând din cap, căci este un om politicos.

Părintele Joseph.

Părintele Joseph este atât de scund că degeaba i se scurtează mânecile, tot îi sunt prea lungi. Cu brațele bălăbănind, ele atârnă până la pământ, iar când intră astfel în biserică, vezi cum se apropie ceva alb și mic, ca o găină care ar merge pe aripi.

Semne.

De când îi frecventez, frații, care nu pot conversa între dânșii decât prin semne, au fost nevoiți să găsească unul nou, iar când sunt cu cei care mă cunosc și întâlnim pe unul care nu mă cunoaște, cei dintâi mă arată cu degetul, apoi, cu toată mâna, desenează un cerc pe stomac. Asta înseamnă:

— Este domnul venit de la Bruxelles.

Fratele Bruno.

Ca urmare a unei nenorociri, fratele Bruno poartă un picior de lemn, un simplu stâlp prins cu o curea de ceea ce i-a mai rămas din coapsă.

Acesta îi permite să meargă aproape ca și ceilalți, dar cu mai mult zgomot și se aude de departe pe unde trece. Fiindcă l-ar stingheri la slujbă,

în strana fraților unde se stă în picioare, călugării i-au făcut un loc în cor, unde poate să se ridice sau să se așeze după voie. Uneori, în mijlocul tăcerii, o bocănitură puternică în scânduri anunță că fratele Bruno și-a mișcat piciorul.

Încă le avea pe amândouă când, într-o zi, mânând șareta, s-a rostogolit pe jos. A auzit ceva ca o creangă care se rupe și a simțit o durere în mijlocul coapsei, în locul unde roba i se îmbiba de sânge.

Se târa pe mâini când l-au găsit.

Doctorul, care locuiește destul de departe, a venit în graba mare, după două ore. Abia a avut timp să-și desfacă trusa, dar bunul frate a refuzat medicamentul pe care voia să i-l vâre sub nas. Prefirându-și mătăniile, a îndurat să i se taie pielea, carnea și osul, strângând mai tare boabele când durerea era usturătoare. A spus douăzeci de rugăciuni: primele zece pentru Isus, celelalte pentru Fecioară; când le începuse pe următoarele zece, văzând cum se îndepărta, pe o pânză, bucata aceea mare de picior care era, la urma urmei, piciorul lui, a scos un „Auuu!” și rozariul i-a căzut.

Fratele Joachim.

Nu știu dacă fratele Joachim profită de o dispensă, dar, în casa aceasta unde toți sunt obligați să tacă, el vorbește întruna. De altfel, vorbește numai despre găinile lui.

El a avut ideea să organizeze curtea de păsări a trapiștilor. Înaintea lui, părinții aveau numai vreo douăzeci de găini: niște sălbatice care se țineau departe, într-un colț de hambar. Nimeni nu se ocupa de ele; n-aveau cocoș: ouăle putrezeau în fân:

— I-am zis părintelui abate: „Lăsați pe mine”. Întâi de toate, le-am adus un cocoș... Iar acum, priviți.

Sunt mai bine de două mii. Colțul de hambar a devenit hambarul întreg și mușcă deja din clădirea alăturată, care a fost odinioară o capelă.

Dacă e să-i dai crezare, călugării ar închide ferma, ar desființa tipografia, n-ar mai fabrica bere, ca să-i lase lui singur sarcina de a-i întreține, numai și numai cu găinile lui.

Suntem prieteni pentru că, la fel ca el, mă ocup de avicultură.

De la o săptămână la alta, când mă duc la el, duminica, înainte de slujbă, fratele îmi explică îmbunătățirile de peste săptămână.

În fața unei cloști cu pui, mă pune să mă aplec și, cu mâna întinsă, să strig: „Pui... Pui...”, pentru ca un pui să-mi sară în palmă și să simt cât e de greu.

— Iar cocoșul ăsta, zice el, ce voinic. Uite-l pe găina aia... Și acum deja fuge după alta!

Clopotul a bătut pentru slujbă, fratele și-a luat mantia din cui și mă prinde ca să-mi arate o găină pe care a vindecat-o, alta pe care o va opera mâine, iar când, cu întârziere, ajungem la biserică, eu în jubeu, el în strana lui, dacă se roagă la Bunul Dumnezeu, sunt sigur că o face tot pentru găinile lui.

Într-o vară, o epidemie s-a abătut peste păsăretul din regiune: multe găini au murit. Benooi a pierdut douăzeci, eu cincisprezece, Guido una. Vacs, ce-nseamnă asta? Din cele două mii ale sale, fratele a pierdut, în trei minute, o mie nouă sute nouăzeci și șapte. Iată ceea ce se poate numi o cifră frumoasă!

În mintea părintelui Joachim, când sună cineva la poarta cea mare, nu-i nici un vizitator, nici un penitent, nici un sărman. E un domn care vine să-i vadă găinile. Iar fratele se pregătește.

Fratele Joachim, care se ocupă de curtea de păsări, și fratele Raymond, care dirijează ferma, nu se înțeleg prea bine.

— Vacile tale, spune cel dintâi, ar trebui omorâte. Costă mult și n-aduc nici un câștig.

— Păsările tale, ripostează cel de-al doilea, sunt tare fericite să se hrănească cu ce pică din curul vacilor mele.

Și toate acestea, potrivit regulii, trebuie să și le spună prin semne.

Fratele Antoine.

Fratele Antoine, care acum este aproape orb, a văzut odinioară un lucru foarte urât. Nu-i place să vorbească despre asta.

În curtea păsărilor, când el, pipăind, îndoaie nuielele de răchită ca să împletească din ele coșuri, mă opresc dinaintea lui.

— Ce-ai văzut dumneata, frate, chiar era atât de urât?

— Da, zice fratele, fără să ridice capul.

— Și nu vrei să-mi spui?...

— Nu, zice fratele, e prea urât. Nu spun nimănui. Niciodată n-am să îndrăznesc...

— Ei, mie, știi...

Clipind des, fratele se străduiește să vadă dacă nu glumesc.

— Ei bine, iată.

Era tânăr pe atunci. Trimis de tatăl său, negustor, vizita micile băcănii sătești. Într-o zi, numai Dumnezeu știe cum, ajunge în josnicul oraș care este Bruxelles și, seara, dă zece bani ca să intre într-un teatru.

— Stăteam sus de tot, într-un fel de jubeu de biserică unde era multă lume. Dedesubt, era de asemenea multă lume, iar în capăt, într-o parte foarte luminoasă unde se vedea o grădină, un bărbat, într-un costum ciudat, vorbea cu o femeie, a cărei rochie nu se prindea pe umeri.

— Jucau piesa, frate.

— Nu știu. Femeia se mișca mult și atunci nu m-am putut împiedica să văd... să mă uit... Dar nu, chiar e prea urât.

— Hai, frate, spune...

— Să mă uit, isprăvește fratele, la ceea ce o mamă poate să-i arate numai copilului ei, când alăptează.

— Chiar așa, frate, ai văzut asta!

— Da, mărturisește fratele. În primele zile, la mănăstire, am suferit mult din pricina asta. Revedeam întruna lucrul acela. Diavolul, înțelegi? Ardeam ca-n iad.

— Și acum, frate?

Fratele zâmbește:

— Acum, nu mă mai gândesc la lucrul acela. Nu-l mai văd. Domnul a fost bun. Mi-a crăpat ochii.

Fratele Ildefonse.

La vremea lui, fratele Ildefonse purta un nume mai puțin complicat: îl chema Jan, ca pe mulți băieți din Westmalle, satul lui natal. Îi făcea curte

Mélaniei Baerkaelens, care, foarte tânără, nu-și pusese încă masca de Nero.

Firește, dac-ar fi fost să-și aleagă un soț, l-ar fi preferat pe Jan; dar ea nu-și dorea unul. Atunci, fără să-și piardă speranța, căci nici o altă femeie nu s-ar fi potrivit mai bine la ferma lui, el s-a întors către Dumnezeu.

Timp de douăzeci de ani, Mélanie n-a mai auzit nimic despre el, apoi, într-o zi, a văzut intrând la han un trapist cu barba lungă și părul ras ca toți trapiștii. Era Jan care, devenit frate, se numea acum Ildefonse.

Ducea, la capătul unei sfori, un colet dintr-acelea pe care călugării le trimit tot timpul la oraș:

— Mélanie, a spus el, vrei să pui asta la primul tramvai?

— Sigur, frate, a răspuns Mélanie, înmuindu-și pana pentru documentul de transport.

A doua zi el s-a întors, apoi în alte zile, cu alte pachete, căci asta era acum sarcina lui.

De fiecare dată:

— Mélanie, spunea monahul, vrei să pui asta la primul tramvai?

— Sigur, frate, răspundea Mélanie, care se așeza la masă, în timp ce fratele, la spatele ei, îi urmărea scrisul.

Pradă congestiilor, Mélanie a roșit de câteva ori. El, niciodată.

Într-o zi, intră:

— Mélanie, vrei să...

Apoi se oprește.

Îl vede pe Fons lugubru, pe Benooi plângând, pe Vader dus pe gânduri... Mélanie nu-i acolo, iar obloanele sunt închise.

El nu știa nimic. Acum știe.

— Benooi, reia el, vrei să pui asta la primul tramvai?

Și, acum că Mélanie e moartă, asta-i tot.

Fratele Benoît.

Ceva face ca, dintr-o dată, capul să i se miște, iar umărul să i se ridice de trei ori. E un tic. Când se roagă astfel în capelă, în fața Fecioarei, parcă i-ar spune niște vorbe pe care numai Ea le poate înțelege. Poate că i se pare că Ea întârzie cam mult să-l cheme alături de Fiul ei. E bătrân, cam sărac cu

duhul și a devenit atât de bun încât ceilalți nu mai îndrăznesc să-l lase singur, căci ar putea face rău fără să-și dea seama.

Într-o dimineață, când îl credeau la slujbă, el găsește o poartă deschisă, se avântă afară și ajunge la șosea, unde e calea ferată. O urmează cu pași mărunți. Ajuns aproape de pădure, când aude șuieratul trenului, se ascunde după un copac, așteaptă cuminte și, când locomotiva e aproape, se aruncă.

Benooi tocmai trecea pe acolo. A văzut accidentul. Vine la mine foarte tulburat.

— I se mișca umărul, povestește Benooi. A ieșit de după copac; cu mâna i-a făcut „la revedere” mecanicului, apoi hop... Trei vagoane au trecut.

S-a întâmplat la câțiva pași de aici. Trenul e tot acolo. Doi oameni trudesc să adune bucățile dintre roți. Lumea de la oraș se repezea să vadă.

Benooi și-a împreunat mâinile:

— O *Ave* o să-i facă bine.

— Da, Benooi.

Îmi scot bereta.

Fratele Modestus.

Este bătrân, dar drept ca un tânăr. El a pus acele culori frumoase pe *Drumul crucii*, de care părinții sunt atât de mândri, în capela lor.

Dar din ce tub o fi scos albul acesta de argint pentru barba lui, rozul pentru obraji și lumina acestui albastru care, în alți ochi, ar fi un albastru mincinos?

Pentru el s-a golit un colț al hambarului, ca să-și facă acolo un atelier. Deja a pictat un Cristos ieșind din mormânt. Acum lucrează la portretul Fecioarei. Închide ochii ca s-o vadă. Ea poartă un trandafir pe fiecare picior; are mâinile împreunate; privește cerul, cam ca părintele econom când se plânge: „Nu-mi mai amintiți de drumurile astea”.

— Dumneata faci Artă, frate, i-am spus.

Aspir cuvântul, ca să se simtă majuscula.

— Artă, murmură fratele, nu știu... eu o pictez pe Fecioară.

Iar pensula lui alunecă, cu tușe mici:

— Bucură-te... Marie...

Bătrâna Pélagie a răcit și poate că va muri.

— Știu eu un leac bun, zice fratele Mathieu.

— Care, frate? Care?

— Este un fel de apă galbenă, explică fratele. Face spumă când o torni. Se bea câte o ceașcă, dimineața. O lași să-ți piște limba, pe urmă înghiți. Apoi râgâi și ți-a trecut.

— Așa repede, frate?

— Cum vă spun... Eu am luat odată. Se cheamă?... Scria pe sticlă: lamp?... camp?...

— Șampanie, frate?

— Se prea poate.

Trebuie spus că, intrat la mănăstire la șase ani, ca orfan, fratele Mathieu n-a mai ieșit.

Într-o zi, fratele Louis a văzut zburând un aeroplan, iar asta nu l-a surprins mai mult decât o pasăre, de vreme ce mașinăria aceea avea aripi. Știe, de asemenea, că există trenuri. Merg cu aburi, pe șine. Dar că există mașini care merg pe pământ, singure, fără cal și fără șine:

— Păcăleală, zice fratele.

Novice.

Din când în când vine câte un băiat nou, de la țară, cu obraji roșii zdraveni, privirea dreaptă, bucuros că va deveni trapist.

Îl vezi la capelă, unde frații i-au făcut un loc în strana lor.

Singurul viu printre atâția morți, el și-a păstrat haina și gulerul de pânză pe care le avea la sosire. Privirile i se ațintesc înainte și se înfige drept, cu brațele încrucișate, cum stătea în biserica din satul lui.

Oarecum stângaci, încearcă să imite gesturile confraților săi și, după exemplul lor, se prosternează, se ridică, își împreunează mâinile sau își face semnul crucii. Dar face toate acestea foarte repede, pentru că trupul său e tânăr și, uneori, greșește. Fratele care-l are în grijă se uită atunci aspru la dânsul.

Săptămâna următoare, încă se ține drept: dar parcă i s-ar fi rupt ceva la ceafă: capul îi atârnă. Nu mai privește înainte: închide ochii și, dacă mai ridică pleoapele, le lasă imediat în jos. Instructorul său îl supraveghează mai puțin.

Peste opt zile, capul îi atârnă și mai mult și trage puțin și partea de sus a trupului. Și-a pierdut aerul vesel. Acum știe gesturile cuvenite; dar nu mai sunt ale lui: seamănă cu ale tuturor celorlalți frați. Când îngenunchează, nu mai trebuie să se stăpânească pentru a nu se ridica primul. Călugărul instructor abia dacă se uită la el.

Astfel, de la o săptămâna la alta, îl vezi transformându-se, înmuindu-se și stingându-se. O lună, două luni. O voință exterioară o erodează pe a lui, care se pierde. Obrajii i se lasă în jos, îi crește barba. Trăiește încă, dar numai înlăuntru. Curând, nu mai aparține lumii decât prin hainele care se destramă și ele.

Și chiar și acestea dispar.

Într-o zi, gata cu vestonul, gulerul alb, flăcăul. În locul lor, o rasă maronie, o barbă lungă, un cap ras: un monah – un cadavru printre celelalte.

Regula lor.

Astăzi este sărbătoare la trapiști. La micul-dejun, după patru luni numai cu pâine și apă, fiecare monah va găsi în chifla lui câteva stafide, iar în loc de două ore slujba va ține trei...

— Benooi, nu ți se pare că părintele Anselme are burta mare?

— Nu-i de mirare, zice Benooi, legumele te umflă întotdeauna.

— Și părintele Herman, ce slab e!

— Nu-i de mirare, zice Benooi, legumele te usucă întotdeauna.

Îi spun lui Benooi:

— În concluzie, regula lor e adaptabilă. Ia-l pe părintele Anselme, de pildă. Nu fumează la mănăstire; dar recuperează afară. La fel și ceilalți.

— Încercați, zice Benooi.

Încerc. Nu mai fumez decât afară. Dar degeaba sunt liber și ies după plac și mai des decât un trapist, e atât de greu încât prefer să nu mai fumez deloc.

Frații nu fumează. Ei prizează. În capelă, în timp ce stau neclintiți în strană, trebuie să fii foarte abstras ca să nu-ți dai seama că aceste cadavre duhnesc groaznic a tutun.

— Cel mai greu, îmi destăinuie un frate, nu-i să postești, să taci sau să te trezești la două noaptea. Ci să nu te dezbraci înainte de culcare...

Într-adevăr, trapiștii își păstrează noaptea veșmintele de peste zi. Numai încălțările și le scot.

— Iarna, explică monahul, mai merge. Dacă a plouat, oricât de ud ai fi, ți-e frig, dar după un timp hainele se usucă. Vara, n-ai ce face, asuzi. Cu cât ți-e mai cald, cu atât se udă mai tare. Până la urmă se lipesc de tine.

16 Georges Eekhoud (1854-1927), scriitor belgian de limbă franceză; considerat de Baillon maestrul său literar, a semnat prefața primei ediții a cărții de față (apărută în 1920 sub titlul *Moi quelque part...*), în care scrie, printre altele: „Când Baillon vorbește despre trapiști, slujbe și practicarea cultului, chiar dacă i se întâmplă să glumească sau numai să zâmbească puțin, pe ansamblu rămâne respectuos și chiar religios ca orice poet adevărat. Scepticul este dublat de un mistic, iar această îmbinare nu este cea mai neînsemnată dintre părțile originale ale acestui talent deopotrivă ponderat și năvalnic”.

CÂT DESPRE MINE, EU...

Lui Gaston-Denys Périer[17].

Aș deveni cu bucurie un ascet de genul lui Ruusbroec,
pentru că lui i se spune Admirabilul[18].

Nu aș fi ceea ce sunt astăzi dacă, știind cum trăiesc trapiștii, nu mi-aș fi dorit să trăiesc întrucâtva asemeni lor.

Prima dată când, împreună cu Benooi, am vizitat mănăstirea:

— Benooi, i-am zis, cred că mi-am ratat vocația; ar fi trebuit să mă fac trapist.

Benooi s-a uitat la mine, dar n-a spus nimic, pentru că știe să tacă.

„Dacă vrei să fii desăvârșit...”

Sunt vorbele lui Cristos. Trapiștii au făcut ce se cuvine: ei sunt desăvârșiți.

E enervant să frecventezi oameni desăvârșiți când tu nu ești astfel.

Îl întreb pe părintele Isidore:

— Viața monastică e foarte frumoasă, nu-i așa, părinte?

— Da, fiule, foarte frumoasă.

— Mai puțin frumoasă, totuși, decât viața preotului mirean.

— Mai frumoasă, fiule; și, potrivit lui Cristos, singura desăvârșită.

— Dar să trăiești simplu, părinte? Să ai o mică fermă, câteva găini...

— E foarte bine, fiule, dar viața monastică...

— Și viața conjugală, părinte? Să ai o soție, să crești copii, să te devotezi...

— Nu-i rău, dar...

— Totuși, căsătoria este o sfântă taină. Și încă una frumoasă...

— Da, dar de rangul al doilea. Nimic nu depășește viața monastică.

Degeaba întorc întrebările pe toate părțile, nicicând nu-l voi face pe acest călugăr să spună că viața mea este măcar egală cu a lui.

Asta mă irită.

E rândul lui Benooi:

— Benooi, toți bărbații se pot face trapiști?

— Da, zice Benooi.

— Și hoții, și ucigașii?

— Sunt și dintr-aceștia, zice Benooi.

— Și bărbații căsătoriți?

— Pentru ei, nu se poate... cel puțin atâta vreme cât trăiește nevasta lor.

— Aha!...

— Poate, insinuează Benooi, dacă, la rândul ei, și nevasta s-ar hotărî să intre la mănăstire...

Mă uit la Marie. Solidă cum e ea, cu gura plină de pâine, e deja la al treilea mic-dejun. Poate s-o ducă mult, și nici cu fustă de carmelită n-o văd.

Timp de un minut bun, o detest.

Deocamdată, fac și eu ce pot. Când lucrez în grădină și aud clopotul bătând de trei ori pentru sfințirea împărtășaniei în timpul slujbei, las cazmaua, îmi împreunez mâinile și mă reculeg o clipă ca să rostesc o rugăciune. Așa fac trapiștii când muncile îi țin pe câmp în timpul slujbei.

Dar când, la două noaptea, același clopot îi smulge pe călugări din pat pentru utrenie, eu mă întorc într-al meu și fac pe surdul. La urma urmei, ce, sunt trapist?

Ca să intre în mănăstire, Benooi nu mai are nevoie să sune. I s-a dat o cheie. Intră când vrea.

— Tare aș vrea, îi zic lui Benooi, să am o cheie ca tine.

— Cereți și o să primiți.

N-am îndrăznit niciodată.

Totuși, în oraș, amicii știu că Baillon, care se înțelege așa de bine cu trapiștii, intră în mănăstire când vrea, cu ajutorul unei chei pe care i-a

înmânat-o părintele abate în persoană.

Între noi fie spus, nu-l cunosc pe abate. Omul acesta sfânt mă înspăimântă.

Iau parte la slujba de duminică și, uneori, în timpul săptămânii.

Poate că aș fi mai puțin evlavios dacă ar trebui să rămân în micul ungher îndepărtat unde sunt îngăduiți țăranii. Dar, datorită lui Benooi, știu un loc mai bun și, pe scări și pe niște culoare, mă strecor la etaj, în jubeu, unde sunt acceptați „oaspeții” care deja sunt de-ai casei. Acolo mă rog în voie.

În stranele lor, frații sunt la fel de morți. Câteodată mă închipui printre ei, asemeni fratelui Joachim, a cărui barbă este atât de frumoasă, cu ochii înălțați în atitudinea fratelui Bernard care este un sfânt, în timp ce vreun prieten, venit anume pentru asta, ar sta să mă contemple din locul în care mă aflu acum. Apoi îmi aduc aminte că e cu neputință și-i trimit la dracu’ pe bigoții ăștia bătrâni și bărboși...

Le scriu prietenilor. Le predic: „Fiți simpli”. Mă fac umil, cu ostentație. Spun călugării „mei”, mănăstirea „mea” și, pe aceeași pagină, găinile „mele” și câinii „mei”. Analizez viața și obiceiurile austere ale acestor oameni și încerc să sugerez că această austeritate a devenit, întrucâtva, a mea.

Singur în centrul unui tablou, mă detașez semeț, având în fundal clopotnița trapiștilor, ogoarele trapiștilor, pădurile trapiștilor, minuscule accesorii pentru a pune în relief importantul personaj care este „eul” meu.

Ideile religioase ale Mariei.

Prima dată s-a dus la slujbă ca s-o însoțească pe Mélanie, dar nu i-a plăcut deloc. A doua oară, a fost din cauza unei vecine. Iar acum preotul ar putea să-și spună: „Ia te uită, n-o mai văd pe doamna aceea”, iar ea se simte obligată. Ar fi de-a dreptul scandalizată dacă ar spune cineva: „Eu nu merg niciodată la biserică”.

Are despre religie ideile ei de Marie. Din predica preotului nu înțelege tot. Știe cum a săvârșit mama noastră Eva primul păcat, o poveste cu niște

chiloți de baie pe care sigur n-a găsit-o în Biblie. Mi-o spune cu o seriozitate naivă.

Ca toate femeile practicante, Marie se împărtășește în prima duminică a lunii. Pentru împărtășanie, trebuie să nu fi mâncat de la miezul nopții, să citească din carte, la cutare pagină, cutare rugăciune și să se strecoare reculeasă și cu ochii închiși la locul ei. Dimineața, nici nu-și clătește gura, de teamă să nu înghită o picătură de apă; la altar, scoate o limbă pe măsura celorlalte; se întoarce la loc, respectuoasă, ca și celelalte, și ar fi un lucru rău dacă și-ar ține mâinile pe față mai mult timp decât celelalte.

Dar ce credea ea despre pilula aceasta de pâine care i s-a pus pe limbă? Poate că nimic.

Or, iată că, după exemplul călugărilor, soțul ei devine pios, poartă rozariu, se duce la slujbe, se arată minuțios cu privire la ce este voie și ce nu este voie să se facă.

Atunci Marie își cumpără un rozariu, meditează mai des și, ca și el, un sfânt, aspiră să devină sfântă.

Iar când seara, cum se cuvine, stingem lampa, aprindem două lumânări și ne rugăm în fața Fecioarei, Marie nu este cea mai puțin serioasă.

Scapularul.

Suntem în pat, sub plapumă, când Marie, care-și plimbă degetele pe pieptul meu, găsește între cămașă și piele ceva moale, ca o cârpă mică.

— Ia te uită! Ce-ai acolo?

— Eu, Marie, nimic.

— Ba da, hai; e și o sfoară...

— Ăsta, Marie, e un... scapular...

— Aha! Acum porți și scapular!

— Da, Marie, mi l-a dat fratele Joachim. De altfel, purtam și când eram copil. Rău am făcut să mă dezobișnuiesc. Te ferește de nenorociri.

— De toate?

— De cele adevărate, Marie. Vezi, pe el e o mică Fecioară. Pe cealaltă bucată e Sfântul Bernard, cu o rugăciune... acolo... pe spatele meu.

— Vreau să citesc rugăciunea de pe spatele tău, zice Marie.

— Citește... Dar să nu mă gâdili.

Marie nu se grăbește, pentru că sub plapumă nu-i prea multă lumină. Iese de acolo puțin înroșită, dar serioasă:

— Ascultă, ești prost. Ai rozariu, porți scapular, te duci la slujbă, vrei să le faci pe toate, ca un trapist...

— Eu? Zău așa...

— Da, da. Ba chiar, dacă n-aș fi eu, te-ai face trapist.

— Ei, nu, Marie!

— Ba da, ba da... știu eu... Dar, mare sfânt cum ești, măcar te-ai gândit să te împărtășești?...

— Ei, Marie, zic eu, problema e că, pentru a te împărtăși, întâi trebuie să te spovedești. Nu-i un lucru așa de simplu.

— Nu?

— Ba chiar e un lucru foarte complicat. Trebuie să-ți povestești toate păcatele, adică să ți le amintești. Trebuie să promiți că n-ai să mai faci și, din iubire de Dumnezeu, să-ți regreți faptele.

— Nu știu, zice Marie, cum se întâmplă între bărbați. Eu nu fac atâtea fasoane. Îi spun popii micile păcate care-s numai ale mele: îi ajunge. Cât despre celelalte, cele mari pe care le facem împreună, le păstrez pentru tine...

Mă sărută și, într-adevăr, pentru lucrurile sfinte despre care vorbim are ochii prea scăpărători.

Ascund ce descoperi când îți arăți scapularul:

— Și după spovedanie ești mulțumită?

— Da, foarte mulțumită: am terminat...

— Nu-ți faci griji?

— Nu?

— Te simți absolvită, mă rog... iertată?

— Păi sigur, de vreme ce popa a făcut semnul crucii.

— Da, Marie, ești o fată bună și solidă... Îți păstrezi echilibrul. Eu, dacă m-aș hotărî, să vezi ce istorie ar ieși.

Confesiunea mea.

Mă hotărăsc totuși și poate că lucrurile nu încep foarte bine.

Mi-am cercetat conștiința cu sinceritate, cum fac cu toate lucrurile, dar în mare, ca să n-o lungesc prea mult. În fond, fără să fiu vreun sfânt, mă credeam un om cumsecade și iată că, în lumina de aici, descopăr că am totul ca să fiu numit un ticălos. Cu atât mai bine: în cer este mai multă bucurie pentru un păcătos care se pocăiește decât pentru zece sfinți care nu se abat. Așa scrie în cărți. Știu asta și, poate, fiind acest păcătos pocăit, o știu prea bine.

De altfel, mă căiesc. În viitor voi duce o viață mai bună, se înțelege. Dar cum?

În confesional, mă uit cu blândețe la bunul părinte Isidore, care va avea fericirea de a-mi salva sufletul.

Foarte repede, ca să ajung imediat la păcatele cele mari:

— Părinte, o să vă fac o confesiune generală. Ultima a fost acum multă vreme și nu știu dacă era bună.

Dar părintele:

— Nu te supăra, fiule, dar, dacă acea confesiune n-a fost bună, a fost sacrilegă; trebuie s-o spui... Și cele dinainte?

— Dinainte? Nu știu, părinte. Să le presupunem rele, și pe celelalte, pe toate, n-are importanță.

— Ba da, fiule. E cu neputință ca toată viața ta să nu fi făcut nici o singură confesiune bună: trebuie să știm care.

— Dar, părinte, de vreme ce aceasta, pe care o vreau bună, le va șterge pe toate...

— Nu. Așa cum nu trebuie să omiți păcatele de care ești vinovat, nici nu trebuie să te acuzi de păcate pe care nu le-ai săvârșit. Încearcă să-ți amintești.

— Of!... Of!...

Mă gândesc îndelung, iar părintele, care mă ajută, se străduiește mult, înainte să cădem de acord asupra acestui fapt: că, în afară de trei sau patru, mai mult sau mai puțin, toate confesiunile mele au fost execrabile.

— Bine, fiule, continuă.

— Părinte, am să vă povestesc, în mare, viața mea: este cea a unui mare păcătos. Dar mă căiesc... Asta e bine, nu?

— Continuă, spune simplu părintele.

— Păcătosul acesta a blasfemiat, a mințit, a neglijat slujbele de duminică, a mâncat carne vinerea, a învățat-o lucruri impure pe o tânără fată.

— Fiule, spune părintele, o iei prea repede. Ca să te absolv, trebuie să cântăresc separat fiecare păcat al tău. Zici că ai blasfemiat. De câte ori?

— Nu mai știu... Când eram furios...

— Încearcă să-ți amintești. Să fie de o mie de ori?...

— Păi... Da, așa, de o mie de ori, părinte, mai mult sau mai puțin...

— Și slujbele de la care ai lipsit?

— Of, multe! Uneori mă duceam în timpul săptămânii, iar duminica nu, alteori, duminica, și nu în timpul săptămânii; alteori, deloc. Dar acum merg aproape în fiecare zi. Asta e bine, nu-i așa, părinte?

— Spune numai despre cele la care ai lipsit, zice părintele.

— Ei bine, de o mie de ori, părinte, mai mult sau mai puțin. La fel și cu carnea de vineri. Cât despre minciuni, de zece mii de ori... Mai mult sau mai puțin, bineînțeles.

— Bine, fiule. Și fata aceea pe care ai învățat-o păcatul desfrâului, de câte ori?

— Nu mai știu...

— Încearcă să-ți amintești. Am să te ajut. A fost numai o dată?

— De mai multe ori, părinte... Pe săptămână... de trei sau patru ori. Și au mai fost și altele...

— Altele, fiule... Și pe acelea le învățai tot păcatul desfrâului?

Aproape că uit unde mă aflu:

— Sincer să fiu, părinte, mi-e cu neputință să precizez. Totuși, cred că unele știau mai multe ca mine...

Pentru prima oară, părintele își scoate fața din batistă. Poate că-l recunoaște pe acel domn Baillon care s-a mutat în ținut ca să crească găini:

— Ce spui tu, șoptește el, este foarte urât. Din studiile mele, știam că asemenea lucruri există; era cât pe ce să las totul și să plec, ca să nu aflu

mai multe.

Atâta a spus. Și iată-mă mai puțin mândru.

— Iertați-mă, părinte, acum înțeleg. De altfel, văd că mă încurc, vreți să mă ajutați puțin?

Umil, de astă dată, mă las interogat despre păcatele mele, cărora încerc să le precizez gravitatea și numărul.

Apoi părintele:

— Ești căsătorit?

— Da.

— Îi ești credincios?

— În faptă, părinte.

— Și în gând?

— Nu întotdeauna.

— N-ai luat bunul aproapelui?

— Nu?

— N-ai râvnit la el?

Dar, pe măsură ce mă interoghează, îmi vin în minte alte greșeli, mai subtile, la care acest om bun nu s-ar gândi și pe care trebuie totuși să le mărturisesc, pentru ca această confesiune să nu dea greș precum celelalte.

— Părinte, cândva am avut avere; am irosit-o; e rău, nu-i așa, să abuzezi de darurile lui Dumnezeu?

— Nu te-a pedepsit prea tare, de vreme ce ți-a îngăduit să fii sărac.

— Și apoi, părinte, îmi vin unele gânduri, poate fără voia mea și atât de rapide încât n-am timp să-mi dau seama dacă mă complac cu ele. Să le număr?

— Fii simplu, fiule...

— Da, părinte; totuși, când mă gândesc, cred că la începutul confesiunii m-am înșelat. Astfel, v-am spus că o învățam păcatul desfrâului, de trei sau patru ori pe săptămână, dar nu-i exact. După câteva lecții, n-o mai învățam pe fată, de vreme ce ea știa. Cât despre slujbele mele de duminică și carnea de vineri, am numărat „o mie”, ca să nu rămân dator. E drept oare? Și cele zece mii de minciuni? Poate e prea mult; și ar trebui

deosebit între cele grave și cele care nu sunt astfel... Și apoi, îmi aduc aminte: am luat într-o zi bunul, nu al aproapelui, ci al unei mătuși...

— Cât, fiule?

— Cinci franci.

— Era bogată?

— Da.

— E mai puțin grav...

— Da, dar pe urmă a sărăcit.

— Atunci ar trebui să i-i dai înapoi...

— Da, dar a murit.

N-o să-i dăm de cap niciodată.

— Ascultă, fiule, repetă părintele, fii mai simplu. Și, mai ales, fără scrupule: ele vin de la diavol.

— Da, părinte, însă mai este un lucru...

Cu cât dau la iveală mai multe, cu atât îmi vin mai multe în minte. Golești o mlaștină: mâl, ierburi, broaște prinse una de alta ca un lanț lung.

— Asta-i tot, fiule?

— Da, părinte. Totuși, dacă mă gândesc, în ajunul căsătoriei m-am spovedit: poate că acea confesiune n-a fost bună, atunci căsătoria mea este sacrilegă, și tot ce am făcut cu soția mea...

— Treci peste asta, fiule.

— Da, părinte. Însă mai este un lucru. Am o bibliotecă.

— Da, fiule.

— În biblioteca asta, sunt cărți care nu-s toate bune.

— Arde-le pe cele rele, fiule.

— Dar țin la ele.

— Cum poți să ții la ceva despre care spui că-i rău? Arde-le. Aceasta va fi penitența ta.

— Bine, părinte.

— Și acum, ai terminat?

Odată și odată trebuie să termin.

Părintele îmi zâmbește cu buzele lui binevoitoare care urează „Pace vouă!” când intră în casa unui muribund.

Ce-i va spune unui păcătos atât de mare?

— Ascultă, fiule, ai păcătuit mult. Te căiești?

— Da! Da, părinte!

— Și făgăduiești să nu mai faci?

— Niciodată, părinte.

— Ei bine, Domnul este bun. Te iubește. Trebuie să-l iubești la rându-ți. Când iubești pe cineva, nu vrei să-l întristezi, nu-i așa?

— Da, da, părinte... nu, nu, părinte... da... da...

Mă bâlbâi: ceea ce spune el este atât de simplu!

— Iar acum, fiule, fă un act bun de căință.

— Mă căiesc, părinte; n-am să mai fac.

— Nu așa, fiule, rostește formula.

Iar asta, pentru marele pocăit, e mai umilitor decât restul:

— N-o mai știu, părinte.

— Bine, fiule. Am s-o spun eu pentru tine. Repetă după mine: Act de căință.

— Act de căință, părinte.

— Doamne, Dumnezeul meu...

— Doamne, Dumnezeul meu...

— Mă căiesc din toată inima...

— Mă căiesc din toată inima...

— De toate păcatele mele...

Dar mă căiesc prea mult și asta sfârșește, cum se și cuvine, în lacrimi.

Când ies din confesional, dau peste Benooi, care-și aștepta de un ceas rândul.

Termină imediat.

Plecăm împreună:

— Părintele Isidore, zic eu, e foarte interesat de găinile mele. Am vorbit despre ele, nu mai termina...

— Bine, bine, face Benooi, care se gândește la el însuși. Eu, ca penitență, trebuie să spun o *Ave*.

Ce-ar crede dacă i-aș spune despre cărțile mele?

— Ei, zice Marie, a mers bine?

— Da, Marie, binișor. Dacă nu te superi, vreau să mă reculeg. Du-te să le dai binețe Baerkaelenșilor.

După ce pleacă Marie, aprind un foc mare. Îmi triez cărțile: întâi cele rele, apoi cele îndoielnice, apoi câteva bune ca să fiu sigur. Flăcările urcă foarte sus în vatră. Vreo doi Zola să mai pun și bojdeuca toată ar fi o pălălaie.

Apoi mă așez la masă, pentru prietenul-confident:

„Tocmai m-am spovedit: nu știu cum s-a petrecut asta, dar cu adevărat m-am simțit apucat de mâna Grației...”

Șterg fraza aceasta prea pretențioasă, apoi o scriu la loc, pentru că-mi face bine.

Oricât de bună, confesiunea mea nu valora cine știe ce.

Ajutorul.

Cu inima spălată ca nouă, vreau, cu ajutorul părintelui Isidore, s-o șlefuiesc pe la colțuri.

Mă întorc să vorbesc cu dânsul.

— Părinte, e îngăduit să scrii cărți?

— Of, fiule! Îndeletnicire fără folos, adesea primejdioasă.

— Dar cărți bune, părinte; povești moralizatoare... de pildă, viața unui sfânt.

Părintele e neîncrezător:

— Cu prudență, fiule, cu prudență.

— Dar să dezvolți un subiect pe care l-ai găsit în Biblie?

— În Biblie, fiule!... Dar Biblia a fost scrisă sub inspirația Duhului Sfânt. Doar nu pretinzi că ai lucra mai bine decât Sfântul Duh, nu?

Obișnuit cu păcatele țăranilor, niște sfecle bune, simple și rotunde, părintele ajunge să se sperie, până la urmă, de forma bicornată a alor mele.

— Ascultă, fiule, eu nu-s deloc versat în toate problemele acestea. Poate ar fi mai bine să consulți alt confesor.

Dar eu sunt fidel. Prefer să mă osândesc cu morala mea, decât să mă mântuiesc cu una mai îngăduitoare.

A doua zi, iată-mă din nou în parloar. Deasupra ușii, o inscripție avertizează: „Amintește-ți că vei da socoteală de orice cuvânt nefolositor...”. Iar eu vorbesc și vorbesc.

Marie găsește ultimul cuvânt.

— Părinte, am întrebat eu, împreunându-ne trupește, putem să găsim plăcere în asta?

— Vai, fiule! Vai! Fă lucrul acesta foarte repede, ca să zămislești copii și spre marea slavă a Domnului.

Seara, fac lucrul acesta foarte repede, ca să zămislesc copii și spre marea slavă a Domnului.

Marie mă lasă în pace, puțin surprinsă:

— Știi, îmi zice ea pe urmă, aveai o față cam tâmpă...

Am înțeles: nu gândeam cum făceam: întotdeauna avem o față tâmpă.

... Câteva zile mai târziu:

— Părinte, iertați-mă, sper că după data asta am să vă deranjez mai rar.

— Ce este, fiule?

— Iată, am găsit ceea ce mă tulbura. Am văzut limpede. Credeam că sunt un om simplu, eram vanitos. Voiam să intru pe o ușă pentru că acea ușă îmi era închisă. Și apoi, pozam: dansam, pentru prieteni, pasul sacru al evlaviei...

— Cum așa, dansai, fiule?

— Iertați-mă, părinte, mă exprim prost și acesta-i tot un păcat. Mai clar: voiam să fiu ceea ce nu eram. Pentru asta, mă foloseam de viața dumneavoastră, a fraților. Vă necinsteam numele... N-am să mai fac. Am să rămân ceea ce sunt, ca Benooi...

— El este un copil bun...

— Da, părinte... Când mai vin în biserica dumneavoastră, am să fac asemeni lui: să privesc mai puțin și să mă rog mai mult... Iar acum, dacă într-o zi vreți să veniți să-mi vedeți găinile...

— Să fie-ntr-un ceas bun, spune părintele zâmbind.

Un cer imens, să acopere întreaga pânză: jos, buruienișuri, păduri, mlaștini, o mănăstire mică, trapiști mici, țărani mici, iar acolo, înăuntru, nu

mai înalt decât ceilalți, eu, undeva.

17 Gaston-Denys Périer (1879-1962), scriitor belgian de limbă franceză; ca funcționar la Ministerul Coloniilor, a promovat arta și literatura africană, în special cea congoleză.

18 Jan van Ruusbroec (1293-1381), cleric și mistic flamand; cea mai cunoscută scriere a sa este *Podoaba nunții spirituale*; un text important pentru redescoperirea sa la sfârșitul secolului al XIX-lea a fost articolul „Ruysbroek l'admirable" al poetului belgian Maurice Maeterlinck.